

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1939
H
1939

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

46

Udgivet af Selevsforeningen

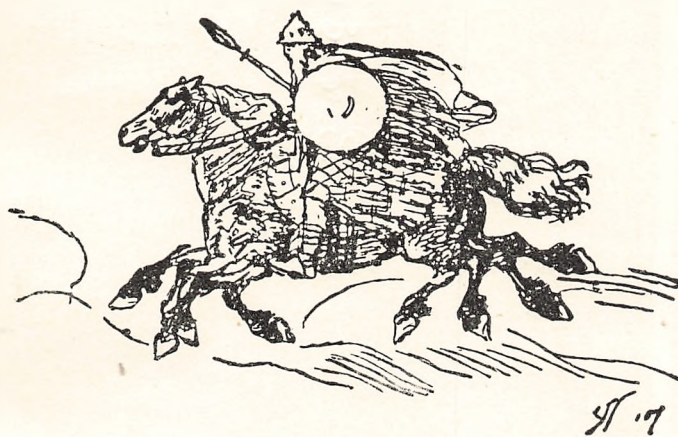
1939

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

1870 - 1871
M. J. W. W. W. W.

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

46

— UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1939

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

~~294~~
~~26~~ H
~~1~~
1939

Ejvind Christensen
KØBENHAVN

1045/889

**Statens pædagogiske Studiesamling
København V.**

*U*ndertegnede indmelder sig
herved som deltager i elev- og
jubilæumsfesten på Vallekilde
folkehøjskole den 21. juli 1940.

Navn:

Hjemsted:

Elev fra

vinteren _____

sommeren _____

*A*lle verdens riger ældes,
alle verdens konger dø;
kun Guds rige aldrig fældes,
Edens græs blev aldrig hø;
kort og langt dog er som siv
folks og kongers blomsterliv,
og de tit fra døden frelste,
de til lykke blev de ældste!

*Danmarks rige, kaldt det lille,
tit det store alt for nær,
tidlig født endnu så silde
godt sin høje alder bær;
som den lille fugl i skov
høgens let og ørnens rov,
trods al fare og al våde,
gammelt blev det af Guds nåde!*

Grundtvig.

Skuffelse og Håb.

Vi hører i mange måder til en skuffet slægt. Vi havde før en halv snes år siden ikke tænkt, at vi i 1939 skulde blive stillet, som vi nu er det. I 1917 skrev Carl Koch sin klare, gennemtrængende bog »Verdensfred«. Efter denne bogtitel satte Koch spørgsmålstegn. Men bogen, som gav overbevisende indtryk af forfatterens forståelse af de store, alvorlige spørgsmål om krig og fred, var et udpræget positivt bidrag til muligheden af at bygge en fred efter fredens nødvendige grundsætninger. Men Carl Koch vidste, hvor svært det vil være at tøjle særrettighederne og selvisheden i dens mange magtfulde former. — Lykkedes det ikke, vilde en ny ulykke snart komme over verden. Mod slutningen af sin bog skriver Koch nogle ord, som vi nu ikke kan læse uden meget vemod: »Hvis denne krig går hen med lutter tab, uden at der vindes noget, hvis den afløses af en fredstid, der kun er forberedelse til den næste krig, bliver livet mørkt for os, som lever nu. Vi kan måske nok eje noget i vort snævre personlige liv, som er lyst og godt. Og vi kan eje noget, som er evigt og uafhængigt af alle jordens skygger. Men det historiske menneskeliv bliver mørkt.«

Der blev med verdenskrigen vundet noget. Der blev vundet meget. Det kan vi danske blandt andre aldrig glemme. Versailles-freden blev vel straks af de mest forstående rundt om i landene anset for en farlig fred; mange af dens hårde bestemmelser vedrørende Tyskland blev straks angrebet, ikke alene af tyskerne selv, men også af mange i England og i de neutrale lande.

Men der fulgte også gode ting med den fred. Folkegrupper og folkeslag, som i lange tider havde levet under fremmedherredømme, fik national selvbestemmelsesret. Hvis vi tillægger denne folkelige selvbestemmelsesret stor betydning, så bør vi vide, at aldrig var Europakortet så retfærdigt som efter 1919; dette slår een, når man nu ser, hvorledes der handles med folk og landegrænser. Med Versailles-freden fulgte også »Folkenes Forbund«, som, hvor ufuldkomment det end var, det var dog begyndelsen til en ny verdensorden, det var dog det lyseste træk i al moderne verdenshistorie. Hvor forskelligt vi end tænkte om fredens bevarelse, vi håbede alle, at det gik frem mod en tid, hvor international retsorden mellem kulturfolkene kunde holde krigsgalskaben i tømme. Navne som Wilson og Fritjof Nansen kaldte på vor beundring og ærbødighed.

Hele denne udvikling, som disse mænd og millioner med dem stred for, blev for nogle år siden brudt. En hensynsløs nationalisme blev forkyndt som højeste livsform. Al personlig frihed, hvad enten den var af politisk, kunstnerisk eller religiøs art, blev brutalt undertrykt. Alt og alle skulde underordne sig magtstaten. I dens navn kunde alt tillades, af hensyn til den måtte alt vige. Nationen eller rettere sagt magthaverne i nationen satte sig selv på Guds plads og forlangte tilbedelse og offer som en krigsgud. Under denne tilstand har vi levet og lever nu. Og så har man sagt: hvis denne frygtelige tilstand, som har fyldt menneskenes sind med angst og ikke sjældent har ført dem ud i den mørkeste fortvivlelse, udløses i en krig, så betyder det sammenbrud og død over vor civilisation.

Men jeg kan ikke tilbageholde den opfattelse, at vor civilisation for længe siden kom på anklagebænken. Krigen nu er ikke en pludselig dødsdom over en blomstrende civilisation, men snarere fuldbyrdelse af en dom,

vor civilisation for længe siden har kaldt ned over sig. Civilisationer er tidligere blevet dømt og har lidt nederlag. Paulus bruger hårde ord om Romer-civilisationen og romerne, fordi de har hengivet sig til voldsdyrkelse og afguderier. Som det lyder i Romer-brevet: » . . . de, som ombyttede Guds sandhed med løgner og dyrkede og tjente skabningen fremfor skaberen.«

Men en civilisation, som ombytter Guds sandhed med løgner og dyrker sig selv fremfor skaberen, kalder dom over sig og fortjener dom. Det, der har præget de senere års verdenshistorie, er allermest et dyb af kynisme og international umoralitet. Løgn, løftebrud og vold er åbenlyst sat i system. Krigen nu svarer godt nok til foregående års såkaldte fred. Det, der giver vor civilisation præg og retning, betyder et uhyre fald i menneskelighed, i moral og holdning. Den sande freds kerne: retfærdighed og tillid blev i de sidste år helt udhulet, ligesom tidligere kriges ridderlighed er blevet afløst af geménhed og bestialskehed.

— Da jeg i krigens begyndelse fik et ufrivilligt 6 døgnsoophold i en kulbåd i en engelsk havn, læste jeg bl. a. en afhandling om Shakespeare og mødte dér følgende overraskende historie fra de engelske kolonikrige: En britisk kaptajn blev med sine mænd sendt ud for at bekæmpe zuluerne i Sydafrika. Zuluerne sendte imidlertid en fredsforhandler mod den engelske hær-afdeling. Ved en ulykkelig dumhed blev denne fredsforhandler skudt af de engelske forposter. Da den britiske kaptajn erfarede dette, blev han dybt bedrøvet, han overgav kommandoen til en anden, og derefter gik han alene og ubevæbnet over mod zuluernes kamplinje. Han blev ført til zuluanførerens telt. »Jeg er kommen,« sagde han, »for at overgive mig til Dem, fordi vi ved et sørgeligt misgreb har skudt Deres mand, som kom mod os for at forhandle om fred. Det er noget, som tapre

mænd aldrig gør. Jeg er meget sorgfuld. Jeg overgiver mig i Deres hænder, gør ved mig, hvad De vil.« Zulu-anføreren så længe på englænderen, så sagde han: »Du er en mand, og dine folk er mænd og sønner af mænd; men vi er også mænd; lad os slutte fred med hverandre.«

Der fandtes hos disse modstandere en fælles menneskelighed, en ridderlighed og respekt for menneskelig optræden, som man savner i de egne, hvor vor civilisation får præg og retning. Vi læser nu, at Mussolinis Italien forbereder en stor verdensudstilling i 1942 under mottoet: Civilisationens triumf! Teknikkens vidundere vil brede sig, men mennesket! Når Guds sandhed ombyttes med løggen, når brutalitet triumferer, når råhed sættes i godheds sted, når ridderlighed forsvinder fra mænds kamp, så er civilisationen syg, så er den hjemfalden til dom. Om den er dømt til undergang, ved vi ikke. Vi ønsker det næppe. Men vi ønsker og håber, at noget meget væsentligt i vor civilisation må blive dømt og dødet.

Misforstå mig endelig ikke. Intet alvorligt menneske kunde ønske krigen; den er den store ulykke, og den er den store synd. Jo før den kan slutte som en *forståelsesfred*, saa mange menneskeliv kan spares og umålelige lidelser kan ophøre, des bedre. Men hvad enten krigen varer, eller, som vi inderligt håber, freden snart må komme, så ønsker vi dom og død over noget væsentligt af det, som giver vor civilisation præg og retning. Kan det dyb af kynisme og international umoralitet, som har opfyldt forholdet mellem en række folk og præget verden i en årrække, kun bringes til ophør gennem krigen, så maa vi prøve at tåle krigens kår, så må vi indstille os på afsavn og byrder. Vi tør på forhånd ingenlunde tale letsindige ord om vor evne til at bære dem. Vi håber kun på, at der ikke skal komme mere over os, end vi kan bære. Men mens vi gør det,

skal vi prøve at se fremad. Vi skal berede os til den ny verdensorden, som må komme.

I denne nye verdensorden, som aldrig vil blive halvvejs eller det mindste gran af et paradys på jord, men altid vil blive en syndig jord, men dog en ny verdensorden — i den får den kristne menighed den første og største opgave. Det bliver både en stor og en enkel opgave. Da skal de kristne pege på Gud, lære deres brødre at stole på ham. Det er en stor gerning. Men den bliver også enkel, fordi det væsentlig drejer sig om at lære at sige de to første ord af Fadervor. Vi får næppe i den nærmeste fremtid råd til at føre nær så mange indviklede dogmatiske og teologiske diskussioner som hidtil. Det må vente til bedre tider. Hvad vi har fornødent er — alle vore forskelligheder til trods — at sige op mod himlens og jordens Gud: Vor fader. Kan vi gøre det af hjertet, så nødes vi til at gå det næste skridt: *at regne med vor næste*. Så kan vi ikke støde noget medmenneske, hvor han end færdes, ud, men i det fælles fadernavn må vi blive ærlige og ivrige efter at se vor næste og gøre ham ret. Så må folkenes selvbestemmelsesret respekteres. Så må det sociale spørgsmål tages op i dets omfattende alvor. Så må vi være frisindede og forstående overfor hverandre. Det vil slet ikke sige, at vi skal udglatte forskelle og udviske standpunkter.

Det er ikke vore forskelligheder, der volder fortræd, men vor selviskhed, vor utrolige selviskhed. Vi vil råde og dominere — og så vil vi dømme de andre. Da jeg i august var i Island, hørte jeg om en stormægtig islandsk bonde, som ejede stedets kirke og selv var degn i den kirke; han bad kirkebønnen således: Herre, vi er kommet ind i dit og mit hus . . .

Selviskheden kan optræde i mange former. Det forekommer mig, at den herhjemme ofte bliver til klike-

og retningsselviskhed. Vi hører til en bestemt retning. Indenfor retningen varmer vi hinanden og hygger os med hinanden. Men fra vor kreds strømmer kulde ud mod de andre. Hvor tit er det ikke sket, at der kom et menneske henimod en sådan kreds, måske både spørgende og kritisk, men han kaldte om hjælp hos disse stærke i kredsen. Men han blev frosset tilbage af deres færdige retningsselviskhed. Vi er ofte hårdest mod dem, vi skulde stå nær og hjælpe, f. eks. den ene gruppe indenfor en bevægelse mod en anden gruppe indenfor samme bevægelse. Gustav Adolf sagde engang: Af alle monarker er Christian IV den, jeg skatter højest i verden og helst vil have forbindelse med. Men hindringen er, at han er min nabo ... Et besk ord. Men det finder sin anvendelse i vore dages Danmark. Vi er så forskansede og tillukkede i vor selviskhed, så vi ikke kan høre, hvad et medmenneske vil med sine ord, og derfor kan vi ikke hjælpe ham.

Vi må igen ikke misforstå hinanden. Meningsudvekslinger skal forhåbentlig aldrig ophøre mellem frie mennesker. Lad endelig standpunkter stå klare. Ja, det kan endog til tider være nødvendigt at bruge skarpe ord; men gid vi dog altid måtte kunne *lytte* til et medmenneske, høre, hvad han vil. I stedet for den forfærdelige goldhed, hvor »åndsliv« er sure og halvt ondskabsfulde småhistorier om »de andre«, må vi gå hinanden i møde, lytte til hinanden og derved hjælpe hinanden.

*

For 20 år siden troede mange af os, at vi stod på tærskelen til en ny verdensorden. Vi fik mulighederne, i hvert fald nogle muligheder, men forspildte dem. Engländeren Herbert Wood, som talte her på Vallekilde i august, sagde da: »Om vi efter krigen *i alle lande*

havde bedt: tilgiv os vor skyld, så skulde vi ikke nu have tabt freden.« Vi havde i stedet travlt med at udpege den anden som skyldneren. Det var måske den største fortræd, som skete i Versailles; man stillede den ene part op mod væggen og sagde: du har skylden, vi andre har ingen. Tyve års verdenshistorie har været præget af dette, tyve års Danmarks historie kender rigeligt til det samme sind. Men engang skal verden stå overfor den opgave påny at skulle stifte fred. Man kan dybt ængstes for, at mennesker til den tid er så pint og mishandlet af krigens gerninger, så de vil fattes evne til at skabe en virkelig fred. Og dog haaber vi, at mennesker ud af dyrekøbte erfaringer og ud af sandhedserkendelse må have sind og evne til at sige: tilgiv os vor skyld. Det vilde svare til virkeligheden. Så fik vi måske en fred, som kunde holde.

Uffe Grosen.

Historiens og poesiens opgave.

„Som Tingene nu er, skal Poesien
ikke løse Livets Problemer, men
stille dem klart for Øje.“

Poul M. Møller.

I sit skuespil »Slægten« lader Skjoldborg den gamle røgter Per Kold og manden i gården »Gammel Graves« samtale om højskolen, og det viser sig, at Per Kold er både forgrint og forarget over, at de unge på højskolerne skal høre om en underlig størrelse, der hed Stærkodder, og hans endnu mere underlige mellemværende med guden Thor. »Gammel Graves« prøver at imødegå Per Kold med, at det nok ikke skal tages helt bogstaveligt, men nogen egentlig klarhed over problemet naar ingen af dem til.

Det kan være, at der også nu mange steder kunde findes en Per Kold eller en »Gammel Graves«, og i hvert fald er det givet, at netop i den alvorlige situation, hvori vi nu befinder os, er der mange, der spørger, om historien har noget at lære os, noget, hvori vi kan finde trøst og hjælp til at få mening i tilværelsen.

Der er da grund nok til at standse et øjeblik for at overveje spørgsmålet: *hvordan kan historien få betydning for os, og hvori ligger denne betydning.*

Poul Møller siger et sted i en af sine strøtanker: »Som Tingene nu er, skal Poesien ikke løse Livets Problemer, men stille dem klart for Øje«, og denne udtalelse er efter min mening en god vejviser til forståelsen af det spørgsmål, vi søger klaret.

Dette: *at ville løse livets problemer for andre* er jo

desværre et af tidens mest fremtrædende træk, mest udpræget og uhyggeligt i førertankens fremtrængen og de handlinger, der ud fra den har ført os ud i krigen. Men også i mindre forhold gør denne tendens sig gældende og viser sig naturligt nok let i forholdet mellem ældre og unge. Nu er det slet ikke meningen her at gå ind på en drøftelse af selve dette forhold mellem ældre og unge, langt mindre at ville påstå, at det kun er de ældre, der har denne indstilling, eller at stemme i med en letkøbt forgudelse af ungdommen. Men, når man undersøger historieundervisningens kår i skolerne, kan man ikke være helt fri for følelsen af, at trangen til at løse problemerne for andre her gør sig gældende. Det er selvfølgelig nødvendigt og rigtigt, at de ældre ikke blot fastsætter undervisningens art og omfang, men også dens mål; og der er vel heller ikke noget at sige til, at et flertals ønsker bliver bestemmende herfor, når blot der gives frihed for mindretallet til at gaa sine egne veje. Men når man læser mange af disse formålsparagraffer igennem, så mærker man ikke blot den almindelige overtro på, hvad man kan garantere og udrette ved sådanne paragraffer, men også noget af en tro på, at man kan give børnene de værdier, som historien skulde bringe, fuldt færdige, ligesom man hælder vin på flasker — for ikke at sige vand.

Det er da ud fra sådanne betragtninger, at man om *skoleloven af 1814* vil sige, at selvom man ikke havde noget imod, at det mål, som angives for undervisningen i børneskolerne, blev nået, nemlig: »at danne dem til gode og retskafne mennesker i overensstemmelse med den evangelisk-kristelige religions lære, samt at bibringe dem de kundskaber og færdigheder, der ere dem nødvendige for at kunne vorde nyttige borgere i staten«, så måtte man dog finde en sådan paragraf forkert og ufyldstgørende.

Men man kan heller ikke affinde sig med den opgave, som efter *skolebogskommissions-betænkningen af 1933* tildeles historieundervisningen, her er det hele blevet alt for indsnævret; det hedder i denne betænkning under »Almindelige bemærkninger«, »at historien er et kundskabsfag, og at undervisningen deri har til mål at give børnene de rigtigst mulige forestillinger om deres eget folks fortid og om dets stilling mellem alverdens andre folk«; og i »Forslag til cirkulære« bliver målet angivet at være at give »indsigt i fædrelandets historie — og vække historisk interesse.« Men endnu tydeligere bliver hele tendensen i den bemærkning, der føjes til derefter: »Det må i almindelighed anses for uhensigtsmæssigt at begynde en egentlig historieundervisning på et tidligere trin end 10 års alderen. Gudelæren og sagnstoffet kan medtages, hvis det ønskes, og bør i så fald meddeles eleverne i klasserne under 10 år, men det vil være naturligt at lade dette stof høre ind under danskundervisningen.«

Det er, som om historien skal degraderes til at være et middel til en slags fabrikation af en eller anden — forøvrigt udmærket — åndelig indstilling, det være sig af religiøs, national, videnskabelig-fredsvenlig eller anden art, i stedet for, at man uden forud givne mål eller grænser umiddelbart giver historien til børnene som en livsfylde, hvoraf barnesjælen kan øse og nære alle sine længsler og udvikles efter sine egne baner.

Men for at historien kan komme til sin ret, kræves der større tro til både menneskesjælen og historien og en dyberegående opfattelse af deres væsen. Hvor kan man da finde dette? Ja, man kunde henvise til Grundtvig og Kold; men man kan også gå en anden vej, der vel ikke giver et saa stort anderledes resultat, men som ikke byder så store muligheder for dogmatiske stridigheder. Hvorfor ikke gå til det folk, der på så mange

måder har skabt en kultur af sjælden rigdom og skønhed, det gamle græske folk. Vi finder tidlig i dette folks historie en fortælling om menneskets skabelse, der beretter, at Prometheus dannede en menneskeskikkelse af ler, som så fik ånd og liv af gudinden Athene, der gav leret en sjæl i en sommerfugls lignelse, sådan som vi ser det fremstillet af Constantin Hansen på et maleri i Københavns universitets forhal. Og gennem hele det græske folks historie kan vi se, hvordan idealet har været, at legemet og sjælen skulde udvikles og opdrages sådan, at alle muligheder og organer skulde udnyttes og samvirke til et skønt og harmonisk menneskeliv. Et slapt eller svagt legeme vilde være en hemske for en skøn og rig sjæl, men endnu mere væmmedes og harmedes grækerne over et sportstrænet legeme, der kun gemte en rå og brutal sjæl; skøn og god af legeme og sjæl, det var målet. — Men efterhånden som erfaringen viste, hvor vanskeligt det var at nå dette ideal, begyndte folkets bedste og klogeste mænd at tage det spørgsmål op til nærmere undersøgelse, hvordan det nu egentlig forholdt sig med menneskesjælen og dens udvikling og herredømme over legemet. Den, der nåede længst i sådanne undersøgelser, var den, der vel i det hele kan kaldes Grækenlands største ånd, nemlig Platon. Han siger et sted, at man tit må gribe til billeder for klart at udtrykke sig om vanskelige ting, og når han skal tale om sjælen bruger han ofte billeder af stor skønhed og dybsindighed. Her skal blot antydes nogle træk af et billede — og en tankegang, som han bruger i skriftet *Faidros*. Efter at have talt om, at sjælen er udødelig, men kan miste sine vinger, så den styrter ned fra gudernes verden til jorden og må iføre sig et jordisk legeme, går Platon over til at tale om sjælens væsen: hvad sjælen er, kan kun guddommelig inspiration sige, »men hvad sjælen ligner, lader sig ane gen-

nem et billede, antydet i få ord af menneskelig forstand. Lad os da tale således: sjælen kan da lignedes med en fast sammenvokset helhed af en kusk og et forspand af vingede heste. Hos guderne er både heste og kuske alle selv gode og af ædel afstamning, men hos alle andre af forskellig afstamning. Hos os mennesker styrer kusken et tospand, og af hans heste er kun den ene smuk og ædel og af ædel race; men den anden er af modsat afstamning og karakter. At styre vort hestespand bliver da nødvendigvis en vanskelig og brydsom opgave.« Men når den ene hest er så vanskelig at styre, når den ustandselig drager nedad og hemmer kørslen opad imod gudernes verden, idet den farer frem som et billede på tøjlesløse instinkter, sindets dunkle, voldsomme lidenskaber, hvordan kan det da være, at kusken stadig holder ud og i det hele taget ved, hvad han skal styre efter? Jo, dette har Platon overvejet, og han forklarer det ved, at enhver sjæl har én gang i en tidligere tilværelse været i gudernes verden, hvor den har set tilværelsens sande sammenhæng, har set de evige ideer, har set de salige guder, — ja, har set, hvad der virkeligt er. Herved på jorden er det ganske vist kun et fåtal, der kan bevare et nogenlunde klart billede af sjælens egentlige hjem, men der lever en længsel efter dette, og hvergang sjælen ved gudernes gave møder billeder derfra, da dukker de glemte billeder frem i sjælen, og kusken får klarhed og kraft til at tøjle den uregerlige hest. —

Her må vi standse for at se, hvad vi kan få ud af dette lille glimt fra Platons ideverden, og hvis vi tager ganske ligetil og udøgmatiske på det, kan vi vel sammenfatte resultatet sådan: vi har af Platon lært for det første, at hele tilværelsen ligger gemt i hver enkelt sjæl, — vi skal ikke komme og proppe et eller andet ind i sjælen, det er der altsammen — (hvordan det er

kommet dør, behøver vi ikke at klare nærmere end ved at sige, at det er gudernes gave); men dernæst har vi lært, at det er der kun i »slumrende tilstand«, det skal kaldes frem, vækkes til live; og at det skal ske ved glimt fra »sjælens egentlige hjem«, er lige antydnet, men det trænger til nærmere belysning, og det er her, vi kommer til det andet hovedpunkt: historiens og digtningens betydning for menneskesjælen.

*

Spørgsmålet er nu, om det også *for historiens vedkommende* er muligt at nå til en *dyberegående opfattelse* af dens væsen, der kan give større tro til dens virke og betydning. Som vi så det i begyndelsen, er det en såre beskeden og snæver opgave og plads, der tildeles historien i skolebogskommissionens betænkning, og vilde man gå til skolebørnene selv og spørge dem om, hvad de synes om historien, så er jeg sikker på, at mange, vel flertallet, når de ikke har haft en lærer, der har været selvstændig og forstående nok til at gå sine egne veje, vil sige, at historie er noget kedeligt noget, alle de årstal og kongerækker og kedelige lærebøger, det er der da ingen ting ved, gid det snart var forbi. —

Jeg tror, at det i høj grad hænger sammen med, *at det syn på historien, som den offentlige skole i det store og hele har haft og givet udtryk for i den sidste menneskealder*, i sig selv ikke blot er kedeligt, men også forfjålet. Det er selvfølgelig rigtigt, at den tidligere historieundervisning havde store mangler, og at den nye indstilling kom som et forsøg på at råde bod derpå og forbedre, men det er gået her — som så ofte —, at man i virkeligheden ikke har forbedret det gamle, for dertil hører, at man beholder det værdifulde i det gamle og sætter noget nyt i stedet for, hvor manglerne fandtes.

Nej, man har skabt noget nyt, hvor grundsynspunktet er forskudt, og man kun har fået udenværkerne af det gamle med.

Den gamle historiefortælling var for national, siger man, eller rettere den var nationalistisk, forherligede Danmark og talte falsk om modstanderne og gav for lidt besked om omverdenen i det hele. Ja, det er desværre sandt nok i mange tilfælde, og netop i disse år gruer vi over, hvad nationalistisk historiefortælling og historieforvanskning kan føre det til. Men vejen til en forbedring, til at opnå en følelse for de andre folk er imidlertid ikke den, som man i det store og hele har søgt at gå. Det er ikke gjort med, at man fjerner de nationalistiske pletter og sætter nogle sider ind om de fremmede lande, selvom begge dele skal gøres; det er forøvrigt heller ikke en sag, som en lærebog kan klare, (men alligevel vil vi selvfølgelig have så gode lærebøger som muligt). Nej, fejltagelsen er i det hele den, at man ikke har indset, at vejen til at forstå og respektere andre folk må gå over kærligheden til ens eget folk, at man har lært at vedkende sig og værdsætte det nationale ret og opgave mellem andre folk. Når jeg nævner H. P. Hanssens navn og gerning, tror jeg, at jeg på den tydeligste måde kan illustrere den nævnte tankegang; hvis en kommende historiefortælling vil stille H. P. Hanssen og Hitler op over for hinanden og vise forskellen i deres nationale forståelse, da har historiefortællingen på rette måde tjent det nationale og det internationales sag på een gang.

Det er også rigtigt, at *den gamle historiefortælling væsentlig holdt sig til enkeltpersoner* — og da helst de store helteskikkelser, og at det nu — for at man kan forstå nutidens spørgsmål — er nødvendigt at lægge vægt på samfundets historie og på den jævne befolknings levevilkår. Men fejlen er, at man ikke har set, at

hvis ikke samfundssindslaget er til stede, hos den enkelte — og dette styrkes, ja og også vækkes bedst gennem mødet med historiens store skikkelser (Frans af Assisi — Florence Nightingale — Sokrates) — ja, så står man egentlig rådløs, selvom man fik nok så mange kendsgerninger lært om samfundsproblemerne, og virkelig viden om disse har man da heller ikke nået til. Lad os tage et eksempel: de store landboreformer er jo een af de vigtigste forudsætninger for det moderne Danmark, men hvis man kun holder sig til lovbestemmelserne og deres udførelse og ikke for alvor sætter sig ind i, hvad der f. eks. hos Chr. F. D. Reventlow var drivkraften i og målet for hele dette store reformværk, ja, så har man ikke fået fat i det væsentlige, og så vil man af sit kendskab til landboreformerne ikke hente megen reel hjælp til selv at være med til at skabe samfundsgavnige reformer i nutiden. Noget lignende gælder andelsbevægelsen: vil man bevare og udbygge den i fremtiden, da lykkes det ikke, hvis man ikke forstår ånden i denne bevægelse, ikke er klar over, hvad der var det væsentlige for mænd som provst Sonne, Severin Jørgensen og P. O. Boisen.

Det er da endelig også noget lignende, der er galt, nemlig, at man ikke ret kan forbinde årsag og virkning, når man i den nyere historiefortælling, i sin kritik af den tidligeres brug af *sagnhistorie og digtning*, kun vil indrømme disse ting en underordnet plads, ja egentlig helst vilde sætte dem udenfor historiens område og anbringe dem indenfor andre fag, så er man da så rart fri for ansvar; man har ikke følt, at der i sagn og digtning kan være livsskabende værdier, der vilde sætte sig større spor i det praktiske liv end den rene statshistorie eller politisk, social, økonomisk historie. Og lad os her til slut tage et eksempel til belysning, der samtidig viser også fejlen ved det gamle. Jeg tænker her på folke-

viserne, som den gamle historiefortælling ofte var tilbøjelig til at udgive for fortælling om virkelig stedfundne begivenheder; da den historiske kritik fik fat på dem og påviste, at det var digtning, så gik man til den modsatte yderlighed helt at frakende dem historisk værdi. Ganske vist er mange nu kommet så vidt, at de indrømmer, at disse viser kan fortælle meget om folkets tankegang, dets sjæleliv, men dog ikke alligevel af så stor betydning, for det væsentlige er dog det, der er sket. Altså har man ikke forstået, at man i disse viser — som i al sand digtning — har den enestående lejlighed til at komme bag om begivenhederne indtil de hemmelige kræfter i sindet, hvoraft disse udspringer.

Selvfølger er historien *også* et kundskabsfag og må som sådant følge videnskabens resultater og tidens krav, men det er ikke den side af historien, der her har været tale om.

*

Den egentlige årsag til, at den »moderne« *opfattelse af historien* er så snæver og forvansket, er dog nok, som det egentlig vil fremgå af det allerede sagte, at der bagved ligger en snæver og forvansket *opfattelse af mennesket*, for det er jo mennesket og menneskelivet, der er historiens indhold. Historien er ikke døde tal og kongerækker, hverken ammestuehistorier eller flugt fra nutiden og virkeligheden, nej, det er menneskeslægtens levnedsløb. Og hvad er da det, der er den drivende kraft i dette, i den enkeltes som i folkets liv? Jo, det er *sjælens længsel efter at være i overensstemmelse med sig selv*, med de kræfter, som er nedlagt i den. Denne længsel og kampen for at tilfredsstille den er ens for alle mennesker, hvad enten de er rige eller fattige, kloge eller dumme, Tyskere eller Jøder, fra nutid eller fortid. Det er den samme kamp, som alle, ja, som vi alle fører.

— Kamp? Ja, for der er altid kræfter på færde, der vil tilstoppe sjælens livskilder og sløve de dybe længsler. Men er der da ingen hjælpende kræfter? Jo, det er en gammel erfaring blandt folkeslagene, at fortælling og digt om forbødernes bedrifter havde en frigørende og nærende indvirkning på sjælen og skabte ny dåd; således blev på Island de islandske sagaer den vigtigste opdragelses- og berigelseskilde for børn og unge gennem århundreder helt op til vore dage, og det samme var i det gamle Grækenland tilfældet med Homers helte-digte Illiaden og Odysseen.

Hvorfor har da historie og digtning den virkning? Jo, siger Platon, de største goder bliver os kun til del gennem beåndelse fra guderne, og historie og digtning er Musernes gave (Muser = kunstens gudinder) og kommer, ligesom kærligheden, der er gudernes største gave til mennesker, til os enten direkte eller gennem gudbenådede mennesker, og når vi møder disse bud fra gudernes verden, vækkes sjælens slumrende liv og får næring, og frugten er dåd.

Man kunde da måske udtrykke sig sådan om *historien og poesien, at deres opgave er at gøre det usynlige synligt: at poesien af det usynlige skaber syner og historien dåd*. Men netop derved ser man, hvor uadskillelige de er, for synerne er den nødvendige drivkraft for dåden, hvis der skal være tale om historie i egentlig forstand, og dåden er nødvendig som beviset for, at der var sandhed i synerne, for hvis der kun er stemning eller spekulering, da er der ikke tale om poesi i egentlig forstand.

*

Og så vender vi tilbage til vort udgangspunkt og ser på det her fremførte i lyset af dette: »*Som tingene nu er, skal poesien ikke løse livets problemer, men stille*

dem klart for øje«. Da vi har påstået, at historien og poesien er uløseligt forbundne, vil vi altså nu lade Poul Martin Møllers ord gælde for dem begge, lige som vi med dem i erindringen ikke har villet lade disse tanker om historien og poesien være udtryk for andet end et forsøg på at pege på historiens og poesiens opgaver, problem, uden den hensigt, end sige tro, at kunne løse det.

Men kan vi da få mere ud af vort motto? Jo, når opgaven for historie og poesi ikke skal være at løse livets problemer, men at stille dem klart for øje, så ligger jo deri dette: *der er i historien og poesien ikke nogen garanti, men kun en mulighedsværdi*. Syner og dåd kommer som bud til den enkelte, men ikke som tvang, det bliver en personlig sag at afgøre, om man vil tage imod, og hvordan virkeliggørelsen skal ske.

Og heri ligger der egentlig også et svar til den, der vilde spørge, om vi ikke her havde glemt at indrømme kristenlivet en plads. Er man ikke tilfreds med dette svar, så vil jeg blot tilføje, at det kan godt være, at alt dette her fremførte er forkert, men at jeg vil hen-vise til den store norske højskolemand Christoffer Bruun, der et sted udtalte, at han vidste egentlig ikke, hvordan det forholdt sig med grundtvigianernes tale om det gudsbilledlige i mennesket, den var måske nok i modstrid med Luther og den lutherske dogmatik, »men så vil jeg heller med grundtvigianerne gøre godt i kraft af en urigtig læresætning end med lutheranerne forsove mig i kraft af en rigtig«.

*

Men lad blot alle spidsfindigheder og teorier fare og lad os umiddelbart, ligesom Islændingene og Grækerne og Romantikkens store, *give os digtningen og hi-*

historien i vold og trygt lade frugterne dømme træet. Vi skal da nok erfare, at der for alle mennesker i alle aldre er livsværdier at hente i historie og digtning, for barnet som umiddelbart liv og oplagsnæring, for den unge som hjælp til at tage personlig stilling til livets problemer, og for den voksne og den gamle som bekræftelse og som modvægt mod indsnævring og åndelig dødhed.

Og i denne tro til historien og digtningen vil vi slutte med en hilsen fra *H. C. Andersen*, da han ud fra lignende tanker besøgte det sted i Grækenland, som i den gamle tid var både historiens og digtningens midtpunkt og højborg: Akropolis-klippen i Athen, hvor endnu ruinerne bærer bud om den svundne storhed:

»Under mit ophold i Athen — besøgte jeg daglig Akropolis. En solnedgang, seet heroppe, er det mest ophøjede, jeg kjender! Solen sank bag Salamisbugten, og bjergene strålede i de stærkeste farver, Ægina var blå som de friskeste violer. De samme farver, de samme bjergformer, som jeg så dem, have Plato, Socrates og hine verdens store set fra samme sted. Det var den samme scene, de betrådte; jeg følte et øjeblik en tanke af at være trådt tilbage i tiden for hine store minder og begivenheder! — Solen gik ned, og uden skumring myldrede de funklende stjerner frem over de gigantiske, sønderbrudte templer! Naturen og kunsten ligesom hvilte ved mit hjerte, og det følte, Guds værk er evigt, menneskets falder i gruus, men af begge inddrak jeg en livs-poesi, der, lade Gud den blomstre og dufte, skal kvæge menneskets hjerte.«

Valdemar Nielsen.

Demokratiet og Folkehøjskolen.

Overvejelser i anledning af undervisningsministeriets ungdomsudvalg.

Modsætningen mellem diktaturet og demokratiet blev i løbet af 1930'erne stedse mere åbenbar. Diktaturet i syd og øst karakteriseres især ved tre forhold:

- 1) en overvældende læggen vægt på udviklingen af de materielle kræfter;
- 2) på statens absolutte magt og ret;
- 3) på ensretningen og dermed fornægtelsen af det enkelte menneskes personlige frihed og borgerlige rettigheder.

Hvad enten vi læser Hitlers eller Stalins taler, hvad enten vi læser om den tysknazistiske fireårs plan eller den sovjetrussiske femårs plan, er det en imponerende opremsning af trafikmidlernes udvikling og den mangede produktions forøgelse, om autostradaer og kanaler, om 100 og 500 pCt.s forøgelse af den industri og den industri, sidst og især om den kolossale militære oprustning. Frivillige og ufrivillige vasalstater overhoveder indbydes som gæster og overvældes ved gigantiske opbud af militære parader med soldatermarch, kanoner, tanks, flyvemaskiner og bombekastningsdemonstrationer. Men aldrig siges der ved slige lejligheder eet ord om det enkelte menneskes personlige frihed og borgerlige rettigheder. Man fremviser, beundrer og dyrker den materielle kraft og brutalitet.

Det er staten, det gælder. Århundreders beundring

for Sokrates' og Platons og Aristoteles' Athen og århundreders afsky for det ensrettede, militæriske Sparta skal ændres. Det er tværtimod Sparta, som bør beundres, Athen, som bør latterliggøres og dødes, Sparta skal genopstå i Berlin og Rom og Moskva, men tusindfold stærkere, tusindfold mere hensynsløs end det gamle Sparta. Det gamle atheniensiske slagord: mennesket er alle tings mål (hvordan dette tvivlsomme ord nu end skal forstås), skal udryddes, og staten, min stat, skal være både mål og middel. Den intense stats- og nationalfølelse er menneskets højeste følelse, alt andet må underordne sig den. Vi læser i Hitlers »Min Kamp« (side 475): ». . . Der skal stå fanatisk, ja hysterisk lidenskab bag nationalismen.« Eller andetsteds i samme bog (687): «. . . Overfor spørgsmålet: gavner det vort folk? mister alle partipolitiske, religiøse, humane, ja overhovedet alle andre synspunkter fuldstændig deres betydning.« Kristelige, humane spørgsmål må ganske underordnes hensynet til nationen. Nationen er faktisk Gud. Det er den totalitære stat.

Hermed hører så ringeagten for det enkelte menneskes personlige frihed og borgerlige rettigheder. Staten ophæver den enkeltes trosfrihed, hans tale- og skrivefrihed, hans forenings- og forsamlingsret, hans ret til frit at vælge sit arbejde og sin arbejdsplan. Overhovedet regnes menneskerettigheder og menneskeliv næsten lig nul — undtagen som faktorer i den økonomiske og militære magt. Man præmierer det størst mulige antal børnefødsler, men ikke for derefter at regne med eller respektere mennesket, undtagen for saa vidt at mennesket kan bruges i statens økonomiske og militære tjeneste.

Her er ikke lejligheden til en nøjere sammenligning af diktatur og demokrati, navnlig ikke, hvad de økonomiske spørgsmål angår. Men jeg vil dog i forbigående

nævne, at demokratiets skabende, produktive evne tåler godt sammenligning med diktaturets. F. eks. kan engelsk og svensk demokrati notere lige så store produktive resultater som tysk og italiensk diktatur. Erfaringerne fra vore egne få arbejdslejre er nok ikke opmuntrende, hvad arbejdsresultatet angår. Et frivilligt demokratisk samarbejde (f. eks. gennem andelsforetagender) vil utvivlsomt opvise langt større resultater end den militære tvangskonometri i diktaturstater.

Men andre og vigtigere faktorer bestemmer vor stilling, når vi vælger mellem demokrati og diktatur. Under demokratiet gives der ganske anderledes muligheder for *udfoldelsen af menneskelighed*. Vi indrømmer åbent også her demokratiets brøst. På grund af sociale tilstande lever mange mennesker i nød: i arbejdsløshed, i krise, i fattigdom — sociale tilstande, som forhindrer udfoldelsen af virkelig menneskelighed. Store opgaver ligger her uløste. Men brede folkelag er dog ført frem til sociale kår, som de før slet ikke kendte mage til; der er givet den jævne befolkning muligheder for en menneskelig udvikling, som ingen tidligere slægt kendte. Under demokratiet råder samvittighedsfriheden, den frihed, som enhver alvorlig mand og kvinde dårligst kan undvære. Under demokratiet råder i vid udstrækning kræfternes frihed, langt fra fuldt ud, men dog ganske anderledes end under diktaturet. Mange, mange af os kan dog frit bestemme vort arbejde og vor arbejdsplads. Under demokratiet er vi lige for loven: høj og lav, militær og borgerlig — vi er lige for loven. Jeg ved ikke, om jeg må sige, at utilfredsheden ligger os dybt i sindet, men den ligger os i hvert fald let på tungen. Imidlertid er det på tide, at vi betænker de rige menneskelige og folkelige goder, demokratiet giver os. Nu da diktaturet har fået sine højrøstede talsmænd endog i den danske rigsdag, bør demokratiet erkende, hvilke

rige gaver vi gennem demokratiet har fået; vi må sige til os selv og vore modstandere: disse rige gaver vil vi hverken lade os fravriste eller ligegyldigt lade dem forøde; men vi vil tværtimod bruge dem som opgaver til styrkelse og udvikling af sand menneskelighed og sand folkelighed i Danmark.

Et af de mange spørgsmål, som rejser sig i denne forbindelse, er dette: Er folkehøjskolen bundet til og forpligtet overfor demokratiet? I så fald må højskolens venner tænke på, hvad de kan gøre for at værne og styrke demokratiet og handle derefter. Måske nogen vil sige: der er overhovedet ingen forbindelse mellem demokrati og højskole. Højskolen må gøre sin gerning for den enkelte og for folket uden at skænke spørgsmålet demokrati eller diktatur nogen tanke. Til mennesker, der måtte have denne opfattelse, vil jeg først stille det spørgsmål: tror man, at en fri folkehøjskole, som vi kender den i Norden, er tænkelig i Tyskland eller Italien eller Rusland i dag. Det tør næppe nogen hævde, at den er. *Tabet af demokratiet vilde sandsynligvis betyde en meget hurtig død for en fri folkehøjskole;* derimod kunde det meget vel tænkes, at diktaturet vilde vise sin bevågenhed over for lydige, tjenstivrige statsinstitutioner.

Dernæst vil jeg minde om den nære forbindelse i Grundtvigs tanker mellem demokrati og folkelig oplysning. Det er ganske vist ikke udsigten til folkestyre, som i Grundtvig føder højskoletanken. Men mangfoldige gange omtaler han forbindelsen mellem folkestyre og folkelig oplysning. Længe før grundloven var givet, under stænderforsamlingstiden, *taler han om nødvendigheden af en folkehøjskole til vækkelse og dannelse af et vågent, ansvarsbevidst folk.* En enkelt udtalelse af ham skal anføres. » . . . det er en stor skam . . . ej at indse, at hvor folkelighed i vore dage skal trives . . ., der må

snarest muligt, heller i dag end i morgen, oprettes en folkelig . . . højskole, eller da navnet gør lidet eller intet til sagen: en oplysningsanstalt, åben for hele folkets ungdom, hvor naturligvis folkets modersmål har enevoldsmagten, og hvor den simple, men store opgave er: at oplyse folket om dets egen natur, dets fædreland og forfatning, kræfter, midler og sande tarv til fælles bedste.«

Folkestyret og folkehøjskolen kalder på hinanden. Et virkeligt folkestyre vil før eller senere fremkalde en folkelig politik, hvor arbejdets ret respekteres, hvor det enkelte menneskes og hjemms økonomiske og kulturelle frihed anerkendes. Men et sådant sandt folkestyre kalder på en folkehøjskole som en selvfølgelig ting. Carlyle siger: »Ligesom leret på pottemagerens hjul ikke kan formes, uden hjulet er i bevægelse, således kan opdragelse heller ikke påtvinges et stillestående menneskesind.« Men et handledygtigt, fremadstræbende menneske og folk vil spørge om den livsoplysning, som kaster forklaring over fortidens kampe og lys over fremtidens veje. Den stavnsbundne, forkuede danske bonde spurgte ikke om nogen højere folkeoplysning; men det 19. århundredes bonde, som havde fået politisk frihed, og som skimtede den sociale frihed, han havde brug for folkehøjskolen. Og som med bønderne således med arbejderne. *En folkeklasse med selvfølelse og fremdrift vil spørge efter skolen.*

Men hvorledes skal denne skole være? Det ligger nær straks at tænke på en fagskole, fagskole for landmænd, håndværkere, arbejdere, sømænd; husholdningsskoler og syskoler for kvinderne. Fagskolen skal naturligvis ikke alene tage sig af den tekniske, strengt faglige undervisning, men den skal også oplyse om standens særlige økonomiske og kulturelle interesser; derfor skal der oplyses om klassekampen, om vore særlige

organisationer, hvadenten det er andelsforetagender eller fagforeninger. I en tid, da råbet er dygtighed, og da kampen for tilværelsen går alle på nerverne, er det ikke sært, at fagskoler skyder frem i stort tal. Vi har længe været inde i en forceret faglig kappestrid — lige fra universitetet til mellemkolen (jeg har endogså hørt om særlige forberedelseskursus, som skal pæse 10—11 årige børn frem, så de kan bestå optagelsesprøven til mellemkolen); råbet om faglig dygtiggørelse lyder fra landbohøjskolen til den mindste lille landbofaglige aftenskole i Snolderød. Vi stønner under dette pres og krav om faglig dygtiggørelse. Flere af vore lærere visner om kap med lærebøgerne, vore elever bliver skrupnervøse, mange unge bruger penge og ungdomsår til en speciel uddannelse, som de i alt for mange tilfælde slet ingen brug får for, og det værste af det hele: den forcerede, ensidige fagdyrkelse resulterer i et liv med goldhed og uden glæde.

Man begynder imidlertid fra forskellige hold at se virkeligheden. Det er overmåde interessant at se, hvorledes kredse, hvorfra man slet ikke skulde vente sligt, vender sig skarpere og skarpere mod denne golde fagdyrkelse. Kontorchef Vedel-Petersen har således i en afhandling i »Samfundets Krav« vendt sig meget skarpt mod en forceret, specialiseret fagundervisning. Han hævder, at denne navnlig for mangfoldige kvinder betyder et forfærdeligt spild af tid og kraft — og lønnes i de allerfleste tilfælde med mismod og bitterhed. Titusinder af unge kvinder, som sidder på kontor eller står i fabrik om dagen, søger fagkursus om aftenen og læser lektier ud på natten. 5—6—7 ungdomsår går på den måde. Men så er de også blevet specialister i maskinskrivning eller stenografi eller bogholderi. Men allerede i 30—35 års alderen afskediges de allerfleste. Af mange grunde ønskes næsten overalt ungt mandskab.

»Jeg spørger,« siger Vedel-Petersen, »om det virkelig er nødvendigt, at de unges bedste år går med at arbejde om dagen, gå paa skole om aftenen og læse om natten — for at 1 à 2, måske 5 pCt. kan opnå antagelige stillinger.« Vi han ikke få for megen skole og dygtighed, siger man. Jo, megen specialistuddannelse, der lønnes med arbejdsløshed i 30—35 års alderen, er spildt; det varige er mismod og bitterhed. Vedel-Petersen slutter for øvrigt ikke sit angreb på fagdyrkelsen med at sige: mindre skole; men han siger: *lad os indbyde de unge til en skole, de har brug for som unge, en skole, der sigter på mennesket, ikke på erhvervet, en skole, som giver de unge glæde. »Vel skal vi tilstræbe at dygtiggøre arbejderne, men vi må ikke forsømme at kultivere mennesket.*« Han peger i den forbindelse på folkehøjskolen og slutter sine interessante overvejelser med at sige: »Jeg vil ikke den faglige dygtighed til livs, men jeg vil gøre opmærksom på, at ungdommen har behov for meget mere end blot arbejde. Og det kan vi give de unge uden urimelig bekostning og tilmed lette arbejdsmarkedet. En lykkeligere slægt med glæde ved livet i de unge år og glæde ved arbejdet i de ældre år skulde være vort ikke uopnaåelige mål.«

Til Vedel-Petersens vidnesbyrd føjer jeg nogle vigtige kendsgerninger, som belyser situationen i dag. I begyndelsen af 1939 nedsatte undervisningsministeren en kommission, der skulde undersøge mulighederne for en udbygning og udvidelse af folkehøjskolen. Kommissionen består af en meget alsidig repræsentation af kredse i by og på land, som er interesseret i en fri skole for den voksne ungdom. Vi højskolemænd i kommissionen har med levende interesse hørt, hvad de mennesker, som er særlig fortrolige med byungdommen, har sagt. Vi har med overraskelse bemærket, at deres og vore synspunkter ikke er fjerne fra hinanden; nogle af

de bedste højskoleord i kommissionen er sagt af ikke-højskolemænd. En københavnsk kommunelærer og socialdemokrat, som har rige erfaringer fra skolen for arbejdsløse, bl. a. i arbejdsløshedslejrene, har talt spottende om fagdyrkelsen både i børneskolen og aftenskolen, om hele den udtørrende nytteundervisning, og han har talt glødende om nødvendigheden af at give ungdommen et syn, en idé, en syntese, noget at leve for. Ja, han har endog sagt, at der må være forkyndelse i undervisningen.

En skolemand i kommissionen fortalte følgende muntre træk om resultatet af en smalsporet fagundervisning. En ung mand, som havde gennemgået flere faglige aftenkursus i dansk, og som derved havde fået de faglige udtryk i den grad på hjernen, at han ikke kunde undlade at bruge dem i tide og utide, kom på højskole. Han skrev et brev til sin kæreste; dette brev var han uforsigtig nok til at lade ligge fremme i skolestuen til andres glæde. Efter til indledning at have brugt nogle rosende ord om skolen og ellers udviklet sine planer for fremtiden, sluttede han brevet således: med hensyn til mine følelser overfor dig henviser jeg til skrivelse af 15. april d. å. . . .

Byernes repræsentanter siger: vi har inde hos os brug for to nye skoleformer. Vi trænger for det første til en udbygning af de tekniske skoler og handelsskolerne. Håndværkslærlinge og handelslærlinge har i de purunge år deres fritid optaget af en faglig undervisning i nær tilknytning til deres fag. Det er i det store og hele godt. Men de titusinder af kontorbudé, bydrengé, som ikke lærer noget fag, som triller fra det ene tilfældige job til det andet — de går for lud og koldt vand. Og der bliver flere og flere af dem. Den moderne industri kræver i mange tilfælde kun et fåtal af specialister og egentlig faguddannede. Mange arbejdere i

store industrier behøver ingen særlig faguddannelse. Men disse titusinder af ufaglærte, som efterhånden tæller op i arbejdsmændenes store skare og i de arbejdsløses store hær, får slet ingen skole. Der er en grufuld ting, som præger denne mægtige ungdomsskare, det er tomheden og kedsomheden. Denne ungdom bliver et uhjælpe ligt bytte for enhver hensynsløs propaganda, nazistisk eller kommunistisk, seksuel eller sportsidiotisk. Vi gruer for fremtiden, når vi tænker på denne ungdom. Vi savner for disse unge 14—18 årige en skole, der kan svare til den tekniske skole og til handelsskolen. Hvorledes denne skole skal være, må undersøges; men en skole for de mange tusinder af byernes unge bør skabes i løbet af kort tid.

Men så skal vi for den egentlig voksne ungdom, den over 18—20 års alderen, have en skole, en højskole. Denne højskole skal sigte på menneskelig udvikling og på opdragelse til sandt borgersind. Det faglige kommer i anden eller tredje række. Denne højskole skal helt og fuldt være en fri skole.

I denne forbindelse er det værd at nævne de erfaringer, arbejderhøjskolernes ledere allerede har gjort. Hj. Gammelgaard i Roskilde, Gillis Hammar på Birkegårdens Folkhögskola i Stockholm og Barratt Brown ved Ruskin College i Oxford understreger alle tre, at de unge arbejdere er forholdsvis mindre optaget af faglige og økonomiske spørgsmål, end de unge var for år tilbage; eleverne spørger mere om de spørgsmål og emner, som tager sigte på mennesket: historie, litteratur, sjælelære, musik og sang, kunst. De faglige og økonomiske spørgsmål er vel endnu dominerende, men de er ingenlunde enerådende. I et lille skrift: Hvad vil Birkegårdens Folkhögskola, udsendt af skolen sommeren 1939 nævnes de fag, man indbyder til, i følgende orden: Svensk historie, litteratur — kunst — og religionshistorie,

moderne historie, nationaløkonomi, samfundskundskab, stats- og kommunekundskab, psykologi, etik, geografi, sundhedslære, kemi, matematik, engelsk, tysk, sang og gymnastik.

Ja, vor situation er mærkelig. Samtidig med, at man taler om højskolekrise, så vender nye folkekredse sig i spørgende forventning mod højskolen. Man er i vide kredse kørt træet i fagstræbet, og man har ikke så stor tillid som tidligere til, hvad der kan opnås af politisk-økonomiske resultater, man tror ikke længere på et socialistisk tusindårsrige, man er tilmed bange for, hvor ungdommen skal gå hen, når desillusionen for alvor slår igennem. Så vender man sig med håb til højskolen. Sådan er nu situationen.

Hvorledes er nu udsigten i den nærmeste fremtid m. h. t. en udbygning og udvidelse af højskolen? I den før omtalte ungdomsskolekommission synes følgende træk at klares:

1. Fra alle sider er der udtalt et stærkt ønske om, at den nuværende højskole styrkes; i dette ønske udtales også en anerkendelse af højskolens betydning.
2. Da man fra alle sider meget ønsker, at langt større ungdomskredse må komme i forbindelse med højskolen, og da man tvivler om, at den nuværende højskole i sin nutidige form kan tiltrække nye store ungdomsskare, så skal højskolen udvides, nye skoler maa oprettes.
3. Højskolen som helhed må fremdeles som hidtil være en fuldstændig fri skole. Eleverne må søge den af fuldkommen fri drift. I skolearbejdet må der være fri bane for den enkelte lærerpersonligheds udfoldelse. Højskolen må være en personlig skole, eller med et citat af Th. Bredsdorff: Vi må ». . . stille det personlige liv og dets vækst midt ind i skolestuen som oplysningsmiddel.« En farveløs, neutral under-

- visning — hvadenten den er af social, national eller religiøs art — slår ikke til til det behov, vi står overfor; de unge skal møde synspunkter, idéer, livs-syn. I den fremtidige højskole skal statsmyndigheder eller andre autoriteter ikke have det mindste forøgede tilsyn. I tillid og frihed må højskolen virke.
4. Skal højskolen opnå forbindelse med en væsentlig større del af dansk ungdom, må den offentlige støtte meget betydeligt forøges. Jeg ved, at denne tanke virker stærkt frastødende på flere af højskolens gamle venner. Jeg forstår nok denne fornemmelse. Men højskolens venner må gøre sig klart, at valget står mellem eet af to: enten en skole med ringe offentlig støtte — i så fald vil vor skole aldrig søges af den mindst og mindre bemidlede del af befolkningen, fraset de enkelte undtagelser — eller en skole, der støttes som andre skoleformer i vort land, og som højskolen støttes i andre lande: Norge, Sverige og Finland. I så fald tror vi, at talrige nye ungdomskredse vil komme med i højskolebevægelsen. Til sammenligning med forholdet her i Danmark kan jeg oplyse, at det offentliges understøttelse pr. elev i Sverige er 485 kr. årlig, i Norge 400 kr., i Finland godt 400 kr., men i Danmark, højskolens moderland, kun 150 kr. Selv med en fordobling af hele den nuværende offentlige støtte til højskolen, vilde vi endda ligge et godt stykke bag ved de andre lande.

I kommissionen er der enighed om, at den nuværende elevunderstøttelse må betydeligt forøges. På den anden side er det absolut nødvendigt, at de unge selv betaler noget. Erfaringerne med de unge arbejdsløse på højskolen, som får rub og stub betalt gennem arbejdsdirektoratet, er ikke absolut opmuntrende. Arbejderhøjskolernes ledere ser allerklarest.

hvor påtrængende nødvendig en ændring her er. Man overvejer, om man gennem et opsparringssystem kunde sætte de unge i stand til at sammenspare den lille sum penge, de bør betale på højskolen.

En forøget offentlig støtte må også komme højskolens lærere til gavn. Det er på allerhøjeste tid, at der skaffes en ordning, hvorved højskolens lærere kan lønnes lige så godt som andre skoleformers lærere. I det lange løb vil en underlønning af højskolelærerne føre til en skæbnesvanger svækkelse af hele højskolen. Derimod kan der selvfølgelig ikke være tale om, at den forøgede offentlige støtte skal gå i skolelederens lomme.

5. En undersøgelse af højskolens forhold fører også til overvejelse af højskolens ejendomsforhold. En højskole, som nu skal svare til tidens krav, er så dyr at bygge eller nyindrette, at det overstiger den enkelte mands evne. I kommissionen blev følgende oplysning givet: Opførelsen af Roskilde højskole i 1907 kostede 600 kr. pr. elevplads. Ollerup højskole blev i 1914 købt for en pris, der svarede til 500 kr. pr. elevplads. Opførelsen af Ollerup gymnastikhøjskole i 1922 kostede 2000 kr. pr. elevplads, Ollerup håndværkerhøjskole for nogle år siden 2500 kr. pr. elevplads, opførelsen af Sønderborg håndværkerhøjskole vil koste 3—4000 kr. pr. elevplads, den påtænkte nye arbejderhøjskole i Århus vist endog 4—5000 kr. pr. elevplads. En skole med plads til ca. 100 elever vil herefter koste i alt fald ca. 300.000 kr.; men da så at sige alle, der går ind til højskolegerningen, er ubemidlede, vil det næsten blive umuligt for den enkelte at overtage en skole. Man må derfor vente, at skolerne efterhånden vil blive skolekredsers eller bevægelses skoler eller blive selvejende institutioner.

Vi kan da samle vore overvejelser i dette: når de unge får rigelig støtte til skoleophold, når højskolens lærere kan lønnes som andre skoleformere, så må man vente en stærk forøget tilslutning af unge og et rigeligt tilbud af fortrinlige lærere. Så kan vi vente adskillige nye skoler oprettet. Det bliver nok hovedsagelig bevægelsesskoler. Husmandsforeninger, Arbejdernes Oplysningsforbund, K. F. U. M. & K., måske også enkelte højskoleforeninger. Vi vil utvivlsomt få et frisk fremstød over en bred front, og det trænger vi til. Thi et vågent, ansvarsbevidst demokrati kalder på en virkelig folkehøjskole. Det er vel ingenlunde antallet af skoler eller antallet af elever, som garanterer folkehøjskolenavnet. I diktaturstaten kunde man meget vel tænke sig oprettet en række dressuranstalter, som alle unge skulde søge. Men vi vilde ikke kalde disse anstalter folkehøjskoler. Modsat kunde man tænke sig, at der i et demokratisk land var nogle få skoler, ja måske kun en eneste skole, som fuldt ud fortjente navnet: *folkehøjskole*. Hvis en sådan skole var trofast mod folkets inderste væsen, og hvis den *kunde* og *vilde* tjene folket, som det nu engang er, så var det i sandhed en folkehøjskole. Men demokratiet kalder på hele folkets ungdom, og derfor har det brug for flere skoler, mange skoler.

I denne skole skal der på dansk grund sigtes på det menneskelige. Al ære og respekt for teknisk kunnen og faglig dygtighed; men det er nu *karakteren, sindets retning, øjnenes horisont det kommer an på*. Hvad kan der så komme ud af en sådan højskole?

Ja, her behøver vi ikke at henvise til papir og teori; men vi kan holde os til en næsten hundredårig erfaring. Trods mangler, skuffelser og nederlag, som vi højskolemænd skal være de første til at indrømme og tage vor del af ansvaret for, så finder vi opmuntring og arbejdsmod i mangfoldige udsagn og eksempler på større dyg-

tighed hjemme og ude, på rigere menneskelig udvikling og ansvarsbevidsthed, fremfor alt på folkelig bevidsthed og kristelig sandhedserkendelse. Vi tror, at vi *inde fra* er med til at bygge og styrke demokratiet. I taknemmelighed mod dansk folkestyre håber vi, at vi i fremtiden må kunne fortsætte og udvide vor gerning til gavn for vort fædreland.

Uffe Grosen.

En islandsk Digter.

En af Islands mest særprægede Digttere er Halldor Laxness, den store Ironiker og Sjæleskildrer, der hensynsløs modigt skildrer Forhold og Mennesker, der, som Konen siger i »Verdens Lys«, ikke har gjort ham noget. Der er saa meget i hans Bøger, der minder os om Sagaerne. Sproget har noget ordsprogsagtigt ved sig, og Overtro og navnlig Skæbnetro forekommer almindeligt i hans Bøger. Straks kan man faa den Tanke, at Skæbnen er den uundgaaelige tragiske Magt som i Gisles Saga, men efterhaanden forstaar man, at det er ment som Ironi. Laxness ser godt nok Begivenhedernes Aarsager, og at Skylden for mange Ulykker ligger ganske andre Steder end hos en upersonlig og upaavirkelig Skæbne-magt. Og Paastanden om, at Laxness er en tragisk Digter, er ikke holdbar. Et Menneske, der lægger en saa glødende Forargelse og Vrede for Dagen, har dermed bevist, at han tror paa, det kan nytte at være med i en Kamp mod Uretten, mod Fattigdom og al anden Elen-dighed. Og i »Verdens Lys« siger Drengen, hvis Liv er fuldt af Skuffelser: Trods alt findes der Mennesker i Verden, som vil hjælpe andre, ganske uden Grund, bare fordi de er gode af sig.

Laxness er født 1902 paa Gaarden Laxness, ikke langt fra Reykjavik. Han blev 21 Aar gammel Katolik og gik i Klostret St. Maurice i Luxemburg med det For-maal at blive Præst, men efter 2 Aars Forløb brød han med Katolicismen og kastede sig med glødende Idealisme og sin skarpe Tanke ind i Kampen for denne

Verdens Problemer, og det er næppe helt forkert at sige, at han er Islands Nexø.

Nu er det ikke just Fattigdommen, man som Turist først tænker paa i Island. Kommer man fra en nord-engelsk Havneby og har gjort sig den Ulejlighed at gaa ind i et Par Sidegader, saa har man set mere Fattigdom og Forhutlethed, end man opnaar at se i Island paa en større Rundrejse. Reykjavik er en moderne By med mange nye Villakvarterer og Rækkehuse, Folk paa Gaardene er velklædte og travle, og ude i Dalene, hvor Folk almindeligvis bor saa tæt, at de kan være hinanden til Hjælp, naar det behøves, der opdager man heller ikke, at der er særlig smaa Kaar. Vel er Gaardene paa Nordlandet ofte gamle og usle at se til, men her kan udmærket godt være jævn Velstand. Det anselige grønne Tun omkring Gaarden viser, at der er Føde til baade Køer og Heste, og store Faareflokke opholder sig rimeligvis i Fjældene om Sommeren, naar da ikke Faarepesten har ødelagt dem. Og maaske leves der et aandeligt rigt Liv derinde bag Vinduet i den lave Gavl, Bøger er højt skattede, og mange fortæller vel endnu Sagaer og andet for Husets Børn og unge. Men som der paa Færøerne er noget, der hedder en Trø, en opdyrket Plet Jord oppe i Fjældene, saa er der i Island de ensomt beliggende, ofte usle Hedegaarde eller Hytten paa den lille grønne Jordlap langt oppe paa Fjældsidens; man skelner dem næppe, naar man i Turistbilen glider gennem den brede Dal, hvor der er nok at se paa foruden.

Men spredt ud over Island, som vel ud over de fleste Lande, bor der Mennesker paa alt for ussel Jord, for lidt Jord, for dyrt købt Jord. Kun en ubændig Trang til at blive selvstændig, slippe for at fylde op mellem dem, der, som det hedder, spiser andres Brød, faar Mennesker til at kæmpe denne Kamp mod Fattigdom, Ensomhed og Risiko af enhver Art.

Vist vilde det være lettest for os allesammen, om vi kunde gaa ud fra, at de ikke eksisterede iblandt os, og hvor ofte hører vi ikke uvidende Mennesker sige: hos os er der nu ingen, der sulter! Men det er ikke holdbart, og der er uendelig mange Grader af Sult og Underernæring ved Siden af kolde Kakkelovne og for tynde Klæder og næsten ikke Sengetøj.

Laxness har set det. Han har ogsaa set, hvordan de, der tjener sig velhavende paa Hedebondens eller Sildefiskerens Slid, lever; han færdes i alle Kredse af Samfundet, tilforladeligt, som hørte han til, netop hvor han er; han kan se ud som en Salon-Radikaler, som han ganske givet kan se ud som alt andet, og som han orienterer sig derhjemme, har han gjort det i andre Lande. Han var to Aar i Amerika, har været i Rusland, Tyskland, England, Italien, flere Gange i Danmark o. s. v.

Hans store Evne til at opleve, til at se og forstaa, minder om en malet Kirkerude; vi andre ser den udefra, og den ser graa og ligegyldig ud. Laxness ser den indefra og ser Billedet med alle dets Farver og alt dets Liv.

Kun fem af hans Bøger er oversat til Dansk: Salka Valka, Frie Mænd, Ásta Sollilja, Verdens Lys og Sommerlandets Slot.

I Frie Mænd og Ásta Sollilja, der hører sammen, har vi den frie Hedebonde Bjartur, hvis højeste Maal er at være en fri og selvstændig Mand. Det er selve Lykken at eje Jord og Faar, ikke at stifte Gæld, ikke at tage imod Gaver af nogen. Fattigdommen har gjort ham ovenud selvhævdende, og hans Ejendomsfølelse svulmer, saa han ikke blot føler sig som Ejer af Faar og Gaard, men ogsaa af sine Børn, sin Kone; han kan selv gøre med dem, som det passer ham, og det passer ham, at de skal føle Stolthed over at være »frie«, at Faareflokken trives, mens de sulter. Og selv om det ser galt ud hjemme, maa han af Sted ud at søge efter det ene

bortløbne Faar, og da han kommer tilbage flere Dage senere, er hans Kone død. Men den Slags kuer ham ikke, hun har jo aldrig bragt Skam over hans Hus, og han har heller aldrig været ond imod hende, og saadan videre. Hans anden Kone føder ham mange Børn, de fleste dog dødfødte, men tre Drengene klarer sig og vokser op sammen med Halvsøsteren Ásta Sollilja. Deres Samtaler og lagttagelser er yndefulde og rørende, og deres Forhold til Moderen og Bedstemoderen samler sig især i Glæden over deres eneste Ko Bukolla, der giver saa megen Mælk, at de allerede er ved at faa runde Kinder, og de har Lyst til at hoppe og lave alskens Narrestreger; men det forarger Bjartur, og da der henad Foraaet bliver for lidt Hø, bliver han rasende paa Koen, fordi den er Luksus og æder fra hans Faareflok, og saa slaar han Koen ned, trods hans sangglade Kones fortvivlede Udtryk i Øjnene, hun ved, at uden Mælk kan hun ikke mere selv klare sig, og hun opgiver endelig Kampen.

Bogen om Ásta Sollilja viser os først Bjartur i overmodig Svulmen og senere al hans Kraft i Opløsning.

Ásta Sollilja er ikke hans egen Datter og falder derfor ikke ind under hans haarde Ejendomsfølelse, hende er han god imod. Hun er hans Glæde og Stolthed.

Verdenskrigens Højkonjunktur naar for en Tid helt op til Bjarturs usle Gaard, og det styrker ham i Troen paa, at hans Selvstændighedsideal er rigtige. Men saa skuffer Ásta Sollilja ham saa stærkt, at han jager hende ud, uden at hun med sine 15 Aar ved, hvor hun skal gaa hen. Han fastholder Aar igennem, at intet skal faa ham til at opsøge hende.

Saa kommer Krisetiden. Ingen har Brug for islandsk Uld og Faarekød, og til hans Fortræd var han blevet en saa holden Mand, at Spekulanterne havde faaet Kig paa ham. Han begaar endelig den umulige Ting, at han

i sin Længsel efter Datteren bygger et Hus med Komfur og tre Stuer, for maaske vil hun saa forstaa, at hun skal komme tilbage. Han lærer Sønnen nogle Vers, han har digtet, dem skal han fremsige for Ásta Sollilja dernede ved Fjorden. Først et Vers om Krigen og saa de to til hende. Trods Oversættelse er de vemodigt skønne:

Derimod stod der en anden Strid
ved en nøgen Klippe i fordums Tid,
for en Plantes Skyld blev det hele gjort,
som voksed i Læ og blev revet bort.

Og siden er jeg saa tung i Hu
og bryster mig ikke af det, jeg har nu,
for hvad er Rigdom og Magt og Hus,
hvis ingen Plante gror i dit Krus.

Men hun kom ikke, og Huset blev langt dyrere end beregnet. Prisfald, Renter og Afdrag, Gæld. Øvrigheden sætter ham ud, og Sognefogden faar endelig sin saa dybt attraaede Jordlap tilbage.

Bjartur er Selvstændighedens slagne Repræsentant, der nu endelig begynder at forstaa, føler sig bedraget, forladt. Hans Trods smuldrer, da han har spist Brød, som han ved er stjaalet, og saa vender han sig endelig til dem, han selv har gjort ensomme og ulykkelige. Han henter sin syge Datter og hendes to usle Unger, og med dem og den 90-aarige Bedstemoder forlader han Egnen. Et andet Sted venter en Jordlap paa ham, en glemt Smule Jord, der tilhører den 90-aarige. Det sidste, man ser af dem, er Silhuetten oppe i Bjergpasset, han trækker den gamle Hest, som har Bedste og de to Smaabørn paa Ryggen, og Ásta Sollilja kan ikke gaa mere, hun er dødssyg, og Bjartur bærer hende varsomt opad. Han er ikke mere den stolte Frihedshelt,

han er et Menneske, der redder de usle Rester af sit Liv bort fra en Egn og nogle Mennesker; til hvad faar vi ikke at vide, men han er mere fri Mand nu i sin Onlu for Mennesker end før i sin Stolthed over Ejendom og Uafhængighed.

Men spørger man nogen, der læser Laxness, hvilken af hans Bøger de regner for hans bedste, vil de som Regel svare: Salka Valka. Og det er rigtigt. Selv om Laxness kun havde skrevet den, var han dog en stor Digter.

Denne Bog handler om Livet i den gamle Fiskerflække, hvor kun Købmanden, Lægen og Præsten har det, vi i almindelig Forstand kalder det daglige Brød. Henad Foraaret er Gælden hos Købmanden saa stor, at der kun udleveres ganske smaa Rationer af de allernødvendigste Varer, og der sultes mere eller mindre i saa godt som alle Huse langs Kysten. De fleste er tilbøjelige til at tro, at det er Købmanden, der holder Liv i Folk, og at han bliver rigere og rigere for hver Fiske-sæson og omgiver sig med Luksus, opfatter de som Bevis paa hans egen Dygtighed.

Der vokser den lille Pige op; hendes Mor er paa Sognet og uden Modstandskraft mod Livets Haardhed. Men Salka Valka vil forsvare hende og faar, som alle siger, en beskidt Kæft. Og hun vil selv tjene noget til Tøj og have egen Konto hos Købmanden, og derfor staar hun snart blandt de voksne og vasker Fisk for Købmanden. Alle finder hende umulig, hun siger og gør, hvad der passer hende. Men som Aarene gaar, bliver hun den, alle stoler paa, og som de elendige haaber paa. Hun kommer med sin Mælkespand til den syge Kones forsultne Unger, hun tjener jo selv Løn, og paa Arbejdspladsen er hun stadig blandt de dygtigste, er klog og modig og vælges frem for nogen anden, naar noget særlig vanskeligt skal klares.

Hun er blevet stærk af at øve Modstand fra Barn af. Hun var helt fra lille af særlig udsat for al Slags Lumpenhed. Hvad var vel saadan en Tøs værd, oven i Købet var hun paa Sognet, saadan en kan man byde hvad som helst. Hendes stejle Holdning blev derfor permanent. Men hendes Urinstinkt for godt og ondt rejste efterhaanden en Mur af Tillid om hende, og hendes resolute Tavshed udelukkede hos hende Spaltningen mellem Teori og Praksis, mellem Idealisme og Realisme.

Og saa kommer Tragedien, der gør Bogen psykologisk stor. Hun forelsker sig i en veg og forløren Idealist, sin egen yderste Modsætning, og dermed er den gamle Salka Valka ikke mere.

Han bedrager hende og udplyndrer hende, men hun lader det altsammen ske. Og en Dag staar hun endelig paa Molen og ser Skibet glide ud over Havet med ham om Bord. Hendes sidste opsparede Penge har han faaet til en Billet til Amerika, hvor han venter sig et Liv i Luksus hos de nye, rige Venner, han har faaet, han har ikke mere Brug for hende.

Og der bliver hun staaende for Læseren. Salka Valkas Liv er forbi, der er ingenting at se frem til, et Menneske har igen traadt et andet ned og reddet sig selv.

Og som Salka Valka staar paa Molen, og som Bjartur kommer trækkende med sin gamle Hest og med Ásta Sollilja paa Armene, saadan ser vi Islands ensomme og fattige som Silhuetter, hver Gang vi læser Laxness. Han giver dem Poesiens blaa Luft som Baggrund. De staar der som Vartegn og siger til os, at vi, der er vokset op i gode Kaar og stadig har det daglige Brød, skal huske paa, at der er dem, der ikke har det. Først da bliver der moralsk Holdning over vor megen Talen om Folkefrihed og Demokrati.

Adia Frost.

Lingiaden.

LING

1776—1839

Det er den enkle indskrift på en stor, grå, utilhugget bavgast, der blev rejst nogle få år efter Lings død på hans grav, ude ved Brunsviken, nogle km nord for Stockholm. Da disse ord blev ristet i stenen, var der ikke mange, der ventede så ret meget af Lings indsats. Nu ved hvert barn i Sverrig, at Ling er Sverrigs store mand, der udadtil svarer til H. C. Andersen for vort vedkommende. Hans navn som gymnastikpædagog er kendt ud over jordens kreds. Lings gymnastik øves systematisk i en række lande i alle fem verdensdele.

Det folkeopdragende i Lings indsats er der ikke så mange — ud over de skandinaviske folk, der forstår, og så er vi endda kun på vej.

Det blev ikke sunget ved Pehr Henrik Lings vugge, at han skulde blive en verdenskendt mand. Han er født i Liunga Præstegård i det sydvestlige Småland. Tidlig mistede han sine forældre. De økonomiske kår i hjemmet var små. Stedfaderen forstod ikke de stærke og egenartede kræfter, der var i drengen. Under skolegangen havde han flere konflikter med lærerne, en gang blev han bortvist fra skolen. Han blev dog student og læste teologi og sprog ved Upsala universitet. Nogen plan for sin fremtid havde han ikke. Han forsøgte sig som digter, han skrev skuespil. Under alt dette blev han syg. »Mit bryst er uheldigvis gået ind i det hektiske system«, skriver han selv derom. Vanskeligheder på flere områder gjorde, at han forlod sit fædreland og rejste til København i 1799, og her lod han sig indskrive ved universitetet som sprogstuderende. I København lærte han gymnastik hos vor egen Nachtegall, han blev en fremragende fægter, han levede af at undervise i fremmede sprog, men afgørende for hele hans fremtidige liv blev det, at han — »i åndens skabertime« gennem ordet mødte sit kald. Han var mellem tilhørerne til Henrik Steffens foredrag paa Elers Kollegium i 1802. Han blev som Oehlenschläger, Grundtvig og Blicher grebet af det nye syn, de strålende idealer, som her blev rullet op for dem. Nordens fortid skulde tegnes klart for hans samtidige ungdom, og de vilde faa lysende forbilleder til efterfølgelse. Han vilde gennem digtning og gymnastik føre nordens ungdom tilbage — eller frem til et lignende dådfyldt liv som de gamle nordboer.

Store planer fødtes under opholdet i København i hans sind, og han blev klar over, at det var i Sverrig, hans manddomsgerning skulde øves, og i 1804 rejste

han til Lund og begyndte paa sin livsgerning. Han skrev bind af digte, men de kom aldrig ud til folket, og det var ham alle dage en stor sorg. Men han udløste gymnastikken fra det disciplinerende, det militære præg, som indtil da havde været dens hovedpræg, og gjorde den til et middel for personlighedsopdragelsen. Han fandt tilbage til det klassiske grundsyn, og derved friede han legemsøvelser fra at være en rent legemlig dressur til at blive et led i folkeopdragelsen. Det er hans geniale opdagelse, det er hans store tanke, det er den bærende ide i alt arbejde, der bygger videre paa Lings grundlag, det er denne modige indsats i en tid, da ingen troede på sligt, der løfter ham op blandt de største blandt alle tiders pædagoger.

Han havde så skarpt et blik som nogen for det rent udvendige i det gymnastiske arbejde: Krop, holdning, anatomi, fysiologi m. m. m., men det var ikke det afgørende. Det er den sunde sjæl, i et sundt legeme, der må være målet, ånden, frihed og menneskeret. Han vidste selv, hvad det vil sige med en sund ånd i et skrøbeligt legeme, han vidste også noget om farerne ved en forkrøblet ånd i et veltrænet og hærdet legeme. Her blev han i sin tid et særsyn, og vi ønsker i dag, at han på dette område må blive læremester for langt flere, end der nu vedkender sig at være hans lærlinge.

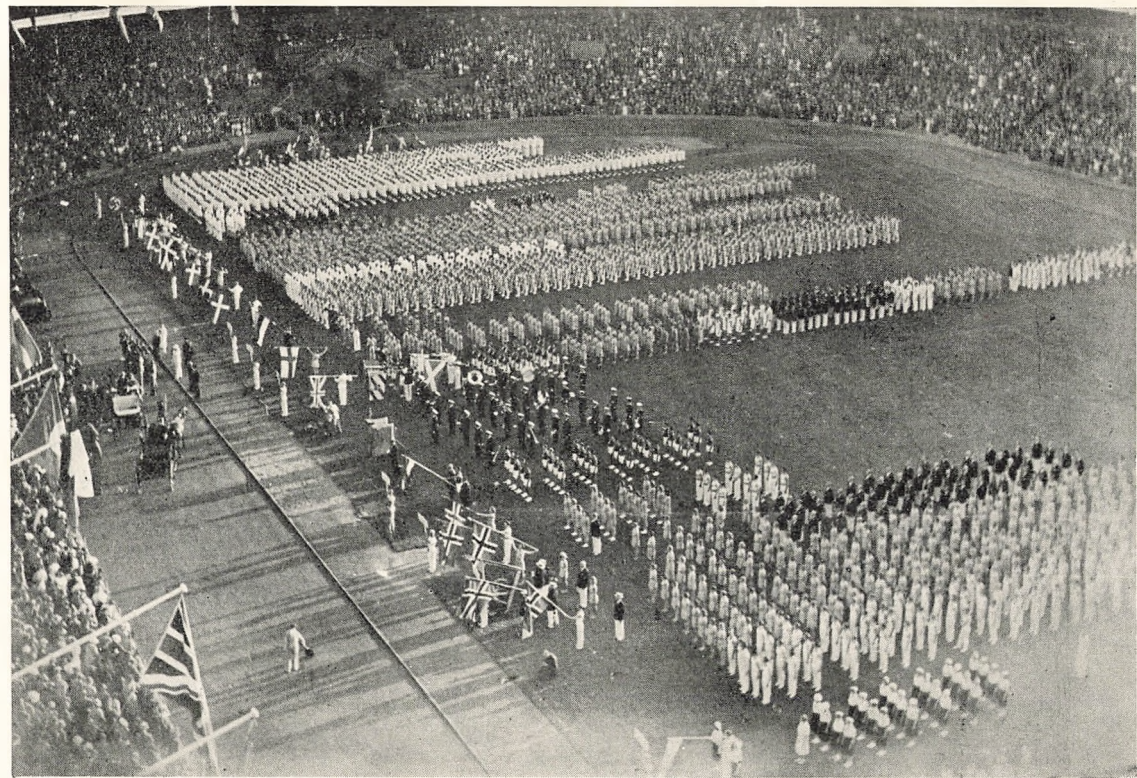
Ling var en flittig mand, og han nåede — rent utrolig langt, inden døden afsluttede hans livsbane. Han var også en ærlig mand, og i hans gymnastiske testamente beder han om, at fremtidens lærere og læger vil arbejde videre med det, han har nået, for så vil det kanske blive sådan, at gymnastikken her i norden må få den samme betydning, som den havde hos de førende græske folkeopdragere.

Der gik næsten et halvt hundred år, inden forstående mænd så, hvad Ling havde skabt. Det var de dan-

ske højskolemænd Ernst Trier, Poul la Cour, Ludvig Schrøder, Andreas Bentsen og ved siden af dem gymnastikkens egne talsmænd N. H. Rasmussen og Sally Högström. Først med disse Mennesker som mellem-mænd og med den danske bondebefolkning som grobund fik den Lingske gymnastik de nødvendige vækstbetin-gelser. Et underligt vekselspil frem og tilbage over Øre-sund: Ling lærer gymnastik i København. Han finder ind til ideen bag arbejdet og bygger et Centralinstitut med de bedste muligheder for en læreruddannelse.

Men hans nærmeste efterfølgende evnede ikke at få hans ideer ført i forbindelse med den store befolk-ning. Først da denne gymnastik bliver ført over sundet, kommer den til et folk, som er i et genrejsningsarbejde efter 1864, og der går den ind som et led ved siden af alt det andet. Det virker så igen tilbage lidt efter lidt med det stærkeste udslag i 1912, da der her fra Dan-mark sendtes 500 gymnaster til Olympiaden i Stock-holm. Så tog ikke alene sædemændene i Sverrig fat, men så var jordbunden beredt, og der har i Sverrig efter 1920 været en talmæssig tilgang, som vi ikke har kendt tilsvarende til. Hvad der i det svundne århundrede har været klistret på det gymnastiske arbejde af kon-kurrence og rekordjageri, det er i de sidste 20 år blevet banlyst, og Svenskerne fortjener hele verdens tak for, at de som Lings værdige arvetagere i år indbød til en verdens-olympiade for Lings gymnastik uden alt det påhæng, som har ødelagt de moderne olympiske fester, en fest i Lings ånd og tone, en værdig fest og et lys-punkt i alt folkeopdragende arbejde af den art.

Ling var en åndens stormand, hvad ikke mange af hans samtidige så. Lingiaden i hundredåret efter hans død viste verden, at mange i dag forstår værdien bag det gymnastiske arbejde. For os, der var med, blev denne fest en bekræftelse på, at et menneske kan dø,

Flægehilsen fra samtlige Nationer den 20.—7.—1939.

blive en historisk person, vi kan længe kranse på minde-
stenen, men hvad var det værd, om ikke en åndelig
sæd skød sine skud. Lings ånd og ide har en stor ar-
bejdsmark foran sig, fordi den står i livets tjeneste.

*

Lingiaden blev en nationernes parade, som man kun
ser mage til ved verdensudstillinger og olympiske fester.
37 nationer sendte repræsentanter til Stockholm i de 4
dage, den 20. til 23. juli. Dog var der ikke gymnaster
fra dem alle. Åbningshøjtideligheden den 20. om aftenen
gav et uforglemmeligt indtryk. Flag i byen og hele
stadion rundt, et mangefarvet skue. Alle stadionpladser
fyldt, der regnedes med ca. 25,000. 7,000 gymnaster un-
der indmarch og opstilling med de 37 nationers flag som
en faneborg på fløjene og med de forskellige nationers
flag foran hvert lands hold. Så kom de ind, 4 ved siden
af hverandre, et flere kilometer langt tog, rundt og rundt
og tog opstilling. Indmarschen skete nationsvis efter det
franske alfabet, derfor kom Allemande—Tyskland først
og Sverrig sidst. Alle aldre var repræsenteret, fra 2
årige tyske gymnaster til gråhårede veteraner. Tysk-
land og Sverrig mødte hver med over 1,000 deltagere.
Fra Danmark mødte der næsten 2,000 deltagere, den
største deltagelse noget land har sendt til en gymna-
stikfest. Indmarsch som udmarsch skete under musik-
ledsagelse fra den svenske flådes musikkorps.

Da alle var på plads, kom den svenske konge og
kronprins kørende ind og omgangen rundt, med fir-
spand og forridere. Det så flot ud, og folk var ellevilde.
Da de kongelige var kommet på plads, blev der affyret
kanonsalut, der blev råbt leveråb og kongesangen blev
sunget.

Derefter fulgte talerne, hvoraf jeg vil citere enkelte afsnit.

Organisationskomiteens formand, kaptajn *H. Edgarhd* var første mand. Han takkede kongen for hans beredvillighed og interesse for denne fest. . . . Når mennesker fra så mange lande er kommet for at hædre den mand, hvis navn har båret det svenske navn ud over jorden, da »vidner det om genialiteten i det, Pehr Henrik Ling har skabt og fremfor alt om dets medmenneskelighed, dets universalitet, den egenskab, som gør det til noget langt større, langt dybere og mere væsentligt end blot og bar kropøvelser med målet i sig selv. Må dette vort samvær hjælpe både jer og os til klarere at fatte den store vision, som var Pehr Henrik Lings. Hvad Ling drømte om, var at skænke individerne og derigennem slægten den højeste fysisk-moralske form på grundlag af indre og ydre viljestugt, eller med andre ord: den sande gymnast- og idrætsånd, som er identisk med en ren livsføring, og som betyder rent spil og loyalt samarbejde i alle livets forhold. Verden venter i dag mere end nogensinde på mennesker, som kan gøre denne ånd til en levende virkelighed. Måtte denne Lingiade blive en værdig manifestation af en sådan ånd, og måtte den huskes herefter som den store fredslingiade i Stockholm.«

I en kort tale derefter erklærede Kongen Lingiaden for indviet.

Berti Malmbergs kantate til Lingiaden blev fremført af orkester, kor og solostemmer, og derefter var Sverrigs Statsminister, Per Albin Hansson på talerstolen. Hans tale var så værdifuld, at den ikke bør savnes i denne omtale:

»Den værdigste hyldning af Sverrigs store søn, hvis minde vi er samlet for at fejre, bliver sikkert den række af gymnastiske øvelser og opvisninger i Pehr Henrik

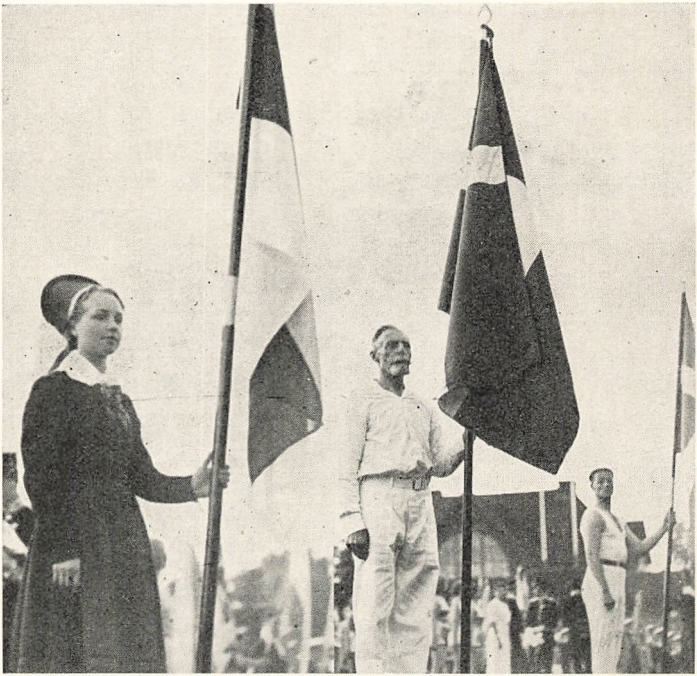
Lings ånd, som Lingiaden kommer til at byde på. Ved siden deraf bliver ord og tale vel kun at regne som et svagt akkompagnement, men de hører dog til.

Den tid, som skabte de ideer, som ligger bag den Lingske gymnastik, har i mangt og meget lighed med vor egen. Begyndelsen af 1800 tallet, da Pehr Henrik Ling i Lund lagde grunden til den svenske gymnastik, var en usikkerhedens tid for Evropa, en tid, da ikke noget land, hvor lidet og ubetydeligt det end kunde synes, levede helt roligt ved tanken på morgendagen.

De napoleonske hære havde gjort deres sejerstog over Evropas slagmarker, og den store franske kejser søgte med metoder, som i meget kan minde om vor egen tid, at skræmme folk til underkastelse under sit system. Det var den tid, da de nationale følelser begyndte at spire rundt omkring, og da fremsynte mænd indså, at de små folk måtte samles omkring sine umistelige nationale værdier, at de måtte samles til enhed og kraft for ikke helt at sætte sin eksistensberettigelse over styr.

Blandt disse mænd var Pehr Henrik Ling en, og han søgte ad mange veje at nå det mål, som for ham var en hjertesag, et frit folk i et frit Sverrig. En ny opdragelses måde, til styrke for både kroppen og sjælen, var hans store mål, en opdragelse, som kunde slette klasse modsætningerne og samle menneskene til et fælles arbejde for det fælles bedste.

Ling var, om man kan anvende et sådant ord for den tid, en sand demokrat, fyldt med stor begejstring for de opgaver, som hans folkeopdragende system sigtede til og skulde nå. Gymnasten var heller ikke blind for gymnastikkens rent socialt-værnende muligheder. Han så bl. a. det ensidige erhvervs farer for individets fysiske udvikling og vilde modarbejde dem, et forudseende, som vi så meget kan vurdere og beundre, efter

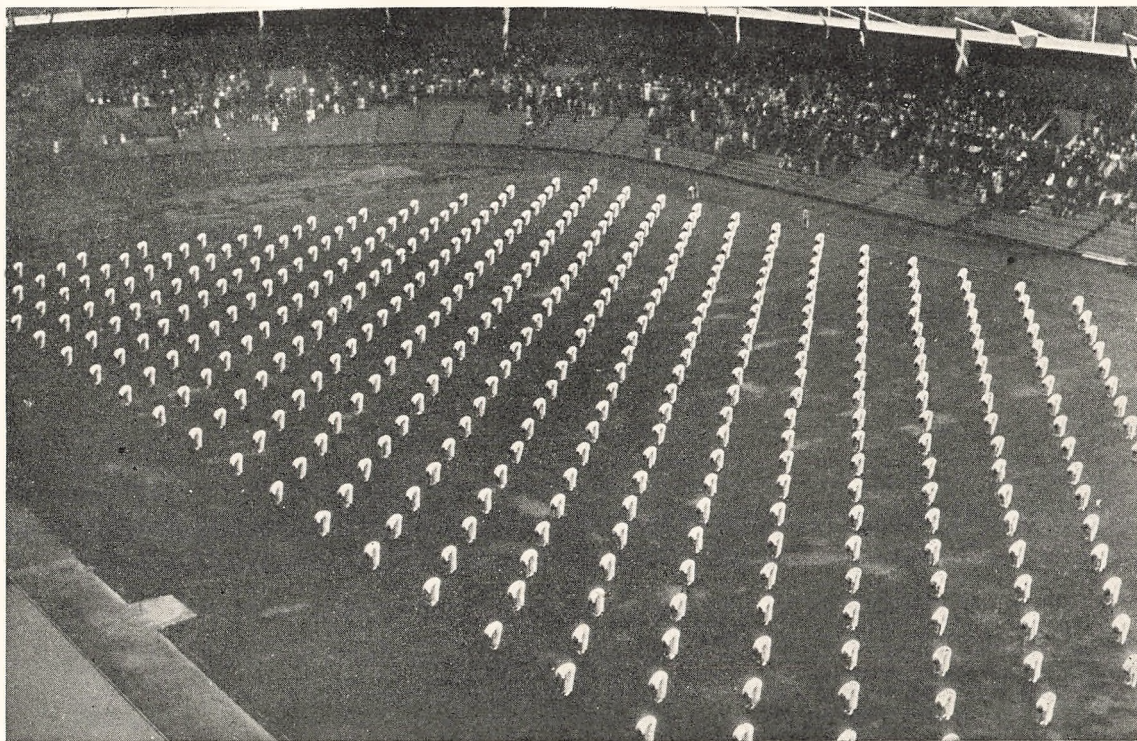

Estnisk kvindelig fanebærer, Vilhelm Christensen, Fyn og Vagn Christensen, Frederiksborg.

at vi har set de mangfoldige farer på det område, som følger med industrialismen.

Det er billedet af en god medborger, der med stærk ansvarsfølelse tog sig af den svenske ungdoms opdragelse, som vilde gyde helse og kraft i hele vort folk, som viser sig for os, når vi i dag fejrer mindet om Pehr Henrik Ling. Vi vil håbe, at de unge også er grebet af denne medborgerånd og den demokratiske livsindstilling, som var Lings egen, og som for ham var uopløseligt knyttet sammen med hans nu verdensberømte gymnastiksystem. En sund sjæl i et sundt legeme er sikkert

De danske Gymnastikforeningers Mandshold paa Stadion den 21.-7.-1939.

af stor personlig værdi, men hvor meget større værdi har det ikke for det enkelte menneske at være med i sunde menneskers forening til stærke folk og sunde menneskers samarbejde for en sund menneskelighed!

Vi Svenske er stolte over at kunne kalde Pehr Henrik Ling *vor* mand, men det mangedobler *vor* glæde her at kunne hylde ham som en af menneskelighedens velgørere sammen med repræsentanter fra så mange folk, med hvem vi lever og ønsker at leve i fred og samarbejde.«

Svenskerne er som bekendt store mestre i at planlægge og få det planlagte gennemført. De mange opvisninger — næsten 100 — i tre dage blev gennemført uden slinger noget sted. Alle elitehold og skolehold fra Sverrig som fra de øvrige nationer viste gymnastik i de fire største sale i Stockholm: Dramatiska Teatern, Alvikshallen (en stor Tennishal), Koncerthuset og Cirkus. En snes opvisninger er fordelt i disse fire lokaler hver formiddag og hver eftermiddag. Det var ugørligt, selv for den mest interesserede, at overkomme alt det. Man valgte det, man på forhånd antog havde størst interesse, og så havde en del af holdene opvisning to gange, ikke på samme sted, så ved lidt beregning fik man en del at se. Det er ikke opgaven her at referere, og desuden har en del været omtalt i dagspressen, men det skal siges, at der for alle fagfolk fra gymnastikdirektørerne til de sidst uddannede delingsførere var meget at hente både fagligt og pædagogisk ved at se på disse opvisninger, og der var en vis tilfredsstillelse i at se mange danske kvindelige og mandlige delingsførere ved disse specialopvisninger.

Det festlige, det storstilede ved Lingiaden var fri-luftsoptisningerne på stadion. Fredag og Lørdag var

det i tiden fra kl. 18—20, om Søndagen fra kl. 13—14,30. Aftenopvisningerne de to første dage følte først som en stor behagelighed at komme ud på stadion efter at have travet rundt i en næsten overophedet by om dagen, i fuld fart fra det ene opvisningslokale til det andet.

Fredag aften var først et norsk mandshold paa 150 deltagere, så et norsk kvindehold paa 350 deltagere og endelig 75 norske veterangymnaster. De sidste hold var »De danske Gymnastikforeningers« to store hold: 500 kvinder under ledelse af fru Anne Marie Børup og 500 mænd ledet af redaktør A. P. Dømmestrup. De gjorde deres sager godt, så godt, at vi var overraskede. Generalprøven i København lige før oprejsen gik, som vel generalprøver skal gå, ikke særligt lovende. Gennemførelsen af dagsøvelsen på stadion var god, for kvindeholdet så godt, at det i alle de omtaler, jeg senere har set derom, blev betegnet som det bedste kvindehold ved denne Lingiade. Det var glade Danskere, gymnaster som tilskuere, der forlod stadion den aften.

Opvisningerne Lørdag aften indlededes med de to store hold fra »De danske Skytte-Gymnastik- og Idrætsforeninger« ledet af forstanderne Jørgine Abildgård og Kristian Krogshede. Kvindeholdet begyndte. Det var en anden dagsøvelse end fru Børups, og dog var grundtonen den samme. Kvikt og levende virkede de dygtige piger, og det vakte stormende jubel, da Abildgård efter det morsomme og levende boldspil kommanderede: Til opstilling. Til hvad, spurgte man sig selv. Pigerne rendte sammen i en uordentlig hob, syntes det. I knæbuxsidd. still. ned lød kommandoen, — og så stod det på grønsværet 4 bogstaver: L I N G.

Abildgård og hendes piger vandt ikke alene Svenskernes, men alles hjerter ved denne afslutning. Mandsholdet viste god gymnastik under fællesøvelserne, men så blev de delt, så den ene halvdel viste spring og be-

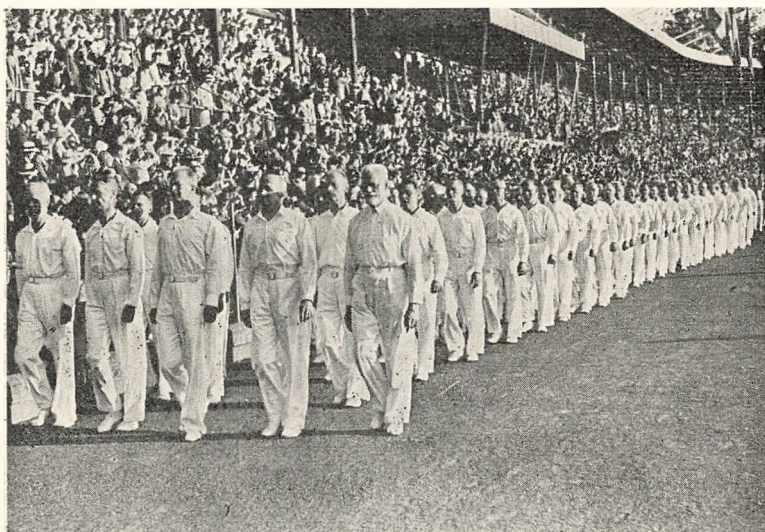

De danske Gymnastikforeningers Kvindehold paa Stadion den 21.—7.—1939.

De tyske Kvinder i Løb Stadion rundt.

hændighedsøvelser, mens de øvrige fik en kraftig omgang ved ribberne. Der vistes fine ting begge steder, men det virkede noget søgt med denne deling, og jeg tror ikke, at sligt er at anbefale til efterfølgelse. Det virkede helt anderledes samlet, da Dømmestrups hold på een gang og under kommando gjorde hovedspring og kraftspring på grønsværet. Tyskernes 1000 gymnaster, 500 kvinder og 500 mænd, var sidste hold denne aften. Havde vi ventet Lings gymnastik, så blev vi skuffet. Det var tysk helt igennem: øvelser, ledelse, masseudfoldelse, og — næsten selvfølgelig massepåvirkning. Det var dygtigt gjort, mænd som kvinder var i højeste træningsform, i hvad de udførte, virkede det som en enhed, en samtræning til det fuldkomneste, individet udslettet på en helt anden måde end i de øvrige massehold. Det meste af publikum var som bjergtaget. Jeg

De danske Veterangymnaster med K. A. Knudsen paa Fløjen under Indmarsch til Aabningshøjtideligheden.

vil dog tro, at det var den tyske propagandakunst, som vandt en sejr — for øjeblikket. Det lingske-folkeopdragende, som vi forstår det, var der adskillige, som — bag den stærke publikumshyldest — forgæves spejdede efter.

Søndagens opvisninger begyndte kl. 13 med det danske veteranhold, 125 mænd under ledelse af vor fhv. gymnastikinspektør K. A. Knudsen. Det var under øsende regn, og mændenes gennemsnitsalder var ca. 57 år. Veteranerne tog det som mænd, der var ikke en tør trevl på dem, da de marscherede ud. Men deres dagsøvelse var, som da vi fik den Lingske gymnastik til Danmark, og Svenskerne er endnu ikke saa langt derfra, som vi er kommet, og folk klappede efter bedste evne — under paraplyerne. De 500 lyseblå svenske

piger var gennemblødt, før de kom ind på stadion. Det var synd for dem, for de viste i plørende vand paa grønsværet en fin gymnastik. Stort bifald, da de marscherede ud. Indmarsch af 500 svenske mænd med stramtsiddende tricot og skarptpressede benklæder. Inden de havde gået omgangen rundt gennem alle vandplasker, var benklæderne jordslået til knæene. Det var en rask omgang, de fik. Lederen, kaptajn v. Carlén-Wendels gennemførte et tempo, som ingen af de andre ledere havde budt sine folk. Mændene fik både rygliggende og fremliggende øvelser paa det plørede og optrådte græstæppe. Men det var de rigtige gossar, der tog det hele med godt humør, og der var drift og tempo over holdet, da det marscherede ud. Stærkt og fortjent bifald. Dette svenske mandshold var afgjort i første linje mellem de optrædende hold.

*

Man fik ved de fleste af opvisningerne, dog mest ved masseopvisningerne på Stadion, slået fast, at den gamle stillingsgymnastik, sådan som vi fik den i første omgang, nu er afløst af bevægelsesgymnastikken, forskellig efter de forskellige folks egenart, men dog et skridt i den retning, som Ling ønskede; en »udvidelse og forbedring« af hans forsøg, og her er Finland og Danmark, Elly Björkstén og Niels Bukh, dem, der tog de første skridt. Musikken er blevet et næsten fast led i kvindegymnastikken, og enkelte mandshold f. eks. det norske havde også musik til.

Lingiaden overbeviste os om, at mens den gamle stillingsgymnastik var ensrettet — og blev derfor i det lange løb kedelig, så er den nuværende bevægelsesgymnastik i stand til at vise et liv og en levende af-

veksling, som vil føre langt frem. En række af søgende og eksperimenterende og nyskabende ledere viste os, hvor vidt de var nået, alene derved fik Lingiaden stor betydning langt ud over Nordens grænser, fordi det altid virker befrugtende at møde mennesker, der ikke er færdige.

Ud over de fæstlige oplevelser, vi var med i, og de værdifulde faglige impulser, vi kunde hente ved Lingiaden, så er det dog alligevel det værdifuldeste ved denne internationale sammenkomst af Lingske gymnaster fra mange lande, at Svenskerne gennemførte Lingiaden helt ud i Lings ånd, frigjort fra alt det moderne: reklame- og konkurrencepåhæng, som trækker så meget af idrætslivet ned i en atmosfære, der ikke har antydning af forbindelse med et folkeopdragende arbejde at gøre. Mon dog ikke dette vil give sig udslag rundt om, langt uden for Skandinavien, når man får eftertænkt, hvad det var, man var med til ved denne mindefest?

En strålende højnordisk sommeraften indviedes Lingiaden. Alt stemte sammen i den harmoni, som er det store mål bag alt folkeopdragende ungdomsarbejde, det klassisk græsk-nordiske ideal bag Lings livsgerning: ungdom og skønhed, rankhed og dåds kraft, frihed og med menneskelighed. Det var en rig stund. Dog — vi vidste, at uvejrsskyer randede horisonten. Det var den alvorlige baggrund i indvielsestalerne. Et vers i indvielsekantaten, sunget af klangfulde røster, gav os et dybt perspektiv over vort arbejde efter de skønne dage. Disse ord var i vort sind, mens vi gik fra fest til fest. De meldte sig atter og atter, når vi forsøgte at få samling over indtrykkene fra Lingaiden. De vil følge os i vor fremtidige stræben, og vi ved, at rundt i folkeslagene vil titusinder føle og ville det samme:

O, hjälp oss att rädda världen
från ångest och kramp,
och lär oss att byta förtal och hat
mot ridderlig tävlingskamp.
Ja, lär oss att gjuta en droppe ljus
i tidens fördunklade blod,
och hjälp oss att fostra vår ungdomsflock
till styrka och ädelmod.

Måtte en arbejdsdag for dette snart være inde.

Den 1. oktober 1939.

Kr. Killemose.

Enkelte svenske ord betyder paa dansk: kramp =
nød, frygt. Förtal = bagtalelse, ondsindet omtale. Tävlingskamp = idrætslig kappestrid.

Flere unge paa Højskole.

» **M**an skal lede godt blandt danske Landbohjem af den lidt ældre Generation for at finde et Hjem, hvor der ikke paa en eller anden Hædersplads hænger et Billede fra den Højskole, man i Ungdommen besøgte. Og det er mere end et Fotografi, som bevares fra Højskoletiden. Højskoletiden har præget en hel Klasse af den danske Landbefolkning for Livet . . . Det vil det ikke være muligt til sin Tid at sige om den nuværende Generation. For den, der bor midt i et gennemsnitligt dansk Landsogn, er det sørgeligt paafaldende, i hvilken Grad den nuværende Generation af Landbougdom svigter Højskolen . . . Højskolen faar nu væsentlig sine Elever fra de »gode« Egne, som man stadig dyrker, hvorimod Højskolen er ved helt at tabe Terræn i mange Egne af Landet . . .«

Har han Ret, den unge Præst i Randers Amt, der siger saadan?

Eller kan vi tilbagevise den pessimistiske Paastand paa samme Maade som den kendte Højskolemand, han citerer lige efter: »Ja, men De bor jo ogsaa i Randers Amt. Det er helt anderledes i Sønderjylland.« En Udtalelse, der ikke er smigrende for Randers Amt, men heller ikke for Højskolen.

Nu kan man maaske vanskeligt dele Landet i gode og mindre gode Højskoleamter, men det er ogsaa snarere det andet, der interesserer mig: Er det rigtigt, at Højskolen er ved at slippe sit Tag i Befolkningen, saa at Eleverne kun kommer fra de Hjem, hvor Far og Mor

eller de begge to har været paa Højskole? Bliver den svigtet af de andre unge?

Det er der ingen, der bedre kan svare paa end alle de mange unge og ældre »gamle Elever«, som findes spredt ud over Landet, og derfor er det paa sin Plads at stille Spørgsmaalene i et Højskoleaarsskriit, der kommer ud til Tusinder af gamle Elever.

I og for sig vilde jeg forfærdelig gerne kunne høre alle Svarene og deres Begrundelse for et Ja eller et Nej. Men naar jeg skal være ganske ærlig, frygter jeg for, at de fleste maa sige: Jo, der er vist i Grunden noget om det dér!

Og hvis det er den mere eller mindre aabenlyst indrømmede Kendsgerning, saa kan vi ikke blive fri for at stille de næste Spørgsmaal: Hvad kan da Højskolerne selv gøre for at ændre disse Forhold? Og hvad kan alle vi andre gøre? For vi er vel i hvert Fald enige om, at vi baade for den danske Højskoles Skyld og for den danske Ungdoms Skyld maa stræbe efter at faa flere og flere paa Højskole — ogsaa fra de »mindre gode« Egne!

*

Først Højskolerne selv.

Man kan undertiden faa paa Fornemmelsen, at de er bange for at reklamere for sig selv. Det er ganske vist en klædelig Beskedenhed, men den kan give Bagslag. Hver Højskole har sin lille Annonce i Dagbladene og i »Højskolebladet« og andre Ugeblade. I »Højskolebladet« fremkommer desuden en Annonce, naar det er paa Tide at søge Statsunderstøttelse, og den er vel Højskolernes eneste Fællesreklame. Idéen med Ungdomsskolernes Telt paa Bellahøjdstillingen var god, men det besøgte desværre mest af gamle Højskoleelever. Hvis der reklameres ret meget mere, er det i hvert Fald undgaaet min

Opmærksomhed. Og mon det ikke er rigtigt, at disse Annoncer især læses af dem, der i Forvejen har været i Forbindelse med Højskolen? Den bedste Reklame for Højskolen gives af Undervisningsministeren og Højskolesangbogen nu for Tiden. Hvad de to har gavnet Højskolen, kan vanskeligt overvurderes. Og her tænker jeg ikke blot paa, at Højskolens Stilling er blevet kraftigt undersøgt fra Lovgivningsmyndighedernes Side, men ogsaa paa, hvad det betyder, at Landets Undervisningsminister selv kommer fra Højskolekredse, at han til Stadighed gerne vil færdes der, at han ikke lægger Skjul paa sin Kærlighed til denne Skoleform, og at han formaar ved mange Lejligheder at vække øget Interesse for den. Højskolesangbogen skal efter Sigende ogsaa have en vis Evne til at trænge ud over de egentlige Højskolekredse — ikke mindst takket være Oluf Rings Sangudsendelser fra Skaarup.

Det er en indirekte og overmaade tiltalende Form for Reklame, og mange vil maaske synes, at anderledes behøver man ikke at sprede Kendskab til vore Højskoler og det Liv, der leves paa dem. Aand og Reklame — det maa man ikke blande for meget sammen.

Og dog alligevel? Hvad reklameres der ikke med i vore Dage!

Ud at se med D. S. B.!

Spil selv!

Det bliver et Læseaar i Aar!

Reklamens Magt er underfuld!

Hvorfor ikke sige: Du skulde hellere tage paa Højskole!

Flere og flere gaar om ad Reklamens Gade, fordi det simpelthen er nødvendigt, om man vil følge med Tiden. Baade Midlerne og Metoderne har skiftet; det ved enhver, som vil have nye Kunder.

Tænk, om Højskolen som Helhed — uden at nævne enkelte Skoler — kastede sig ud i en landsomfattende Reklame og tog de nye Metoder i Brug. Om den lod trykke smaa oplysende Brochurer, som kunde uddeles til Ungdomsledere, Præster, Lærere eller maaske endnu bedre til »Højskoletillidsmænd«, der kunde udpeges i alle Egne af Landet, og hvori man kunde henvende sig til den tøvende unge og give ham eller hende det sidste Skub? Eller om den søgte om og fik Lov til hvert Halv-aar at lade gamle Højskoleelever tale sammen om deres Højskoleophold i Radioen — eventuelt med indflettede Oplysninger om, hvordan man kommer paa Højskole, om Betaling, Understøttelse o. s. v.? Eller om den kunde se saa grundigt bort fra sin Utilbøjelighed til at anvende de nymodens Midler, at den tog Smalfilmen i sin Tjeneste?

Tænk, hvilken fornøjelig og oplysende Film der kunde laves! En historisk Indledning med Billeder af Personer og Skoler. En Videreførelse med Højskolens senere Udbredelse og Forgørelse. Et Danmarkskort med de mange Højskolars nuværende Beliggenhed. Og saa Hovedindholdet: Billeder fra danske Højskolars Liv Sommer og Vinter, i Foredragssal og Skolestuer, i Gymnastiksal og fri Luft, i Arbejde og Fritid, i dagligt Liv og festlige Stunder, ved Ungdomsmøder og de aarligt tilbagevendende Elevmøder. Som Slutning kunde der vises Billeder af tidligere Højskoleelever ved deres Arbejde, Manden bag Ploven, bag Disken, ved Skrivebordet, i Folketinget eller hvor han nu er, og Konen i Huset eller ved andet Arbejde — for at give Indtryk af, at det er en Folkets Højskole. Stoffet er saa oplagt, at det næsten er Synd ikke at udnytte det! Og sikken en Hjælp, vi Venner af Højskolen kunde faa, naar vi gerne i Ungdomskredse vilde lægge et godt Ord ind for Højskolen. Der vilde nok være mange, der kunde smile genkendende

til sig selv eller sine Kammerater eller i hvert Fald til sin gamle Skole, naar han saa Filmen. Og han kunde faa Lejlighed til at tale til andre om sit Ophold dér, og det er vist ikke helt usandsynligt, at der var en eller anden, der vilde sige: det tror jeg ogsaa, at jeg vil prøve.

Selvfølgelig skulde Filmen ogsaa kunne laanes af Landets Skoler gennem Statens Filmscentral eller paa anden Maade.

For Resten kunde Højskolen vist her lære en hel Del af »Arbejdernes Oplysningsforbund«; der kan man allerede laane saavel Filmscentralens som Forbundets egne Film og forskellige Institutioners (Statsbanerne, Postvæsenet m. fl.). Det er dog ikke min Mening, at Højskolen skulde tage sig af en Films-Udlejning, men den maa se at komme med blandt de Films, som kan laanes. Helst saa snart som muligt. Der bliver allerede fremvist Gymnastikfilm, Folkedansfilm, Lingiadefilm, Lejrskolefilm, ja, saavidt jeg ved, har ogsaa enkelte Skoler ladet optage Films af deres Arbejde eller af særlige Fester. Men de kan desværre ikke tjene det Formaal, som jeg her har ridset op: at udbrede Kendskabet til Højskolebevægelsen i Almindelighed og skabe forøget Interesse for den.

*

Saa var der det næste Spørgsmaal: Hvad kan vi andre gøre?

Sikkert adskilligt mere, end vi gør.

Det er en udbredt og fuldstændig rigtig Antagelse, at enhver af Landets Højskoler har en uvurderlig Støtte i de tidligere Elever. Det er en stadig Opmuntring i Arbejdet for en Skole, hvis mange gamle Elever flokkes paa Skolen, naar der kaldes til Møder; ikke mindst er det — trods Anstregelserne, der er forbundet med det — en Kilde til Berigelse og fornyet Glæde over Arbejdet,

naar Forstanderpar og Lærere og Lærerinder og hvem der ellers til daglig har deres Gerning paa Skolen ser gamle Elever komme til Elevmøde fra alle Egne af Landet, eller naar vi viser vores Taknemmelighed ved at samles til mindre Elevmøder i forskellige Landsdele.

Ikke mindre glædeligt er det naturligvis, hvis vi ved at omtale Højskolen kan faa flere og flere til at prøve et Sommer- eller Vinterophold paa en af Landets Skoler. Og paa det Punkt er det, at vi maa spørge os selv, om vi nu ogsaa udnytter alle de Muligheder, som vi hver især har. Ikke saadan at forstaa, at vi i Tide og Utide plaprer op om »det rige Udbytte«, men saadan, at vi ikke forsømmer nogen naturlig Lejlighed til at fortælle, at enhver er velkommen paa Højskole, og at enhver kan faa noget ud af at komme dér. Karle og Piger kan tale med deres jævnaldrende, som endnu ikke har været paa Skole, Mand og Kone kan tale med deres Tjenestefolk, Lærere og Præster ved deres Aftenskoler og Ungdomsmøder — og saadan videre. Mon vi ikke paa den Maade kunde naa meget længere ud, end Højskolefolkene selv kan? Jeg tror det.

I denne Forbindelse vil jeg gerne tillade mig en personlig Bekendelse: det er mit Haab, at Landets Efterskoler — indbefattet dem, der kalder sig Ungdomsskoler — maa faa Held til at føre nogle unge ind paa Højskolerne, som ellers aldrig vilde være kommet der. Skønt jeg endnu ikke har ret stor Erfaring, vil jeg nemlig mene, at vi paa Efterskolerne faar vore Elever fra Hjem med et mindre ensartet Præg end Højskolerne gør, og kunde vi give dem Lyst til senere at prøve et Højskoleophold, vilde det være at sætte Prikken over i'et.

Og nu et lille Sidespring. I den Artikel, som jeg begyndte med at citere, staar der ogsaa, at »det kritiske er, at dette Efterskoleophold saa ofte opfattes som en Erstatning for et Højskoleophold.« Desværre er det en Op-

fattelse, man ogsaa kan høre Højskolefolk have. Efter min Mening er den helt forkert. Jeg gad vidst, hvor mange Elever Højskolerne havde haft nu, hvis der overhovedet ikke havde været noget, som hed Efterskoler. Mon det havde været saa forfærdelig mange flere? Og omvendt havde Efterskolerne sikkert heller ikke haft saa mange Elever, hvis ikke vort Folk var blevet saa indstillet paa Skoler for den opvoksende Ungdom, som Højskolen har bidraget til. Det sande Forhold er jo dette, som ogsaa en ung Højskoleforstander har gjort opmærksom paa, at der er mer end Virkeplads nok for os alle. »Vi har ingen Ret til at tale om Konkurrence mellem de to Skoleformer, saa længe vi — som her i Aalborg Amt — kun har 6—7 pCt. af alle de Børn, der i Landdistrikterne forlader Børneskolen, som Elever paa Høj- og Efterskoler. Vi maa ud at virke blandt de 93 af de 100, som ikke endnu tænker paa at søge Skole.« Ja, for trods Elevernes Aldersforskel er Maalet, vi har, det samme: at faa Forbindelse med den danske Ungdom og forsøge at være noget for den — i de vanskelige Overgangsaaer eller i de senere egentlige Ungdomsaaer — saa den foruden at faa nyttige Kundskaber ogsaa bringes til at forstaa, hvad vi synes, der kan give Livet dets fulde Værdi.

*

Hvis Højskolen selv og de gamle Elever og andre Venner af den vilde gaa ind i et aktivt Arbejde for at sprede mere Kendskab til Højskolen, og hvis de i disse Bestræbelser hjalp hinanden, kan jeg ikke tro, at Resultatet vilde udeblive. Maaske vil nogen benægte Nødvendigheden af et saadant Arbejde, men faktisk er det jo utroligt, hvor lidt Folk i Almindelighed ved om Højskolen. Ellers vilde de vel ikke spørge, om der skal aflægges Eksamen ved Afslutningen, eller om man ikke

kan være for dum til at komme der, eller om de da ikke kun er for Bønder. En juridisk Student gav mig næsten et Chock engang, da han spurgte, om ikke der laa en stor Højskole derovre i det sydlige Jylland; han huskede ikke Navnet. I og for sig ikke noget mærkeligt i det. Men har vi ikke efterhaanden vænnet os til at tro, at i Grundtvigs Fædreland ved enhver, hvad en Højskole er?

Samtidig med, at vi gaar mod vanskelige Tider, der ikke mindst for Højskolen kan blive meget alvorlige, nærmer vi os 100 Aars Jubilæet for den første Højskoles Oprettelse. Der skal foretages en ekstra Anstrengelse, hvis vi vil fejre dette Minde med et stadigt stigende Antal Elever paa Skolerne. Men ikke blot af den Grund bør vi gøre os Anstrengelser. Vi bør ogsaa gøre det, fordi vi ved, at det er noget af det bedste, vi i disse Tider kan gøre for dansk Ungdom og dermed ogsaa for vort Land. Vi gaar Tider i Møde — efter al Sandsynlighed — hvor det kan blive nødvendigt at have gode Reserver i Behold. Og jo mere der spredes over Jorden af Ondskab, Vold og Had og Ødelæggelser, desto mere gælder det om at værne om Menneskets daglige Gerning og sætte andre Ting i Højsædet, som er livsbefordrende i Stedet for livsødelæggende.

Men vil vi det, kan vi ikke gøre noget bedre end at pege paa det Arbejde, der gøres paa vore Højskoler. Der kan den danske Ungdom stadig være sikker paa at hente Værdier, der kan blive det allerbedste Værn baade under ydre og indre vanskelige Forhold.

Tage Dybkjær.

*

Lille Efterskrift: Ovenstaaende Artikel er skrevet paa Grosens Opfordring, men uden at vi drøftede, hvad jeg skulde skrive om. Jeg kunde ikke lade være med at tage det Emne frem, som jeg dels har strejft i Tankerne

før, dels netop nu har beskæftiget mig noget mere med; selvom de ikke er helt gennemtænkte, kunde jeg ikke lade være med at benytte Lejligheden til at gøre flere bekendte med dem.

Vort Vallekildemøde her paa Egaa Efterskole den 3. September blev i høj Grad præget af Krigserklæringerne den samme Dag. Vi haaber at kunne holde Møder for gamle Vallekildeelever igen næste Aar. Det bliver antagelig Søndag den 1. September Kl. 14, men der bliver averteret i stedlige Dagblade engang i Ugen forud for Mødet.

Med Hilsener og Ønsket om en glædelig Jul!

Karin og Tage Dybkjær.

I Krigens Tid.

Det er sket, at menneskene har bygget sig en stor og rig by. Den lå ude ved det store hav, hvor skibene kom forbi, eller den lå ved et smalt stræde, som mange skibe sejlede igennem. Og byen voksede ved borgernes handel og driftighed. Den fik prægtige bygninger og anlæg. Dens indbyggere var travle, virksomme, muntre og dygtige. De levede under indtrykket af, hvad mennesker formår, og hvad jorden kan og vil give til dem, som fravrister den af dens rigdomme. Og de gjorde fyldest på deres plads, syntes de. De magtede livet, som det er, hvor mennesker gør fremgang i rigdom og magt.

Så en dag skælvede jorden dér, hvor de havde lagt deres by, og på nogle minutter var den næsten forvandlet til ruiner. Adskillige var dræbt, flere var lemlestet eller såret. Alle var forfærdede. Jorden havde aldrig rystet under dem før. Nu havde den rystet under dem. På nogle minutter lagde jordskælvet hele deres værk øde. Og jorden, som havde været rolig og fast hidindtil, havde gynet.

Sådan et jordskælv griber dybt ind i menneskers liv. Fra det øjeblik af, da det kom, var intet længere, som det var før.

De fleste af de overlevende flyttede bort til andre egne. De magtede ikke at bygge byen op påny dér, hvor jorden kunde gyanke. De kunde ikke leve under de vilkår. Fordi én kan leve i en blomstrende handelsby på en tryk og gunstig plads ved havet, er det ikke sikkert, at han kan klare og magte livet et sted, hvor jorden

finder på at gyngede. De fleste magtede det ikke og flyttede til tryggere egne.

Andre blev der og begyndte at bygge byen op påny. Atter rejste den sig til rigdom og magt. Og som tiden gik, glemte de fleste, at jorden havde gynget engang. De blev atter trygge. Men for alle, som huskede, blev det aldrig som før at leve der. De levede under de vilkår, at jorden havde gynget.

Det kan også på anden måde end en sådan bogstavelig ske, at jorden gynger under os mennesker. Og hver gang et eller andet jordskælv kommer, bliver det anderledes at leve. Det bliver et spørgsmål, om man kan, og hvordan man kan.

Fordi et menneske kan klare livet i velstand eller dog i gode kår, er det ikke sikkert, at han også kan klare det i fattigdom. Han synes måske, at da fattigdommen kom, gyngede jorden og alt under ham, eller at livet blev en ruin. Det gælder for ham en prøve, som han må bestå. Fordi et menneske kan leve og nok magte livet i sundhed, er det ikke sikkert, at han også kan det i streng og langvarig sygdom. Det gælder en prøve, som må bestås af ham, hvis sygdoms og smerters jordrystelse ikke skal lægge livet øde og i dyb forstand tage det fra ham.

Det er ikke sikkert, at fordi et menneske kan leve og magte livet i fredstid, kan han også gøre det ansigt til ansigt med krigen. — Krigen kan ligne jordskælvet. Når den er brudt ud, har jorden rystet. Den har rystet under hele menneskelivet. Kan han så leve livet? Ikke blot lade det gå eller slæbe det hen, men leve det — leve, så det har styrke, og så der er rejsning i det og mod til det.

Det siges, at ikke få, f. eks. ikke få unge, lever helt uanfægtet af, at en stor krig er brudt ud i vor nærhed. Det er nu mærkeligt, og det er heller ikke godt.

Ingen skal lægge unødige byrder på sine skuldre eller sit sind. Der er nok af virkelige byrder at bære. Men det er ikke godt, om vi ikke føler byrder på os, når der liviler så tunge byrder på vore medmennesker, som krigen allerede har lagt over dem.

Der er andre, for hvem det er sådan, at der begyndte *en ny tid* d. 1. september.

Det skal slet ikke sige noget så stort, som at en ny periode i verdenshistorien begyndte da. Vi ved det ikke. Heller ikke, at denne krig vil gribe på det dybeste ind i vor kultur og, naar den er til ende, sandsynligvis stille os foran en lang, lang række år i fattigdom, så vort ydre liv vil blive meget anderledes, end det er nu, og må undvære meget. Det er vistnok sandsynligt eller endogså sikkert, at det vil gå sådan. Men det er heller ikke det, vi tænker på med en ny tid.

Det er ligefrem og på en langt mere personlig måde, at det er blevet anderledes at leve nu. Og det vil igen ikke sige, at vi nu må undvære visse ting og friheder. Foreløbig er det jo kun til at smile ad. Det er ganske vist ikke underligt, at bekymringerne hos mange er store. Efterhånden kan det blive svært nok med alt dette. Men det er heller ikke det. Det er derimod, at selve livet er blevet anderledes. Det er sværere at få det levet nu. Store byrder er lagt på det. Det er ude i en hård prøve.

Det begyndte ligefrem, da vi fik at vide, at de tyske bomber en tidlig morgen var kastet over polske byer. Og så vidste vi, at nu *var* det virkelighed, og at nu lod det sig ikke standse. Vi stod med eet ansigt til ansigt med hele krigens byrde af sorg og pine og angst, af brutalitet, af ødelæggelser og lidelser. Vi stod ansigt til ansigt med, at dette virkelig sker. Og så er det ikke mere det samme at leve som før.

Det blev med eet så længe siden, kornet var kørt ind, skønt det ikke var mange dage. Og det, vi tænkte

på og arbejdede for i sommer og i de sidste år, blev så usikkert. Dengang bar det, eller det havde sin mening og sit formål og sin ret. Det havde det i fredens tid. Men mon det også havde det nu, når jordens virkelighed var krigen? Det blev ligesom flyttet over på et andet sted. Kunde det også bestå dér?

Vi, som oplevede verdenskrigen i vor ungdom eller manddom, måtte værges for os dengang. Skønt vi var udenfor, var det, som vort liv blev angrebet på det dybeste af det, som skete. Så måtte vi også på det dybeste værges eller søge forsvar for vort liv. Det var en krise for livet; det var en ny tid at leve i. Nu prøves vi på en lignende måde igen.

Der rejser sig en række spørgsmål og opgaver. Kun lidt kan der siges om dem her.

*

Krigen volder os pine. Det gør den gennem alle efterretningerne om, hvad der sker. Jo mere virkelige de er, des større pine volder de. Og så véd vi, at det kun er ringe brøkdeler af virkeligheden, der kommer til vor kundskab. Vi ved også, at vi med al vilje til at forstå dog slet ikke kender byrderne, som de er for dem, på hvem de hviler.

Vi tænker på de hundredtusinder af hjemssavn og pinefulde uro og på tyngslen, når der kommer bud om, at Døden har høstet hos dem. Vi tænker på slagmarkerne til lands og til vands, under trommeild og under angreb. Vi tænker på flyverangrebene, som rammer i flæng kvinder og børn og syge. Vi tænker på ødelagte byer og hærgede egne.

Det samler sig til en tyngde, der undertiden synes os for stor — større end et menneskesind kan bære, for stor til, at det er muligt at leve et menneskeliv under den.

Og når det bliver mere, end et sind kan bære, tager det for dem, som tror på Gud, også retning imod ham og bliver til anfægtelse. Det er egentlig ikke vore tanker eller vor forstand, men mere vore sind, hele vort væsen, der spørger, om Gud dog er der, når sligt sker.

Det er ikke andet, end vi vel ofte har måttet spørge om, når der skete ting, som lagde store og uforståelige byrder på os og syntes os urimelige og onde. Kun bliver byrden nu så mange gange større. Og mens sindet i fredstid, eller når krigen var langt borte, formåede at bære byrden, som lagde sig over det fra de onde og hårde ting, så truer det nu med at blive mere, end det kan bære og dermed værgе sig overfor.

Vi ved vel nok i forvejen, at vi ikke med tankerne kan komme nogen vegne i at klare det ondes gåde. Så mener vi heller ikke, at tankerne skal kunne klare krigstidens gåder af den art. Alligevel kan det under indtrykket af krigens gru og ondskab være en hjælp klart at sige til sig selv, at krigen jo ikke betyder, at nu er menneskene pludselig blevet så meget ondere, end de var før. Det, som raser ud i krigen, var der i forvejen, social og national uret og undertrykkelse, viljen til rigdom og til at herske, al egennyttens og falskheden. Det brugte blot ikke krigens midler. Og det er til visse ikke ligegyldigt, om alt dette tager krigens midler i brug. De onde og brutale handlinger vokser i styrke og tager nye forfærdelige skikkelser, som fredstider dog ikke kender. Menneske efter menneske føres til onde handlinger, de aldrig ellers vilde gøre, og mange eller de allerfleste bliver vel mere onde deraf. Nej, det er ikke ligegyldigt, om det bryder ud i krig eller ikke. Men det vilde være uvirkeligt at mene, at ondskaben først blev til, da krigen brød ud, og at verdensgåden eller livsgåden dermed pludselig blev så meget større for tan-

kerne. Det onde blev større og stærkere; men det var der også før og var da den samme gåde.

Det er ikke for tankerne, det er blevet sværere at regne med, at Gud er der, og at have tillid til ham — ikke da, undtagen for så vidt som stærkere følelser giver stærkere tanker, og er tankerne svære, bliver stærkere tanker derved også sværere tanker.

Det er for sindet, det er blevet sværere at finde Gud og at bygge på ham. Sindet kan ikke rigtig magte alt dette og så tro på Gud.

Det er os altid en undren, at *Gud er så skjult* i verdensløbet, så mærkelig skjult. Det er en stadig vanskelighed for os. Vi vilde gerne se hans spor åbenlyst på alle vore og verdens veje. — Af det har vi vistnok meget at lære om himlen og jorden, om Guds og menneskers verden. Men vi må modtage det gamle budskab om, at Gud, som kun meget dunkelt lader sig se i verdensløbet, har givet sig til kende og handlet, da Jesus Kristus kom, og giver sig til kende fremdeles igennem hans gerning alene. Vi må modtage dette bud og holde os fast dertil: naar vi holder os til Jesus Kristus, da holder vi os til himlens almægtige Gud, og da skal vi ikke blive til skamme til sidst. En mand, som blev korsfæstet, og som opstod, den vej gik Gud — Gud, den evige og almægtige — og på den måde udførte han sin gerning. Så undrer det måske dog mindre, at krigen raser, og dog er han himlens og jordens Gud. Vi må modtage dette og holde os godt fast dertil.

Og så skal vore sind få den styrke, som de ikke kan undvære nu, hvis det ikke skal briste, den styrke, at de *kan* taale og bære alle krigens byrder, uden at det glipper for dem, at Gud er der og er den samme, og at alt er hans.

Der er en anfægtelse, som tit kan komme under livets gang, men især da i en tid som den, vi er i nu, med den store krig. Der vil komme det over én: *er* et menneske da intet værd? Er det sådan, at det, som råder, slet ikke regner det for noget, og er det derfor ingenting? Sådan som der handles med det, og som dets lod er, ser det ofte ud til, at det er noget ganske ligegyldigt og tilfældigt noget. Man kan næsten ikke væрге sig for, at sådan må det være.

Nu myrdes der hundreder og tusinder og titusinder. Og det er så sært i flæng. Hvorfor den soldat og den soldat? De var hver for sig kommet fra et arbejde, en gerning, et hjem og nogle mennesker, som kendte dem. Og hvorfor den kvinde og hvorfor det barn, som bomberne ramte? Er et menneske da slet intet værd?

Når dette spørgsmål rejser sig, ikke som en spekulation, man kan komme ind paa, men som noget, der melder sig af sig selv og ikke lader sig ryste af, så tager også det retning imod Gud og bliver til en undrende og tvivlende spørger om Gud.

Nu *kan* vi måske væрге os imod anfægtelserne i dette ved fast og bestemt at give *mennesker* ansvaret derfor. Vi har så også behov klart og næsten med energi at give mennesker ansvaret derfor. Endda er det meget svært for en tilskuer langt borte. Formodentlig er det mange gange sværere der, hvor bomberne dræber i flæng. Hvorfor ham og hende og ikke mig og dig?

Men *kan* vi væрге for os ved at give mennesker ansvaret for det, der sker i krigen, så er der meget andet, vi ikke kan give mennesker ansvaret for, og som vil volde os anfægtelse.

Det er, som naturen i sin store husholdning bærer sig så tilfældigt og skødesløst ad. Småbørn, lige sat ind i verden, sunde og stærke, dør. Menneskevrag hæger den om. Stærke, gode mænd og kvinder, som for men-

neskeøjne at se og for menneskehjerner vanskeligt kunde undværes, kaster den sorgløst fra sig. Er et menneske da en ligegyldig ting?

Vender vi med dette tilbage til krigen, rejser anfægtelsen sig påny. Ja, mennesket synes altid at være sat til en lav pris og særlig i en tid som denne.

Men hvordan end naturen og menneskene handler med menneskeskæbnerne, går vi aldrig med til, at et menneskes værdi kan fastsættes efter, hvad det kan bruges til i krig. Vi går heller ikke ind på, at dets værdi kan udtrykkes ved den sum, kloge mænd kan beregne at det yder til samfundshusholdningen. Men vi har *hjælp* behov til at værgе os imod, at et menneske er en ligegyldig tilfældighed.

Der er i evangeliet en kort fortælling om en ung mand i Nain. Vi ved intet om hans evner eller personlige værdi. Kun, at han nu var død. Om ham hedder det, at han »var sin moders eneste søn, og hun var enke.« Her er der en anden vurdering. Det er få ord. Men de siger meget. De taler om et menneskes værdi: » Han var sin moders — eneste søn — og hun var enke.«

Der er slet ikke talt om, hvad han var værd i sig selv. Skulde han ingen sådan værdi have, så falder sagen ikke dermed. For der er talt om, at han er noget værd for en anden, i en andens liv. Der er sagt, at et menneske er alt det værd, som det er i en andens eller andres kærlighed.

Skulde dette ikke være en rigtig og sand vurdering? Vore sind siger ja dertil.

Men hvordan skal vi få magt til at holde det fast, når hårdheden stormer imod os og vore øjne ser alle de hårde og uforståelige ting ske, nu i krigen? Hvordan skal vi holde fast, at et menneske *er* sat til en pris? Det er os ikke nok engang, at det har værdi i nogle menneskers hjerter og er i ly af menneskers svage hænder.

Vi er uden grund under vore fødder, hvis et menneske ikke har en værdi hos den højeste.

Jesus fra Nasareth kom til Nains port. Døden havde handlet på sin ødsle måde, som var den unge mand en ligegyldig ting. Men her kom én, for hvem det ikke var sådan. Han standsede sin gang. Han ynkedes inderligt. Og han veg ikke magtesløs til side. Han opvækkede den unge, der var sin moders eneste søn. — Han tillagde ham værdi, den han havde for sin moder, og gav ham tilbage til hende, så han var der, var søn igen, for en stund.

Skulde det ikke passe, at det var et glimt af Guds verden, der her brød frem? At den er saa underlig skjult, men at den er der, og at sådan er den? Skulde det ikke passe, at i ham fra Nasareth møder vi Gud, og at sådan er Gud altid, hvor skjult det end er?

Der er nok af gåder og af pine endda. Og der er vist meget at lære, maaske ogsaa, at der ikke ligger *saa* stor vægt på liv eller død på jorden. som vore hjerter og tanker vil sige. Der er nok endda. Men så er vi hjulpne i vor anfægtelse. For så er vi, i hvad der end sker os og alle andre, ikke nogle fnug, der hvirvles bort. Så er vi dog eet sted noget, er det hos den højeste, hos Jesus Kristus, i Guds kærlighed. Vi er ikke intet; men vi er i Guds kærlighed og omsorg.

Og så kan vi bære alt det, som sker.

*

Vi mennesker har sammenhæng behov i vort liv — under alle vilkår, ogsaa nu under krigen. Dette, at det hænger sammen, er en afgørende sag.

Og med det vil det knibe nu. Det kniber med tråden tilbage. Vi er ikke trygge for, at vort liv fra før vil gælde, eller at det kan klare sig nu under de nye kår. — Eller *hvis* vi lever videre som før, uden brud og som

intet var sket, da kniber det med tråden til den nuværende tid. Er vi så ikke i virkeligheden uden for den? Det er jo dog ikke som før. Hvordan skal der blive sammenhæng i livet og med livet nu?

Når der voldes os uro for, om vort liv fra før kan stå prøve; når vi har fået svære byrder at bære på; ja, når vi er kommet ind i en ny tid, og når det derfor ser ud for os, som sammenhængen til dels er bristet i vort liv, så bør vi lægge mærke til, at det for en del ikke kan være anderledes. Det hører med til vore kår nu. Ja, det er der en sammenhæng i på en ny måde.

En ung kvinde mistede sin mand. Det var hende ikke muligt med ord at udtrykke, hvor det smertede. Hun var sat ind i en ny tid. Der var ingen forbindelse tilbage til dengang, da han var rask. Det var så helt anderledes.

Uret går; men uret i hendes liv er gået i stå. Solen står op, en ny dag bryder frem; men solen står ikke op for hende, og en ny dag begynder ikke for hende. På en måde står hun på helt bar bund. Sammenhængen synes hende bristet, og den er det i meget høj grad. Det er, som alle tråde er revet over.

Men der er i sorgen og pinen allerede en ny sammenhæng — både til det ny og til det gamle. Hun føler det ikke sådan, hun føler kun det iturevne. Alligevel er der netop en sammenhæng i, at smerten og savnet hersker. Hvis der ingen smerte var, da var der for alvor ingen sammenhæng. Så kunde altså det dyreste mistes uden savn og de største ting ske, uden at det betød noget. Da var alt ligegyldigt. Men der bliver en sammenhæng i hendes liv ved smerten. Det passer sammen: nye kår under nye vilkår.

Der er ikke noget ved at lægge byrder på sig, som kan spares. Men det kan være en dyr pris for vort liv, hvis vi går forbi de byrder, som nu engang ligger på

vor vej og er en del af vor vej. Man går virkelig ikke sit livs vej, hvis man ikke bærer dem, men springer til side for dem. »Udenom«, sagde bøigen. Det bliver ringe engang, hvis vi går udenom, udenom.

Når verden lider, mon da nogen af os gør ret i ikke at lide med den? Er der sorg hos min nabo, bør der også være sorg hos mig. Det er der mening i, selvom jeg helst vilde være fri. Så er der sammenhæng mellem ham og mig og mellem virkeligheden og mig.

Hvis nogen i denne krigstid lever, som om alt er ved det gamle, ja, måske går endnu videre end før i at udnytte situationen og derfor ivrigt gør sig vinding af krigstidens forandringer, så opnår de ganske vist at bevare sammenhængen med deres hidtidige liv ubrudt. Men de får slet ingen sammenhæng med alle dem, der bærer krigens byrder. De får heller ingen sammenhæng med den virkelighed, som dog også de selv er under. I skæbnesvanger grad mangler deres liv sammenhængen.

Hvis derimod krigen lægger sin tyngde af mange slags over os og vi ikke går udenom, men lader den gælde, som den er — ja, så kniber det med sammenhængen med dagene før 1. september. Men så er der allerede i dette en ny og nødvendiggere sammenhæng. Der er en sammenhæng mellem krigens dage, vi lever i, og os. Der er også en sammenhæng mellem os og dem, der direkte bærer krigens byrder.

Der er meget i dette, der ikke kan være anderledes. Der er endnu mere deri, der ikke bør være anderledes.

Og så må vi da tage livet op, som det *nu* er, og søge at få kraft til at leve, hvis det er muligt, med rejsning i det og med mod til det.

*

Vi føler det, som vort menneskeliv bliver truet og rystet i dets grund af det, som gøres og sker.

Nu brydes der ned og lægges der øde — dyrkede marker og menneskeliv, broer og rene tanker, hjem og byer og sandhed og ret. Det hærges, og der trampes på det. Det er, som liv og godhed og al ædel stræben er intet værd.

Hvad skal vi gøre i en sådan tid?

Vi skal gøre lige alt, hvad vi kan, for at leve i det gode, som nu synes at bukke under.

Mens hjem behandles, som om de intet var, mens mennesker rives bort fra dem og fra hinanden, og mens andre hjem jævnes med jorden, da skal vi ret leve et hjemmets liv — et liv med hinanden i arbejde og i godhed og given, et indholdsrigt liv, så vort hjem bliver os og andre et velsignet sted. Vi nødes til at nøjes med mindre — mindre lys og mindre varme og færre ture ud. Må det blot føre til, at vi slutter tættere sammen, i een stue, om een lampe. Lad der blive læst op i vinteraftenerne som ved aftensædet før, og lad hjemmet blive et sted, som giver menneskelig ly og varme. Så vil al krigens hærgen af hjemmene ikke fratage os, at et hjem *er* et velsignet sted, menneskelighedens grøsted.

Jo mere det, som trofast og flittigt arbejde har udrettet, når marker dyrkes og byer bygges, bliver ødet, og jo mere usikkert det bliver, om trofast arbejde vil få sin løn og blive agtet, des mere trofast skal vi gøre vort arbejde, jævnt og virkeligt, fra dag til dag. Jo mere det sættes til side, desmere vil vi leve i det. Og alle de ødelagte marker og byer og de urentable priser skal ikke tage fra os, at mennesket blev bestemt til at dyrke jorden og bygge huse og byer og frembringe dagligt brød og gode ting, at sådan skal det bygge og bygge — under sved og møje — og at deri er der glæde og styrke. Mens der handles ilde mod det byggende arbejde, skal vi trofast fortsætte det. Det skal ikke standse og ikke kastes bort.

Jo mere åbenlyst tankerne og ordene fordrejes for at gøre tjeneste til at forsvare, hvad man vil have forsvaret for én selv og for verden, des mere skal vi holde os til sandhed og retsindighed. Og trampes, hvad der er ædelt og rent, under fode, eller trækkes der foragteligt på skuldrene derad, skal vi dobbelt klart stille os alt ædelt og rent for øje og lade det bevæge vore sind og få vore hjerter til at banke og glædes.

Det er ikke os, der skal forsvare alt dette. Det godes og det ædles sag skal føres af det selv.

Alligevel skal vi føre dets sag og gøre det netop nu, derved, at vi giver det råderum og lever i det af al vor evne, så det viser os, hvad det er. Mens vort menneskeliv trues, skal vi ret leve et menneskeligt liv. Det skal nok forsvare sig selv for vore hjerter og for vore tanker. Og så skal krigen da heller ikke tage dette fra os.

*

Det er ofte sådan, at der kun kan komme sammenhæng på een måde.

Simon Peter havde modtaget så meget af Jesus Kristus. I ypperstepræstens gård svor han alligevel på, at han intet havde med ham at skaffe. Siden gik han udenfor at græde bittert. Da blev der sammenhæng i alt igen. Kun på en sådan måde kunde det ske.

Anger skaber sammenhæng eller mulighed derfor.

Tråde, som brast, bliver knyttet igen gennem anger, og sammenhængen er bevaret.

Et menneske handlede ilde. Noget godt og ædelt blev trådt under fode af ham. Så pines han under det og angrer. Dermed løfter han atter det, som han trampede ned, op i højsædet. Det har atter sin myndighed og sin høje plads. Muligheden for sammenhæng med dette gode blev bevaret. Det kunde kun ske gennem anger.

Nu — i krigen — tager de onde ting meget overhånd. Det er, som det gode vil vende sig bort i rædsel og flygte fra menneskene. Det truer med, at vi skal miste det — miste ærbødigheden for det og så miste det. Vil vi bevare sammenhængen, må vi bøje os og angre, at vi synder imod det. Det er rigtigt, at vi alle gør det, altid. Nu i krigen falder det stærkere i øjne, at vi må gøre det, hvis vi ikke skal miste det gode.

Og dog vil anger ikke forslå. For anger er pine. Kun tilgivelse vil forslå. Og den er i Guds hånd.

Hos Gud bliver der sammenhæng — også i krigens tid.

*

Og går vi ad sådanne veje, som her er nævnet, kan jeg ikke se rettere, end at vore sind — også i krigens tid — vil bryde ud i noget som: — — »de sang, så det klang over mark over vang, de gik ad den grønne rugmark til — i den unge vaar« — — eller i noget som: »Jeg lagde min gård i den rygende blæst.« Det er ikke, fordi vi glemmer noget af det, som sker, eller ser bort derfra. Men det er, fordi livet finder sit forsvar. Og så har det i sig glæde og vil leve. Så *må* det også leve og glædes — i krigens tid.

Niels Petersen.

Jakob Sejr Trier.

Da min far Jakob Sejr Trier blev født på Vallekilde højskole i 1878, havde hans far Ernst Trier fået fem døtre i forvejen, de fire i første ægteskab og den femte i ægteskabet med Julie Marstrand. Det, at farfar fik sin første søn, gjorde så stærkt indtryk på ham, vel i særlig grad fordi han var jøde, at han i begejstring råbte ud over hele skolen: »Jeg har fået en søn! Jeg har fået en søn!«

Efter tradition i slægten skulde bedstefaderen stå

fadder til barnet og give det navn, men farfar, der på mange måder havde brudt med slægtens traditioner, vilde, at barnet også skulde have et navn af nordisk oprindelse, og derfor blev navnet: Jakob Sejr.

Da far var fire år gammel, døde hans mor fra fem små børn. De moderløse børn fik fra nu af en dygtig og samvittighedsfuld plejemor i frk. Magdalene Flensted, der i forvejen havde været på skolen og kendte børnene. Overfor hende følte far sig meget hengiven, han skrev engang, mens han var ung i et brev til hende: »Om vi i travlhed glemmer fortiden, så kommer minderne igen, når vi har et pusterum, og vi føler os taknemmelige overfor dig og de andre, der har hjulpet os og værnet os og udstyret os til at være med i det fælles store arbejde, i hvilket alle *burde* deltage.«

Omkring højskolen var der vokset det ene hjem op efter det andet. Andreas Bentsens, Peder Bukhs og hjemmet på Svendsbjerg, hvor fars moster boede. Børnene fra disse hjem og fra højskolen sluttede sig sammen på en naturlig måde. Far skriver herom i et brev: »Det, at vi ikke har været mere end en halv snes stykker, har gjort, at vi har været som sødskende og følt hinandens glæder og sorger.« Det kammeratskab, som her blev sluttet i barneårene, fortsattes som venskab for hele livet.

Selv om far kun var femten år, da farfar døde, havde han dog et stærkt indtryk af ham, hans levende og åbne sind, hans betragten af hver dag som en god ven, en gave til mennesker, der ikke måtte misbruges, hans sans for det skønne i kunst, i naturen og i menneskelige forhold, og af hans tro på Guds styrelse og nåde overfor mennesker.

Far var så stærkt præget af farfar, at han vanskeligt kan skildres uden i tilknytning til ham. Han følte stærkt tabet af sin far og skrev i et brev, da

han var begyndt at uddanne sig: »Hvor jeg tit savner far, der er så mange ting, man ikke kan gå til andre om, og som man nu selv må klare. Jeg kan ligesom se ham, hvor han vilde tage os ind i sin favn, når vi engang imellem kom hjem, og hvor var der da ikke meget, vi skulde tale om, alt det, der knuger os, såvel som alt det, der får hjertet til at slå i glæde.«

Kort efter farfars død kom far over til sin moster og onkel Poul la Cours i Askov, som han siden kom til at holde meget af. Her hjalp han til med arbejdet ved la Cours forsøgsmølle og fulgte undervisningen på højskolen. Mens han var der, spekulerede han på, hvad han skulde være. Han skriver i et brev: »Bare jeg kunde blive til noget, der var værd at leve for, og som jeg kunde gøre gavn med. At blive landmand står som det bedste for mig . . . . jeg tænker også somme tider på at blive officer, fordi der er så mange officerer, der ikke bryder sig om, om soldaterne har det godt. . . .«

Far fulgte sin største lyst og bestemte at uddanne sig til landmand, for som han udtrykte sig: »Landmanden er den frieste af alle.«

Han fik plads hos en række dygtige landmænd for at lære landbrug, og alle steder fandt han noget at værdsætte. Han var glad for sit arbejde og skrev i et brev: »Jeg er aldrig så glad, som når jeg har rigtig travlt og kan komme til at bruge mine hænder til gavns. Hvor er det dog en stor rigdom at have et par hænder, der kan bruges. Gid de aldrig må gøre andet end gavn.« Og videre: »Jeg fryder mig over at arbejde med marken, og jeg kan ikke andet end tænke mig som ejer af jord, som jeg kan tumle mig med, som jeg selv vil.« Han opfordres ret tidligt til at tage en mere selvstændig plads, men skriver som svar: »Der er meget at lære som almindelig karl, når man er hos en dygtig mand. Det er af stor værdi, at man er godt inde i de

praktiske arbejders natur, at man ved, hvor svære de forskellige arbejder er og hvor lang tid, de behøver at tage o. s. v.«

Ind imellem de forskellige pladser var far elev på Vallekilde og Askov højskoler og på Tune landbrugs-skole. Et år var han soldat og en vinter gymnastiklærer hjemme på højskolen.

I 1902 rejste han til Skotland for at komme ud at se andre forhold. Han fik plads på en farm ved Glasgow. Den udprægede klassedeling i det britiske rige mellem besiddere og arbejdere forstærkede hos ham trangen til at hjælpe de dårligt stillede i samfundet, en trang, der siden i særlig grad kom til at præge ham. På egnen var der flere kulminer og ret store industribyer. Han har ikke kunnet lade være at lægge mærke til fattigdommen, der rådede blandt industriarbejderne, herom skriver han: »Hver gang jeg ser nøden, så giver det mig et hip. Der gøres meget her for de fattige, men det forslår jo ikke nær.« . . . . »Hvem der dog bare magtede at lette det tunge og trykkende væk og løfte disse menneskers livsmod en lille smule.« Og senere: »Jeg føler, jeg har været for ensidig, jeg har lagt for megen vægt på det at arbejde fysisk. Det er selvfølgelig godt at kunne gøre de simpleste arbejder uden at rynke på næsen deraf, men det er ikke nok. Når jeg har sat så megen energi ind på dette, er det, fordi jeg synes, det er forkert at tænke, at der er arbejder, man ikke er født til, og det kan de andre gøre. Og hvem er så de andre? Ja, i reglen tænkes der vel på de fattige, de, der er født i små forhold. Netop de, der er vokset op under gode lykkelige forhold, bør vise, at det er et af målene for vort liv, at vi alle kan få del i det lyse og glædelige, og i forhold til, som det gode bliver fordelt, må det tunge og trælleagtige også blive

Sekshøj.

fordelt. Det underlige og lykkelige er, at idet man kan dele disse ting, så bliver i grunden alt glædeligt.»

Om det storslåede skotske bjerglandskab skriver far: «. . . man føler sig næsten som vild over al den storhed og skønhed, og dog tager det al kraft fra en selv.» Der var noget ved skotternes ukunstlede og jævne væsen, han godt kunde lide. Og den måde, man i Skotland holder hævde over søndagene som hviledage, mens man til gengæld ikke har alle vore helligdage, tiltalte ham også.

Kort efter hans hjemkomst fra Skotland blev han forlovet med sin barndomskammerat og gode ven Asta Bentsen.

Når man står ved Høve stræde og har det vestlige Odsherred med Sejrbugten liggende udbredt foran sig, kan man se Sekshøj-bakkerne ved roden af Sjællands Odde løfte sig op mod Lumbsås bag den flade lyngegn. Sekshøj-gården blev fars og mors fremtidige hjem.

Efter at de 1904 var blevet gift, kom der en årrække, hvor de med al deres energi arbejdede på at kunne opfylde forpligtelserne på deres gård, der var købt med ret lille udbetaling, og på at grundforbedre ejendommen.

Det var et stort ekstraarbejde, der i den første halve snes år blev ydet for at få markerne drænet og få længerne bygget om en for en. Det, at Sekshøj derefter var regnet for en af Odsherreds smukkeste gårde, har fars svoger Ivar Bentsen æren for, da han gav tegninger eller ide til den meste ombygning.

Den side af landbruget, far i særlig grad arbejdede med, var kvægavlen, og hans besætning blev med årene mønsterværdig. Men han har også frydet sig ved rigtig at arbejde sig træt i marken.

Mange af de folk, der havde plads hjemme, tiltalte det, at far aldrig var bange for selv at gå med i det hårdeste arbejde, og at far og mor stræbte efter at få dem til at føle sig som hjemme på Sekshøj. Jeg ved, at for mange af dem blev Sekshøj det hjem, som far og mor ønskede.

Far har engang i sine unge år defineret det at være lykkelig, som det at have fuldt op af livsmod og lyst og kraft til at være glad og gøre andre glade. Sådan var han det selv i disse år. Når jeg tænker på far, som jeg kan huske ham fra min tidligste barndom, har jeg et indtryk af virksomhed og hurtighed og lun skæmtsomhed over for os børn.

I økonomisk henseende havde far medvind i disse år, der var gunstige for gårdbruget. Han følte selv, at de midler, han efterhånden kunde disponere frit over, forpligtede ham til at hjælpe nogle af de mennesker, der ikke havde haft gunstige kår. Men far havde i det hele taget en trang til altid at dele det, han havde, med andre, og det var en glæde for ham, når han kunde gøre det.

I stuen hjemme hang der billeder af alle de folk, far havde været hos og lært af. Mange undrede sig vel over, at billederne af en del mennesker, som kun han kendte, skulde hænge der, men det var betegnende for ham, det betød for ham taknemmelighed over for ven-skaber, som engang var blevet sluttet.

Det kom ligesom stærkere og stærkere frem hos ham med årene dette, at han værdsatte alle de mennesker, han kom i berøring med, uanset deres samfundsmæssige stilling eller den kultur, de var i besiddelse af. De var for ham medmennesker.

Da far og mor havde været gift i tolv år, blev mor syg, og i de sidste otte år af sit liv var hun ikke mere så stærk. Efter et sanatorieophold og et hospitalsophold var hun hjemme nogle år, men hun blev syg igen, der stødte tuberkulose til, og i 1924 døde hun. Det var et stort savn for far, nu blev arbejdet fra at være en lyst for ham til en lindring, men derfor tog han lige hårdt fat både hjemme og ude. Efterhånden havde han flere tillidshverv. Han sad i bestyrelsen for landboforening, mejeri og friskole, hvilket optog ham en del.

I 1927 giftede far sig igen med sin norske askovkammerat Signy Bentsen, der i en årrække havde været enke efter lærer Elin Haugland, med hvem hun havde fem børn. Nu blev der livligt paa Sekshøj, da der på een gang kom fem drenge, der gjorde gården til deres tumleplads.

Det varede ikke længe, før han begyndte at mærke til den sygdom, som i de følgende år lammede ham lidt efter lidt. For far med hans virkelyst og trang til at være selvhjulpen blev sygdommen en dobbelt hård tilskikkelse. Særlig da han så godt som aldrig tidligere havde kendt til at være syg eller til at holde ferie.

Nu kom der tilmed dårlige tider for landbruget, som gjorde, at der krævedes påpasselighed, for at går-

dens økonomi kunde balancere. Men han fik i disse år en god hjælp af sin kone, der efterhånden i mangt og meget måtte tage det hårdeste tag. Af hende, der kom fra et andet land og fra andre forhold, krævede årene her utrolig meget. Far måtte efterhånden, som han blev syg, opgive at nå meget af det, han havde tænkt sig at udrette eller at medvirke til.

Da han kom der til, hvor han måtte erkende, at hans egne kræfter ikke slog til, bøjede han sig i lydighed; han vidste, at han *skulde* leve livet, selv om han ligesom skulde begynde på bar bund, og selv om han kun kunde se en dag frem ad gangen.

I de senere år var det, som han gennem sygdommen, der bandt ham fysisk, var blevet frigjort fra at være bundet af tingene, men han gjorde sig derfor ikke ansvarsløs over for dem. Han havde øje for at se det store ved det helt små og simple og forstod nu mere end før at værdsætte dagligdagens småhændelser.

Noget af det sidste, han oplevede, var at se gården, han havde ofret så mange kræfter på at bygge op, lægges øde af brand. Selv om det glædede ham at føle den deltagelse, der ved denne lejlighed strømmede imod ham fra alle sider, må det have været smerteligt for ham at se dette sit værk slettes ud. Men det var for os, som tog han også dette som en prøvelse, der blev lagt på ham, og som han ydmygt skulde bære.

Kort derefter i januar 1939 døde han.

Ingeborg Trier.

Sally Högström.

Født 10. august 1863, død 7. juni 1939.

Sally Högström 1884.

Sally Högström var den sidst levende af banebryderne for den Lingske gymnastik i Danmark, og mange af os havde glædet os til at hilse på hende ved *Lingjaden* i Stockholm. Vi vidste, at det vilde have glædet hende umådeligt at se næsten 1000 danske kvinder som aktive deltagere. Havde hun fået set deres opvisning, var det også blevet en bekræftelse af, at det var et levende frø, hun førte fra Sverrig til Danmark. Midt under træningen og forberedelsen til sverrigsturen kom så budskabet om, at hun var død.

Sally Högström har ofte erfaret, at hendes begyndergerning her i Danmark bar rige frugter, men hun var klar over, at hendes indsat ikke alene betingede vækstens muligheder. I en artikel om den Lingske gymnastiks 50 års jubilæum i Vallekilde skrev hun til indledning følgende:

»At dette arbejde siden fik så stor voksekraft i Danmark beror først og fremmest på, at sådanne åndens stormænd som Ernst Trier, Povl la Cour og Ludvig Schrøder havde fået ligesom et nyt syn på den legemlige opdragelse gennem Lings gymnastik. Disse mænd løftede nu gymnastikken op i et højere plan, fordi de så de åndelige værdier, som var i den Lingske gymnastik, og de arbejdede maaltbevidst på at sprede den opfattelse, at gymnastikken er et led i den alment menneskelige opdragelse, den som højskolen gerne vil bibringe ungdommen.«

Kvindegymnastikken i Danmark i dag viser både værdien af Sally Högströms modige indsats, men også hvad det betød, at de, »åndens stormænd« ikke alene sagde god for den, men tog den ind som et led i højskolens arbejde, løftede den op over det rent faglige og snævert begrænsede, gav den ligeret med alt andet anvendeligt i det folkeopdragende arbejde, de stod i.

Det var en lykke for os, at Sally Högström ikke alene var en dygtig og begejstret gymnastiklærerinde, men at hun var et vågent og levende menneske med sind og modtagelighed for, hvad hun mødte på højskolerne i Vallekilde og Askov og i korskirken i Vallekilde.

*

Da Trier havde erfaret gymnastikkens indflydelse på karlene i vinteren 1884, var han klar over, at det vilde have samme værdi for pigerne. Han skrev til en kendt lærerinde i Sverrig og bad hende skaffe ham en lærer-

inde, »der på den ene side er inde i Lings gymnastik og den skønne herlige betragtning, han havde af legemsøvelserne, og på den anden side således har sans for folkelivet og dets fremvækst, at hun vil kunne trives ved og være glad ved at leve på en dansk folkehøjskole, der føres frem efter Grundtvigs tankegang.

Valget faldt på den 20 årige Sally Högström. Hun skrev selv om dette: »Jeg havde ingen anelse om, hvad en folkehøjskole var, eller hvem Grundtvig havde været, men jeg tænkte, »det får jeg vel at vide, når jeg kommer der.« Jeg fik kun lov at rejse hjemmefra på den betingelse, at nogen tog imod mig i København og sørgede for min viderebefordring til Vallekilde.« Sommeren 1884 har sikkert på mange områder krævet al hendes udholdenhed og energi, indtil hun blev indlevet i forholdene. Vi kan vel dårligt forstå, hvad det måtte være for en overgang for en ung Stockholmerinde fra et aristokratisk hjem at skulle indstille sig på den formløse måde, man omgikkes hinanden på i dagliglivet på en højskole. Alt var fremmed og ukendt. De mange dialekter var et helt sprogstudium, ligesåvel som det kneb eleverne at forstå hendes Svensk. Vanskeligheder på mange områder måtte overvindes. Et af de vanskeligste problemer var gymnastikdragten. Man turde ikke gå så radikalt mod tidens fordomme m. h. t. kvinde- dragt, som hun ønskede, og der blev indgået et kompromis. Hun blev grebet af det stærke og rige liv i hele højskolens gerning. Hun fulgte Triers foredrag, hun følte rigdommen i den stærke fællessang, i det hele taget blev denne første sommer på en højskole for hende vist lige så stor en oplevelse som for enhver anden vågen højskolepige, og vi ved gennem det, hun senere har sagt og skrevet, at hendes ophold på den danske højskole fik varig betydning for hende.

Sally Högström bragte den danske højskole og den danske kvindelige ungdom *den gymnastik*, som siden da og i stigende grad har vundet tilslutning.

Direkte personlig hjælp fik hun her i Vallekilde af frøken *Charlotte Bonnevie*, der kort efter som den første danske kvinde rejste til Stockholm og tog den fuldstændige uddannelse som gymnastiklærerinde ved Centralinstituttet. Hun fik Triers døtre Ingeborg og Sigrid som elever og medhjælpere, og i sommeren 1885 kom Schrøders datter Ingeborg herover som elev. Ingeborg Trier overtog arbejdet som gymnastiklærerinde sommeren 1886, da Sally Högström rejste til Askov, og hun fortsatte dermed til sin død 1904.

*

Sally Högströms egentlige livsgerning blev udøvet i Sverrig, og der var bud efter hende fra mange sider. I en lang årrække underviste hun ved højere pigeskoler og det kongelige «Högra Lärarinneseminarie». I 28 år var hun en anset og kendt lærerinde ved Centralinstituttet. Hun var medstifter af »Stockholms kvindelige Gymnastikforening«, og fra 1886 til 1932 var hun på forskellig måde aktiv med i arbejdet der. Da hun 1923 fratrådte sin gerning ved Centralinstituttet, modtog hun den svenske guldmedalje »för nit och redlighet i rikets tjänst«. Hun fik Ling Medaljen i Guld, og få havde fortjent denne anerkendelse som hende. Danmarks Konge overrakte hende personligt i 1912 den danske Fortjenstmedalje i Guld. Denne tak for hendes pionerarbejde i Danmark var det hende en stor glæde at modtage.

— Sally Högström var ivrig og temperamentsfuld som vel kun få, stærk i følelse og indstilling. For dem, der som jeg først mødte Sally Högström som ældre Kvinde, var den ildnende begrundelse og det afgjorte i hendes syn noget af det, vi fæstnede os ved. Hun blev

Sally Högström 1934.

for os en bekræftelse af, hvad det betyder for et menneske at have et kald og sætte sin livsgerning ind på det. Det charmerende i hendes sind var ikke tabt — trods de svundne år. Sommereleverne blev her i 1934 lige så indtaget i hende som pigerne i 1884.

De fleste af vore titusindtallige kvindelige gymnaster ved ikke meget om Sally Högström, men de er, hvad enten de øver gymnastik i det afsidesliggende forsamlingshus, eller vi så dem på stadion i Stockholm, et levende bevis for, at Sally Högström har tilført vort folkeopdragende arbejde et af de virkningsfuldeste midler i den Lingske gymnastik, og hendes navn vil her i Danmark blive nævnt sammen med Ling og de »åndens stormænd«, datidens højskolemænd, når kommende slægter spørger om navn på dem, der begyndte.

Efter Sally Högströms død står der ikke en strålende mindeglorie om hendes navn — hverken her eller i Sverrig. Det gjorde der heller ikke om Per Henrik Lings navn og gerning, da han døde i 1839. Men hun var trofast, som han var det, mod det givne kald. Redeligt såede hun sin sæd i en ny jordbund, og det viste sig at være gode voksekår. Hun så med tak i sit sind, hvad der groede efter, og denne vækst er endda kun i sin vorden. — Dog »høsten dømmer sæd og jord«.

Med tak i vort sind vil vi i Vallekilde, i den danske højskole — og i den danske kvindegymnastik — bevare mindet om Sally Högström, og i mindet vil vi være forpligtet til — trods de skiftende tider — at bygge videre på det, hun gjorde begyndelsen til i 1884.

Kr. Killemosé.

I »Fra Vallekilde Højskole« for 1909—1932—1934 findes artikler om Sally Högström og af hende selv.

Peder Jakobsen.

Til november 1890 kom en ung bondekarl og landsby-
musiker som elev til Vallekilde folkehøjskole sam-
men med de øvrige elever. Det var Peder Jakobsen.
Han var da 22 år gammel. Hans hjem var en mindre
bondegård i Karlsgårde ved Sig station. Han arbejdede
som karl i hjemmet, men dyrkede ved siden deraf mu-
sikken. Han var allerede dengang en anerkendt kornet-
musiker og spillede til gilder og fester. Han har senere
omtalt de anstrengende natteture, som han dengang
havde.

På højskolen var der ingen, der straks lagde særlig mærke til Peder Jakobsen. Men han blev tilfældigvis indkvarteret i den fløj af skolen, hvor forstander Ernst Trier havde sin lejlighed, og de, der som jeg har kendt Peder Jakobsen allerede fra den tid, ved, at han benyttede enhver stund til at øve sig på kornetten. Øvelse og holde øvelsen vedlige var hele livet hans princip.

Peder Jakobsen blæste altså, og det var morgen, middag og aften og ind mellem timerne. Når han kom op på værelset, greb han kornetten et øjeblik og blæste en melodi. Ernst Trier holdt meget af kunst og musik, tænk blot på Dalsgaards store billede i foredragssalen og den kunstneriske udsmykning af øvelseshuset. Men musik til enhver tid kunde Trier ikke døje. Han skulde have ro til sit arbejde. Det varede da heller ikke længe, før Trier kom farende og råbte: »Hvad er det for en spillemand? Hvor er spillemanden?« Og da Peder Jakobsen meldte sig, spurgte Trier: »Er det Dem, der spiller?« Ja, det var det da. »De må flytte! De må gøre mig den tjeneste at flytte hen på et værelse i den anden ende af bygningen. Jeg skal ordne det og få en til at bytte værelse med Dem!«

Trier havde et fint øre for musik, og han havde hørt, at spillemandens musik var noget ud over det almindelige, og da Trier gerne vilde have sangene til foredragene til at gå godt, opfordrede han Peder Jakobsen til at spille til sangene før og efter hans foredrag. Og sådan gik det vinteren igennem.

Peder Jakobsen fik opfordring til at komme igen næste vinter for at lede sangen — også flerstemmig sang — og han kom. Men det havde vel ikke været helt let for P. J. at tage beslutningen. Der skulde et valg for livstid til. Han kunde ikke både være ved højskolen og være vestjysk spillemand, og det var dette sidste, han økonomisk levede af. Hans moder var enke

og trængte til hans hjælp. Han havde flere yngre søskende, og den lille gård gav ikke meget overskud. Hvad skulde han vælge? Men højskolegerningen tiltalte ham, og så satte han alle hensyn til side og valgte den.

Peder Jakobsen blev altså lærer paa Vallekilde folkehøjskole og var der en længere årrække. Men det var kun om vinteren. I nogle år hjalp han sin moder med driften af gården og anlagde bl. a. fiskedamme op til Varde å. Men der måtte noget andet til. Den forholdsvis lille løn, som han fik om vinteren, kunde ikke strække til. Så kom han i forbindelse med klaverfabrikken Hornung & Møller og fik et kursus der i klaverstemning. Dertil hørte også nogen uddannelse i mekanik, så han kunde udføre lettere reparationer på klaverer. Da han havde fået denne uddannelse, blev han ansat som fabrikkens klaverstemmer. Hans arbejde bestod i at rejse rundt i landet til de folk, som havde klaverer fra Hornung & Møller og stemme disse. Hans virkefelt blev hovedsagelig Bornholm. Der skulde et fint øre til dette arbejde; men det havde P. J.

I en række år var Peder Jakobsen altså lærer på Vallekilde folkehøjskole. Hans arbejde som klaverstemmer gjorde, at han som regel ikke kunde komme før december. Vi gik så og ventede på ham og savnede ham. Når han så kom, blev der liv i sangen, og tonerne lød over hele skolen, når han om morgenen blæste: »Sol er oppe, skovens toppe glimrer alt som gimles tag!« Det var som et frisk bad at stå op om morgenen til hans toner.

Nu dannedes der et stort sangkor. Der var altid spænding mellem eleverne, når de skulde op at prøves hos P. J., om de blev kasserede, eller hvilken stemme de blev tildelt. Søndag aftenerne blev særlig festlige. De formede sig så, at en af lærerne fortalte noget, eller Sigrid Trier Hansen læste en fortælling, og så spillede

P. J. »Nu skal jeg blæse jer et stykke!« sagde han, tog sin kornet og gik ind i en tom stue, hvor tonerne lød smukt og rigtig kunde fylde hele rummet. Så stod dørene åbne ind til foredragssalen, hvor vi alle sad og lyttede.

Hen på vinteren kunde P. J. og sangkoret give lødig underholdning. Desuden havde han sit orkester. En del af skolekredsens unge var efterhånden og hovedsagelig ved P. J.'s hjælp bleven dygtige til at spille, og nogle af eleverne kunde træde til, så der blev et helt musikkorps, der gjorde udmærket fyldest ved underholdningen. Gymnastikopvisningen om foråret formede sig som en dobbeltfest; der var også musik og sang, og den samlede mange tilhørere. Efter mit skøn var det bedst, når sangere og musikere virkede sammen.

Ud over landet var der mange, der kendte P. J. og hans musik. Derfor søgte en del af de unge karle, der var interesserede i musik, til Vallekilde. De, der kunde spille noget og spille rent, var P. J. glad ved; de kunde gå videre frem og arbejde sammen med ham. Men der var også nogle, som vilde lære at spille helt for fra. Disse interesserede P. J. sig ikke så meget for. Han havde ikke tålmodighed til at stå med begyndelsesstrøgene i timevis. I den ny skole- og elevbygning på tre stokværk havde P. J. sine værelser på øverste stokværk mod vest, og jeg havde mine for neden mod øst. Det hændte flere gange, at P. J. et par dage efter elevernes ankomst kom farende ned til mig og sagde: »Kan du ikke tage en spillemand her ned? Der er en spillemand indkvarteret oppe ved siden af mig, og han spiller tidlig og sent og spiller pibende falsk. Det er ikke til at holde ud. Jeg kan ikke arbejde, når jeg skal høre på det.« »Ja, lad ham bare komme her ned, hvis vi kan finde en seng til ham eller få en til at bytte med ham. Hans musik forstyrrer ikke mig.« Jeg kunde godt høre

hans musik, også at han af og til tog den forkerte tone; men jeg kunde nok arbejde til den musik.

P. J. var altid i godt humør. Hans friske latter lød gennem stuerne. Foruden sin musik underviste han i dansk og havde i nogle år et ugentlig foredrag, hvor han som regel talte om musikere og spillede nogle af deres melodier.

For at lære en anden skole at kende tog han en vinter ophold på Frederiksborg højskole. Da savnede vi P. J. og hans musik. Senere måtte vi helt undvære ham.

Peder Jakobsen og Rasmus Bording traf hinanden i Vallekilde og blev ungdomsvenner, og det var da en aftale mellem dem, at den anden skulde hjælpe som lærer, hvis en af dem selv fik en højskole. Det blev Rasmus Bording, som fik sin egen skole. Så brød P. J. op fra Vallekilde for at overtage en lærergerning hos Rasmus Bording på Ry højskole. Det var i foråret 1911, at P. J. drog til Ry, og her fortsatte han sin lærergerning på lignende måde som i Vallekilde dog med flere lærertimer. Og nu måtte han opgive sin klaverstemning for også at kunne virke ved sommerskolen. Her traf han sin vordende hustru Petra Jakobsen. De købte et stykke jord og byggede sig et hus i nærheden af højskolen.

At P. J. var en fin musiker, kan man skønne deraf, at han i sin ungdom fik tilbud om at blive optaget som musiker i det kongelige kapel; men han sagde nej og valgte højskolegerningen med arbejdet med og for den danske ungdom.

Allerede i Vallekilde fandt P. J., at nogle af de ny sange, som ikke blev optaget i højskolesangbogen, burde kendes af eleverne og i videre kredse. Han samlede da en del sange sammen i et lille sanghefte »Syng dig glad!« som han udgav. Dette sanghefte udkom efter-

hånden i mange oplag. Det blev større og større, idet der stadig toges nye sange ind, mens nogle af de ældste gled over i højskolesangbogen. »Syng dig glad!« findes i tusinder af danske hjem og har særlig været brugt i »De danske Ungdomsforeninger«.

Som foredragsholder var P. J. meget søgt, særlig i Jylland. Han kunde illustrere foredraget med toner på sin violin, kornet eller hardangerfele. For at kunne dette og for at studere gammel norsk musik, rejste han et par somre i Norge, hvor han opsøgte berømte landsby-spillemand og fik dem til at spille de berømte gamle slåter, som har været brugt i de norske dale ved bryllupper og gilder. Han anskaffede sig en hardangerfele og kunde mesterligt gengive de gamle slåter.

Peder Jakobsen blev født den 2. marts 1868 og døde den 14. april 1939. Han begravedes på Ry kirkegård den 21. april. Der var et stort følge, der vidnede om, at P. J. havde mange venner i Ry og omegn. I kirken talte pastor Asger Højmark, Aarhus, og sognepræsten. Efter jordfæstelsen samledes hans venner til en mindehøjtidelighed paa Ry højskole. Spisestuen og en tilstødende stue var helt fuld. Her blev holdt en række taler, særlig om P. J. som musiker.

Ved højskolelærernes efterårskursus var Peder Jakobsen i reglen deltager. Han blæste da op om morgenen med en frisk melodi, og med sit gode humør levede han i selskabet. Man savnede ham, når han ikke var med. Han var højskolernes fælles Peder Jakobsen.

Med Peder Jakobsen er der gået en af de kendteste og mest særprægede højskolefolk bort.

Hans mangeårige ven og medlærer

Johan Brydegaard.

Anders Vedel.

I gamle elever fra Vallekilde højskole er især knyttet til denne skole. Men dermed skulde I ogsaa være knyttet til den danske folkehøjskolebevægelse. Naar denne lider et tab — som det er sket med højskoleforstander Anders Vedels død — saa vil ogsaa elever fra Vallekilde finde det naturligt, at vi her dvæler ved mindet om en mand, som med rige evner og varmt hjerte tjente og hædrede den danske folkehøjskole.

Ved Vedels jordefærd udtalte hans hustru: Han var et menneske ... Goethe siger: et menneske er en kæmpende, og Vedel var en kæmpende ... en kæmpende mellem mennesker, på sin skole, i det danske folk og ud over landets grænser ..., netop derfor var han så levende.

Som fru Vedel her ser sin mand, sådan så vi ham: *et menneske*, ikke en engel eller en helgen, allermindst noget halvvejs eller noget endnu mindre i den retning. Men et menneske. En kæmpende! Så afsløret hans menneskelighed var, så ophøjet var den også. »Når jeg hører Sokrates tale,« sagde Alkibiades, »da banker mit hjerte... Han er et menneske, for hvem jeg skammer mig over mig selv.« Lyder dette af smiger? Det var ikke meningen. Det hørte jo netop Vedels utilslørede menneskelighed til, at han — sin klogskab til trods — slet ikke kunde skjule sine fejl. Vi småmorede os tit, når han ligefrem kroede sig over sine sejre og sine formodede sejre. Men op over denne utilslørede vranghed, rejste sig så et menneske, som fik vort hjerte til

at banke, og som undertiden kaldte skamfølelse frem hos os. Hvorfor? Fordi han var helhjetet, retsindig, frygtløs. Han var for os yngre højskolemænd en bråd i samvittigheden, en opdrager til sandhed og et eksempel i trofasthed og udholdenhed overfor det, han havde givet sit hjerte.

Anders Vedel var højskolemand. Da han i sin ungdom studerede teologi, må han vel have tænkt, at hans vej skulde gå i mange præstefædres spor, ligesom han i sine sidste leveår atter tænkte på præstegerning. Men allerede under sit teologiske studium mødte han højskolen, den vandt hans udelte interesse, og snart gav han den sit hjerte. At hans kærlighed til højskolearbejdet var alvor, forstår man, når han, som dog var så rigt udrustet også til anden gerning, trods alle skuffelser holdt ud. Hans trofasthed her må have haft sin bund i en meget stærk kærlighed til dansk ungdom og en overbevisning om, at han bedst kunde tjene den gennem højskolearbejdet.

Vedel var i kortere eller længere tid knyttet til flere skoler. Men det var på Roskilde og Krabbesholm, han især hørte hjemme. Man kunde ønske, at det kun havde været Roskilde. Det er hævet over enhver tvivl, at han og hans hustru løste en stor og tiltrængt opgave på Krabbesholm, som vel også blev deres egentlige hjem. Men til Roskilde var de begge først knyttet, Vedel med meget stærke bånd; han rejste fra denne skole, da han var i sin manddoms bedste kraft. Hans og Roskilde højskoles adskillelse berørte hele vor bevægelse, og derfor omtaler jeg denne begivenhed i hans liv her. Roskilde højskole havde i Thomas Bredsdorffs forstandertid vundet en central stilling i grundtvigsk folkeligt arbejde. Den kunde næppe under en anden ledelse have holdt sin stilling på ganske samme måde. Men Vedel var manden, som kunde og burde have fortsat. Det var

ikke blevet under den samme elevtilslutning som i Bredsdorffs tid; det var ikke blot personlige, men også tidsmæssige forhold, som var undergået en stor forandring. Men Roskilde højskole kunde utvivlsomt under Vedels ledelse have fundet den fornødne tilslutning. Og han vilde paa det sted have fået en betydning og indflydelse på hele højskolebevægelsen, som var tiltrængt, men som under hans ændrede arbejdsvilkår blev stærkt afsvækket.

Hvad var Vedels styrke som højskolemand? Han var for det første meget kundskabsrig; ved sin død var han vistnok næst Marius Kristensen den mest vidende danske højskolemand. Han satte viden højt; hans egne foredrag og artikler bar vidne derom, og han krævede solid viden hos andre, der gav sig af med at tale og skrive; han kunde være hård, om nogen »af faget« kom for let fra det. Han kunde støde nogle bort — for bestandig — når han bøst spurgte: Hvad ved De om den sag? Har De læst den bog? Naa ikke! Jeg forstår ikke, hvordan De tør vove at tale om den sag, når De ikke har læst det og det! Nogle blev fornærmet, andre dukkede hovedet og gik i lære hos ham. De fortrød det ikke. Det hørte siden til de sjældne og store fornøjelser at tage ham selv i en faktisk fejl. Han gav sig nødig. Men var fejlen dokumenteret, gjorde han honnør. Hans interesseområde var stort. Intet menneskeligt var ham fremmed. Og hans interesse for stort og småt var af en egen pågående art; det kunde virke æggende, men stundom også irriterende. Når han f. eks. kom ind i ens stue og ukaldet gav gode råd om et billedes eller et bords anbringelse. Hvad rager det dig, tænkte man. Men Vedel gik så stærkt op i tingene, selv de mindste, at han måtte udtale sig. Når det gjaldt større ting, måtte vi ofte sande de ord, hans hustru mindede om: et menneske er en kæmpende. Hvor var han kæmpende

og levende! Endnu mere end på hans kundskabsfylde og hans høje respekt for viden tænker jeg på dette andet fremtrædende træk hos ham. Han kunde aldrig leve i en indhegnet have, hvor vidunderlig den end var. Han måtte vide, hvad der var udenfor. Han kunde godt være mærkelig snæver i sin bedømmelse af mennesker og forhold, men hans levende, kæmpende sind tvang ham atter og atter til at brydes med sin egen snæverhed. Ved sin viden og omfattende interesser kom han til at virke universelt indenfor højskolen; han sprængte indelukket og gav udsyn over vide marker. Han var især engelsk orienteret; hans viden om britiske forhold var meget omfattende, ligesom hans samhu med engelsk folkeliv var meget stærk. Det kunde give sig rørende udslag. I flere år havde han således på sit bord et billede af den liberale partifører Herbert Asquith. Asquith! imperialisten, modstanderen af kvindernes stemmeret, nøleren! Hvordan kunde Vedel dog med ham? Jo, for samme Asquith bragte til Vedels sind noget typisk engelsk: menneskelighed, klassisk dannelse, vidsyn. En dansk Asquith vilde Vedel have bekæmpet med liv og lyst, men en engelsk Asquith kunde han ikke stå for. Den engelske udgave havde over sig det storladne i mangfoldighedernes detaljer, det privat-vederhæftige i de største statsanliggender. Engelsk liberalisme havde præget Vedel dybt. Og dog stod det ham tidlig klart, at den klassiske engelske liberalisme var utilstrækkelig; den var for ham halvhed. Hos Henry George fandt han den helhed og klarhed, han søgte; her blev hans levende retfærdighedssans mættet, og her fandt han det folkelige sindelag, som han forgæves måtte søge efter hos mange af de engelske liberale.

Som årene gik, blev Grundtvig (og alt hvad det navn har betydet og betyder) hans centrale interesse; han blev Grundtvigs varmhjertede discipel; hos nogle

virker et sådant discipelforhold indsnævrende og sektersk; hos Vedel fremkaldte mesterens tanker og syner mere personlig dybde og videre udsyn. Grundtvig, stående midt i det danske folk, vilde han forkynde. Han elskede Grundtvig og Grundtvigs gerning; derfor festligholdt han den 8. sept., også da han sidste gang oplevede den meget syg på hospitalet i Stockholm.

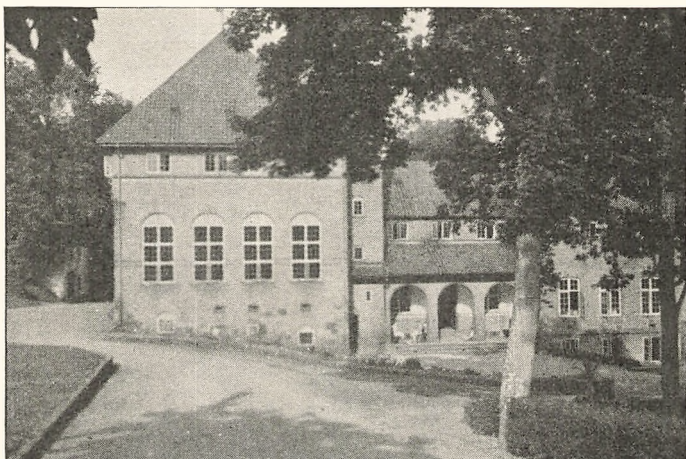
Hans hustru fortæller, at han da satte en buket blomster frem i sygehusets forhal ledsaget af følgende vers af Grundtvig:

Kamp er livets kår hernelen
 altid midt i dødens lejr.
 Livets lyst, — det er dog freden
 født af kærlighedens sejr.

Hjertedybet, livets kilde,
 alle storværks moderskød,
 — derfor altid i det stille
 nynne fred med tone sød.

Vedel var en kæmpende. Han måtte i ord og i hele sin færd give udtryk for kamp. Men han længtes som vi andre efter hjertets fred. Hans hustru lyste fred over hans bære. Hans venner vil ære hans minde.

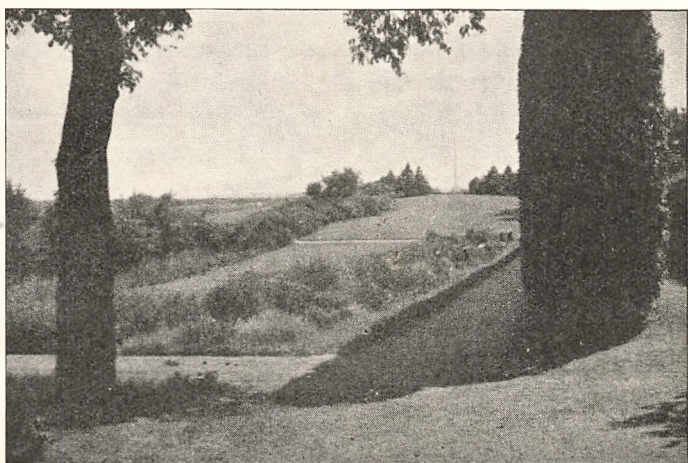
Uffe Grosen.

Fra Vallekilde Folkehøjskole.

Kære gamle elever! Det er nu atter tid, da jeg skal skrive årsberetning, der må læses som et fællesbrev til jer her fra skolen.

Jeg går lidt længere tilbage end til det sidste skoleårs begyndelse. I mit sidste brev til jer nævnte jeg, at vi i september 1938 havde et møde her, som optog os meget stærkt. Det var den internationale kvækerkongres. Omkring 60 mennesker fra en halv snes lande mødtes til et 4—5 dages møde i Vallekilde. Der var ca. 20 fra England, vistnok 10 fra Nordamerika, 4 fra Tyskland, 4 fra Sverige, 1 fra Frankrig, 1 fra Norge, 1 fra Australien; en tjekoslovak var også kommen op til Danmark; men han kom ikke længer end til København; de urolige forhold i hans hjemland kaldte ham hjem. I mødet her deltog også en halv snes danskere. Nogle af deltagerne havde altså rejst meget langt. Det var da overraskende at få at vide, at skønt de havde rejst den

lange vej, så var der ikke på forhånd udarbejdet noget egentligt foredrag, og ingen særlig taler var udpeget. De vidste, inden de kom her, at to spørgsmål skulde forhandles, nemlig for det første: den kristnes stilling i nutidens hårde verden, dernæst: kvækermenighedernes erfaringer fra deres særlige gudstjeneste. Mødet som helhed var ikke åbent for offentligheden; men fire danske ikke-kvækere havde lov at følge forhandlingerne. Vi blev betaget af den alvor, energi og udholdenhed, hvormed de arbejdede disse dage. Foruden deres arbejdsmod var der to ting, som slog mig: deres levende medansvarlighedsfølelse og deres evne og vilje til at forstå hinanden og hjælpe hinanden.

Hvad enten de samledes til den daglige korte gudstjeneste, eller de mødtes i deres forhandlinger, kunde man skønne, at enhver følte sig som ansvarlig. Mislykkedes gudstjenesten eller mødet, så følte den enkelte det som et nederlag, som han måtte bære ansvar for. Det samme gjaldt, når de talte om den nød, som er over verden. De føler ansvar, og de går ind under det. Det

viser sig f. eks. deri, at de opretter såkaldte kvækercentrer, hvor hjælp til nødstedte mennesker er særlig tiltrængt, og hvor de kan få lejlighed til at hjælpe. I dette efterår er der således oprettet et kvækercentrum i København, hvor navnlig flygtninge hjælpes med råd og dåd.

Og som de ved mødet her kunde lytte til hinanden og hjælpe hinanden! De var ikke kommen her for at diskutere eller vedtage resolutioner; der skulde ikke *stemmes* om nogen ting; een opfattelse skulde ikke slås ned eller en anden hamres ind som den eneste rigtige. Man kunde næsten fysisk mærke, hvor de lyttede efter, hvad et medmenneske sagde og vilde. Der blev vel taget afstand fra udtalelser og advaret mod vrangt indstillinger; f. eks. kunde det siges: lad os ikke leve i en indhegnet have; lad os ikke stirre på os selv; det er ikke kvækermenigheden, det først gælder, det er Guds vilje og Guds rige, det gælder; men *hans* vilje og *hans* rige finder frem ad mange veje, også ad veje, vi kvækere ikke har personlig erfaring for; men lad os prøve, om vi kan se det og glædes over det. Eller det kunde siges kærligt, men bestemt i anledning af nogle enkelte usunde, stærkt følelsesbetonede udtalelser: det er ikke vore følelser, stemninger, oplevelser, det kommer an på; i alt dette kan vi fejle; men lad os se på Gud, stole på ham, holde os til ham. Som en af dem sagde: når jeg ser Gud og tror på ham, da har jeg et anker bag det store forhæng, og så kan ingen storme, ingen prøvelser og ingen sorger angribe og knuse mig.

Det var nogle meget rige dage, vi oplevede sammen med disse mennesker. Jeg springer så næsten et år frem i tiden og nævner kort et møde, der mindede om septembermødet i fjor. Nogle af jer ved fra foredrag, jeg for nogle elevhold har holdt, om kvækerne, at de har en højskole uden for Birmingham; den hedder Wood-

H. G. Wood hjælpes til at forstå ordene over døren til gymnastiksalen: Dag og Daad er Kæmperim.

brooke (se »Fra Vallekilde højskole« årgang 1928 side 29); den indbyder hvert år til nogle dages elevmøde; som regel holdes dette hjemme på skolen; men stundom holdes det i et land, hvorfra Woodbrooke har haft mange elever; det er især tilfældet med Norge og Holland; men der har også været temmelig mange danske, svenske og tyske elever på Woodbrooke. I år spurgte man, om Vallekilde vilde give plads for lærere og gamle »Woodbrookers« en uge først i august. Det gjorde vi gerne. Vi fik nogle meget skønne dage. Forstanderen på Woodbrooke, *H. G. Wood*, som har et meget fint navn blandt nytestamentlige forskere, men som jeg i denne forbindelse tænker på som en udmærket højskolemand, holdt foredrag og bidrog meget til at give elevmødet det rige indhold, både af alvor og munterhed. Andre Woodbrooke-lærere talte, ligesom vor egen professor *L. P. Larsen*, der tidligere har opholdt sig på Woodbrooke, hvor han åbenbart havde vundet sig hengivne venner, og jeg holdt foredrag. Der blev under mødet

Danmark og England mødes.

også tid til mange samtaler og fornøjeligt samvær; det skete vistnok, at gamle venskaber fæstnedes, og vi mødte nye mennesker, som vi var taknemmelige for at lære at kende.

Det har været mig en rig oplevelse i det sidste år to gange at møde kvækerne. Jeg mødte dem i min ungdom på Woodbrooke og andetsteds. Livet blandt dem greb mig stærkt. Men jeg hørte hjemme andetsteds; jeg har aldrig følt tilskyndelse til at blive kvæker; derimod er jeg i samlivet med dem — således som vist tilfældet er med de allerfleste, der mødte dem — blevet tilskyndet til at leve i ånd og sandhed, hvor jeg hører hjemme. At det så ofte mislykkedes for os, skal regnes os selv og ikke vore venner, som jeg her har omtalt, til last. Jeg vilde meget ønske, der engang kunde holdes et flere dages møde mellem folk, der har tilknytning til Woodbrooke, Fircroft, Ruskin College i Oxford (de er ingenlunde alle kvækere) og danske højskolefolk. Det kunde blive et møde, hvor vi danske kunde mødes med noget af det værdifuldeste i England. Efter hvad jeg

har hørt under de to ovenfor omtalte møder her i Vallekilde, ved jeg, hvor meget vi danske højskolefolk har at hente fra den kant.

*

Vi har i årets løb holdt en række møder, bl. a. de sædvanlige månedsmøder. Den 17. november talte *Adia Frost*, den 25. samme måned holdt Vallekilde-Hørve gymnastikforening og Det unge grænseværn møde på højskolen med lærer *Folmer Christiansen*, Højer, som taler. Et særligt møde den 30. november havde sin grund i de forfærdelige jødeprogromer, som fandt sted i Tyskland tidligt i november. Sognepræst *Drevsen-Christensen* talte klart og varmt jøders og menneskeligheds sag ved den lejlighed. Det er sjældent, at et møde holdes med alvorligere baggrund, og det er sjældent, at taler og forsamling i den grad mødes, som det skete den aften. Mødet gav anledning til, at en del penge samledes ind til hjælp til de hårdt ramte under forfølgelserne.

I samme linie lå det følgende månedsmøde den 6. december, da den svejtsiske højskolemand og menneskeven *Fritz Wartenweiler* talte om Europa efter München september 1938. Det var et glødende indlæg for at hjælpe de landflygtige, de forfulgte. Vi ved, at Fritz Wartenweiler handler efter sine ord; han er en rejsende læge, trøster og hjælper.

Endnu et kærkomment besøg udefra fik vi i december, idet fru *Margrethe Christiansen*, Frederiksborg højskole, som en aften havde talt i den stedlige gymnastikforening, den følgende morgen glædede os med et dygtigt foredrag om Nationalmuseet.

15. januar holdt vi det årlige ungdomsmøde under stor tilslutning. Direktør *Niels Frederiksen* holdt et overordentligt varmt, klogt og fængslende foredrag om landbougdommens kår og fremtidsudsigter; han står

jo midt i et landsgavnligt arbejde, hvor det gælder oprettelsen af selvstændige hjem i vort land. Hvilken gerning er smukkere og mere fornøden! Niels Frederiksen blev hørt; det samme gjaldt seminarielærer *Lamberthsen*, som talte om ungdommens kulturelle stilling. Om aftenen fortryllede den gamle kunstner *Fini Henriques* os med sin musik.

I slutningen af januar havde vi et besøg af frk. *Elsie Isenschmid* fra Svejts; hun fortalte om sit hjemland og viste os dejlige billeder derfra. Den 5. februar holdtes det kirkelige møde, som valgmenigheden indbyder til. Man nøjedes i år med et eedages møde. Domæneforpagter *Erik Appel* og valgmenighedspræst *Th. Balslev* talte.

Ved månedsmødet den 16. februar talte pastor *Uffe Hansen* om livsoplysning. Vinterens sidste månedsmøde holdtes den 16. marts, da forstander *Hj. Gammelgaard* talte om arbejderbevægelsen og højskolen. Den 26. marts havde vi forældredag, og dermed sluttede vinterens møder.

Til sommerskolens første månedsmøde den 18. maj havde vi glædet os til at mødes med komponist *Oluf Ring*, som dels skulde tale til os om folkelig sang og musik, dels lede en sangtime. *Oluf Ring* og fru *Ring* kom også; men nogle timer før *Ring* skulde tale, var han så uheldig at glide på trappen uden for vor dør; han slog sin ryg ret slemt; men der skete dog lykkeligt ingen større skade. Efter 6 dages ophold på *Holbæk* sygehus kom *Ring* igen herud på et par dages besøg, og da fik vi både hans foredrag at høre og den glæde at synge under hans ledelse. Bl. a. sange lærte han os *Grundtvigs* dejlige sang: »Kærlighed til fædrelandet«, som findes nr. 492 i den nye udgave af højskolesangbogen. Da *Ring* blev forhindret i at tale den 18., fik vi med kortest muligt varsel maleren *Sigurd Swane* til at tale om kunst.

Den 2. og 3. juni havde vi et ganske særligt besøg her, som vel ikke direkte berørte vort skoleliv, men da det alligevel har nøje forbindelse med hele vort højskolearbejde, skal dette besøg omtales her. Som om-

Dog een blev tilbage!

talt andet steds i denne bog nedsatte undervisningsministeren i begyndelsen af året et ungdomsudvalg, der skulde undersøge mulighederne for en udvidelse af højskolearbejdet i vort land. Det samlede udvalg har holdt flere møder i København; i maj delte udvalget sig i tre underudvalg; udvalg *I* skulde undersøge spørgsmålet om de 14—18-åriges skolegang, udvalg *II* skulde gennemgå den bestående højskolelovgivning og muligvis fremsætte forslag til ændringer i denne. Endelig skulde udvalg *III* beskæftige sig med nye skoleformer i tilknytning til højskolearbejdet. Det var dette sidste udvalg, som holdt møde her de to junidage. Deltagerne var undervisningsminister Jørgen Jørgensen, departementschef Barfod, fuldmægtig Mogensen, højskolemændene J. Th. Arnfred, Hans Lund, afdelingschef J. Rosenkjær, folketingsmændene Bomholt og H. C. Hansen, sekretær Falk Hansen, rådmænd Ib Kolbjørn og undertegnede. Skønt vi var godt optaget af arbejde i udvalget, fik vore gæster dog tid til at se nogle glimt

af højskolens arbejde, og jeg tror nok, man befandt sig godt i højskoleluften.

Den 9. juni havde vi besøg af søster Emma Pedersen, som fortalte pigerne om diakonissegerningen.

27. juni havde vi et mægtigt rykind af 1000 husmødre fra det ganske Sjælland og Møn. Det var de samvirkende husholdningsforeningers ledelse, som vistnok i 1937 fik den gode idé, at de meget travle husmødre kunde have godt af at mødes på en højskole. Forsøget blev gjort i Rødning, og det faldt godt ud. Nu vilde man prøve på Sjælland. Med den beskedenhed, som hører vor landsdel til, var man fra ledelsens side indstillet på et betydeligt mindre møde end i Jylland. Men tilmeldelserne til »husmødrenes dag på højskole« overgik hurtigt alle forventninger. Vi mente at kunne skaffe plads til 900 ved kaffebordene i gymnastiksalen, spisesalen og billedsalen. Men der kom flere til. Dagen kom rigtig til at stå i husmødrenes tegn, både hvad snak, kaffe og venlighed angår. Efter kaffe og velkomst af samvirksomhedens formand, fru Ellen Villemoes An-

I Svendsbjergs have.

dersen, holdt jeg efter opfordring en lille tale om hjemmene og de unge.

Efter at de 1000 koner pænt havde hørt på mig, fik de lov at tale, og det gjorde de da også særdeles gerne og livligt; de så sig nu om i skolen, nød den dejlige have, hørte elevsangkoret og så pigernes smukke gymnastik på plænen. Omsider samlede de atter til aftensmaden, og så talte Frost om vanskeligheder og muligheder mellem husbondsfolk og medhjælpere, mellem forældre og voksne børn.

Husmødrenes dag på højskole var fra først til sidst — bortset fra megen sløsethed fra en københavnsk oplæzers side — vellykket, og det er sikkert meningen, at denne dag skal gentages på andre skoler og i andre egne af landet.

I juli havde vi to møder, forældredagen den 9. og elevmødet den 16. juli; det sidste møde er uden al sammenligning årets bedste fest; jeg undlader dog denne gang ethvert referat af elevmødet, men opfordrer jer

St. Hansaften på Svendsbjerg.

til at komme med næste gang, den tredje søndag i juli 1940, da vi vil fejre Vallekilde højskoles 75-års dag. (Se om denne fest andetsteds i denne bog).

Lad mig så slutte beretningen om årets mange møder med at nævne efterårsmødet 24.—27. september; det var naturligvis planlagt i meget god tid; men da krigen nu kom, var vi betænkelige ved at indbyde til et 4 dages møde, da trafikvanskeligheder vilde gøre det meget svært for folk at komme frem. Og de plejer jo at komme fra nær og fjern. Vi holdt nu møde i 4 dage alligevel, og der var brug for det. Mødet var næsten lige saa stort som sædvanlig. Talerne var *Hans Lund*, *Jens Rosenkjær*, *H. Øllgaard*, *Carl Hermansen*, *Nic. Blædel*, *Niels Petersen* og *Uffe Grosen*. *Holger Gabrielsen* og fru *Ellen Malberg* læste op, og *Knud Petersen* og *Hans Borup* gav koncert.

*

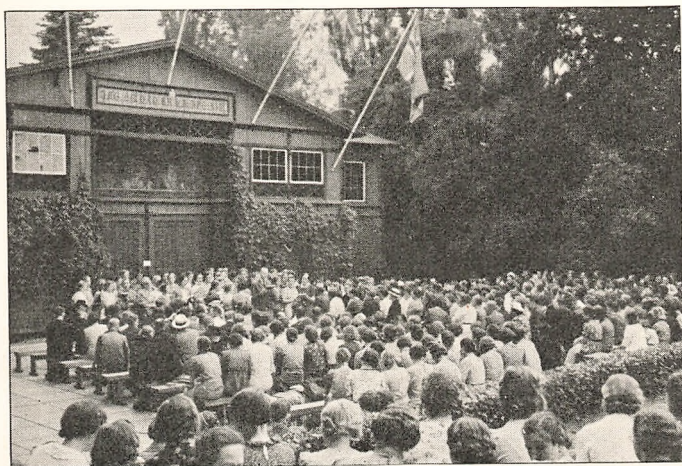
Så vender jeg mig til den indre front. Den er kort og kan hurtigt skridtes af, men det er jo alligevel den:

Fra elevmødet.

lærerkredsen, skolens hjælpere ude og inde, elevflokkene, som danner den egentlige skole, og som er forudsætningen for alt det andet, der er fortalt om foran.

I lærerkredsen er der sket nogle forandringer. Højskolen må have faste lærere, som finder deres livsgerning i denne skoleform; blandt de faste lærere kan der meget vel være nogen bevægelighed, de kan gå fra en skole til en anden, hvad der kan være meget sundt både for lærerne og skolerne; det er endelig også naturligt, at den, som har valgt højskolen som sin livsgerning, stiler mod en selvstændig, ledende gerning. Men foruden de faste lærerkræfter må højskolen have mere midlertidig hjælp, unge lærere og lærerinder, som en kortere tid øver deres gerning i højskolen, men efterhånden finder deres egentlige livsgerning andetsteds, f. eks. i præstegerning, i andre skoleformer, i bladvirksomhed o. s. fr. Således har det altid været, og således må og bør det i det store og hele være. Men der kan under denne almindelige og naturlige tingenes tilstand

Fra elevmødet.

opstå enkelttilfælde, som er vemodige og meningsløse. Det sker ikke sjældent, at ypperligt udrustede højskolelærere og højskolelærerinder, som helst af alt vilde blive i højskolens tjeneste, ikke kan fastholdes på grund af økonomiske forhold. Vil og kan man ændre højskolens kår til det bedre, så er her et forhold, hvor det er meget fornødent at sætte ind.

Som meddelt i sidste årsskrift forlod *Karin og Tage Dybkjær* efteråret 1938 Vallekilde for at overtage ledelsen af Egaa efterskole, som de nogle måneder forud havde købt. Året i Egaa har været et travlt og lykkeligt år. I stedet for Tage Dybkjær blev *Jens Bastholm* midlertidig knyttet til Vallekilde højskole. Bastholm faldt så vel til her, så vi opfordrede ham til at blive også på sommerskolen; det lykkedes for ham at få sin militærtjeneste udsat, så han kunde hjælpe til her hele skoleåret igennem; han bærer nu for tiden soldatertrøjen i Sønderborg. I Bastholms sted har vi til den kommende vinterskole fået løfte om hjælp fra cand.

theol. *Halvdan Knudsen*. Knudsen, som er søn af afdøde højskoleforstander og valgmenighedspræst Th. Knudsen, har nok sit sind noget delt mellem Danmark og Nordamerika, hvor så mange af hans slægt virker; men foreløbig hjælper han os i Vallekilde.

Til sommerskolens begyndelse måtte vi savne *Ragnhild Bonde*. I en række år har Ragnhild Bonde kunnet dele sin tilværelse mellem Ferup, hvor hun var vinterlærerinde, og Vallekilde, hvor hun har hørt hjemme hver sommer. Vi har længe vidst, at denne dobbelttilværelse ikke kunde vare; vi har været taknemmelige for, at vi fik lov at samarbejde med Bonde så længe. Men nu standser samarbejdet. I Ferup vilde man nemlig oprette et fast helårs lærerindeembede, som blev tilbudt Ragnhild Bonde; hun kunde ikke sige nej dertil. Havde det været muligt at skaffe hende en helårs gerning i højskolen, så er der ingen tvivl om, hvor hun hørte hjemme. Nu da Ragnhild Bondes gerning i Vallekilde er sluttet, er der både grund til og trang til at sige adskilligt i den anledning. Men jeg vilde ikke glæde Bonde dermed, og da flere ord næppe er nødvendige for nogen af de parter, som afgørelsen først og fremmest berører, så standser jeg her. —

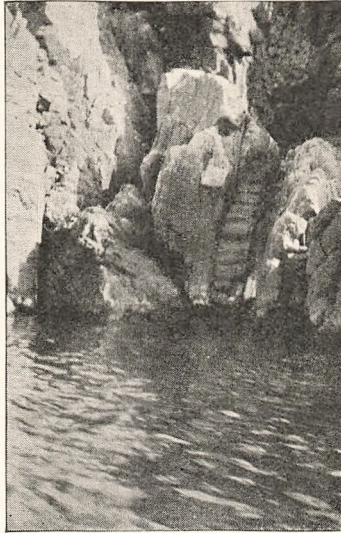
Selv om et lærerindeskifte var ventet, så kom det alligevel noget brat. Vi måtte med kort varsel finde erstatning; det blev *Marie Ottosen*, som tidligere har undervist i Nørre Aaby friskole og Søndergades friskole i Odense. Det er aldrig nemt at dumpe ind i en større, tæt samarbejdet lærerkreds. Marie Ottosen havde en lykkelig evne til at være sig selv og samtidig tilpasse sig stedets arbejde. Både i lærerkredsen og elevflokket blev vi hende taknemmelig for arbejde og samvær på sommerskolen.

Bortset fra de her omtalte ændringer har lærerkredsen ellers været den kendte.

På vei mod Kullens top.

Skærgården.

Vinterholdet var stort, ialt var der 108 karle, og der var lige så mange meget forskellige mennesker. Når jeg ser på elevbilledet, så kan jeg længe tænke på, hvor forskellige I var -- i forudsætninger, i udrustning, i interesser og i væren. Vi skulde så i vort samliv respektere forskellighederne og dog prøve at nå en helhed og enhed i vort arbejde. Lykkedes det? Jeg ved det ikke. Men skal højskolelivet lykkes, må der hos alle, som deltager i det, leve en fællesvilje til både at sige nej og ja -- nej til meget hos os selv og udenom os. Jeg synes ofte, det kniber for os at sige dette nej; men skorter det paa evner og kræfter her, svækkes vort højskolearbejde. I endnu højere grad gælder det om at sige et helhjertet ja til det, vi i vor samvittighed erkender for sandt og godt. Vi skulde på højskolen få skærpet sansen og øget viljen til både at sige nej og ja. Det er dog intet mindre end vort livs holdning, det gælder.

Vi mindes jer vinterelver for megen dygtighed og initiativ, både i skolearbejdet og lørdag aftenerne; vi husker også, at I kunde volde rigeligt rabalder. Men mest tænker vi med taknemmelighed på mange gode timer i foredragssal og skolestuer og ved aftensamværet. Diss rolige vinterdage, fyldt med krævende arbejde og muntert kammeratskab, giver en egen glæde og fortrøstning. Kører man stundom træt, så er det dog således, at man efter hvert hvil inderlig længes efter disse dage igen, da vi i sandhed, både ældre og yngre, er på højskole. —

Jeg har foran omtalt nogle af vinterens møder; jeg nævner nu kort nogle andre begivenheder, som rakte op over dagligdagen. Den anden søndag i november afholdtes delingsførermøde på højskolen. *Niels Buhk* og *Esther Skriver* ledede henholdsvis det mandlige og kvindelige hold. Vi foretog en dag udflugt til Kalundborg, hvor vi så den ejendommelige kirke, museet, Buhks motorfabrik og den store svovlsyrefabrik. Alle vegne fik vi udmærket hjælp; det sidstnævnte sted overvældedes vore karle med gæstfrihed og milde gaver. Turen var vellykket.

I vinterens løb foretog vi også de sædvanlige ture til Nordvestsjælland's højspændingsværk i Svinninge og til flere af Odsherreds dygtige kvægoprættere. En aften var vi Asnæs-boernes gæster i det store, smukke forsamlingshus. Lærerkredsen læste Ibsens: Et Dukkehjem. Vore værter indbød os til kaffebord, som vi takkede for med mange sange og velmente ord. I fastelavnen drog mange af eleverne med Killemoser og Nielsen i spidsen på den sædvanlige lærerige tur til København; fastelavnsferien afsluttedes, traditionen tro, med den omhyggeligt forberedte, store skolefest.

Da vinterskolen sluttede, blev der travlhed med at istandsætte skolen til sommerpigernes komme. Til april

Vi runder Kullen.

skete der et lederskifte ved skolens landbrug, idet *Kristen Højvang*, som i 5 år med megen dygtighed har ledet dette, fratrådte og nu spejder efter en passende ejendom. *Møller Jensen*, som de sidste 3—4 års elever kender, fortsætter nu på gården som bestyrer. Til jer fynboer, som kommer fra berømmelige »opdrætteregne«, og som har tilladt jer at stikle til mine køer, kan jeg for øvrigt melde, at vi i sommerens løb har fået store opmuntringer på dyrskuerne i Holbæk amt og på Bellahøj; jeg kan dog berolige jer med, at vi endnu ikke truer jeres førsteplads! Men tag jer i agt for Odsherred!

Til sommerskolen mødte 114 piger. Vi kom straks i gang med den liflige blanding af alvorligt skolearbejde og festlige stunder inde og ude, som i så høj grad præger sommerskolen. Til min forbauselse hørte jeg fra flere egne meldinger om kold sommer; her havde vi dejligt med sommer og sol; humøret stod højt hos pigerne, og dagene og ugerne løb alt for hurtigt af sted. Sommerskolen er jo rigelig tildelt med »begivenheder«,

På toppen!

adskillige af disse har jeg omtalt foran, her tilføjer jeg kun, at vi i maj havde en skøn tur til »Bjergene« og Orehøje, i pinsen til Sejerø, i juni til Høve til gymnastikfest og til strandhytten, og i juli fandt storturen til Kullen sted; denne forløb på allerbedste måde og blev sikkert en uforglemmelig oplevelse for pigerne.

Mod slutningen af sommerskolen dukkede det årligt tilbagevendende spørgsmål om den alt for korte pigeskole op. Jeg tror ikke, spørgsmålet kan løses, før skolerne som helhed tager det op. De forsøg, man på enkelte skoler har gjort, hvor en større eller mindre part af elevflokken fortsætter en måned mere, tiltaler mig ikke. Skal skolen til 1. august halveres, da forekommer det mig, at man lider et så stort tab — både set fra skolens og fra kammeratskabets side — at en fortsættelse bliver vanskelig. Man kan naturligvis holde skole i august med en mindre flok; men det bliver næppe en naturlig fortsættelse af den almindelige sommerskole.

Odden kirkegård.

Vi har i årets løb haft mange gæster i Vallekilde. Jeg vil særlig nævne besøget fra *Hvilan* folkehøjskole i Skåne. Det er tredje gang, Vallekilde har haft besøg af lærere og elever fra *Hvilan*. Det første besøg fandt sted i marts 1884, da forstander dr. Leonard Holmstrøm med 19 elever i følge gæstede Vallekilde. Det andet *Hvilan*-besøg indtraf i juni 1934, halvtreds år efter det første besøg, da lærere og elever, ca. 30 i tal, kom fra Sverige til Vallekilde. Og nu den 2. og 3. juli kom svenskerne igen. Hr. og fru forstander *Ågren*, flere lærere og lærerinder samt 24 unge piger sluttede sig til os fra søndag eftermiddag til mandag formiddag. Vi havde det særdeles fornøjeligt sammen. Vore svenske frænder indbød os til at besøge *Hvilan* sommeren 1940. Vi vil ønske, at forholdene må muliggøre et sådant besøg, der jo i så fald må gå i stedet for *Kullen*-turen.

I det svundne år er flere, som i kortere eller længere tid stod Vallekilde højskole nær, døde. I januar døde Ernst Triers ældste søn, gårdejer *Jakob Sejr*

Trier, Sexhøj; den 14. april døde højskolelærer *Peder Jakobsen* i Ry; han var i sine yngre år lærer her i Vallekilde. Frk. *Sally Högström*, som i sommeren 1885 så tappert og frisk indførte den lingske gymnastik for kvinder her i landet, døde i sommer. Andetsteds i denne bog er der fortalt om disse tre mennesker, som Vallekilde højskole står i taknemmelighedsgæld til.

Endnu to dødsfald må nævnes her. Den 17. juni døde landstingsmand *Johs. Clausen*, Stubberupholm. Johs. Clausen havde ikke nogen tilknytning til Vallekilde som lærer eller elev; men han havde det på anden måde. Højskolen her har i mere end 70 år været en landsskole, eleverne kom fra fjerne så vel som fra nære egne. For en sådan skole kunde det synes mindre vigtigt med interesserede, støttende kvinder og mænd i skolens nærhed. Men det er netop overmåde vigtigt, at en skole finder forstående mennesker i nabolaget. Jeg synes, det var uoverkommeligt at holde højskole, om man ikke i egnen mødte forståelse. Så vil det naturligvis være meget forskelligt, hvorledes skolen fra sted til sted er i stand til at kalde på den forståelse. Nogle er mere vidtfavnende end andre. Enhver bør her arbejde på sin egen naturlige måde. Men I gamle elever må vide, at det har betydet meget for hele gerningen her, at mange, mange mennesker i Holbæk amt har fulgt Vallekilde med et godt hjertelag. Til de mennesker hørte Johs. Clausen. Livet i Korskirken og på Vallekilde højskole lå ham meget inderligt på sinde. Hvor meget optaget han end blev af sin egen store bedrift derhjemme og af opgaver i egn og land, så mærkedes det bestandig, at grundtvigsk menigheds- og skoleliv var ham en hjertesag. Det mærkedes, hvadenten han var enig eller uenig med os om veje og midler. Nu ved hans død skønnes det ret, hvor meget Johs. Clausen har fyldt og betydet i denne egns liv, og hvor varm-

hjertet en ven skole- og kirkelivet har mistet i ham. Ligesom Jakob Sejr Trier hørte han til den lille kreds af mennesker, som i 1923 gjorde det muligt, at Vallekilde højskole kunde føres videre under ny ledelse. Det vil vi altid huske og takke ham og hans hustru for. —

En halv time før vi skulde begynde vort efterårs-møde den 24. september, kom meddelelsen om *Ruth Langkjærs* død. Ruth kom fra et godt hjem, som havde nær tilknytning til friskolelærer Jørgen Nielsen, Nørre Lyndelse, der i sin egn har betydet så meget for hjemmene og ungdommen. 1930 blev Ruth elev her; hendes søster Nanna havde været det 1926. Vi husker meget levende Ruth fra hendes højskolesommer, måske især for hendes sans for og kærlighed til sang. Hun blev i Vallekilde kendt med Johannes Langkjær, som dengang var bestyrer af højskolens landbrug. De to stiftede hjem og købte en mindre gård i Svinninge, som de med megen flid og omhu har drevet 6—7 år. Meget så lyst ud for de to og deres to små børn, Ruths død nu volder megen sorg og savn; hendes nærmeste skal prøve at fastholde, hvor meget kønt og værdifuldt hun gav dem, og at dette værdifulde ikke pludseligt afsluttes med døden.

Jeg slutter mit brev til jer med en tak. Tak til jer, som det sidste år har delt livet med os her i Vallekilde, tak til jer, som ved de forskellige lejligheder kom til Vallekilde eller mødte frem og hilste på os, når vi lærere kom rundt i landet, tak også for alle hilsener, I sendte, og for al trofasthed mod skolen og det, den vil tjene.

Lærerkredsen, lærerhjemmene og min kone sender jer alle hilsen.

Eders hengivne

Uffe Grosen.

Blandede meddelelser.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 3800 eksemplarer.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kr. indtegnet årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da først i december af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postopkrævning. *Forandring af adresse må meldes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde, inden hvert års 1. sept.*

Mod indsendelse af 1 kr. i frimærker, d. v. s. halv pris, kan ældre årgange af årsskriftet fås hos kassereren.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (*elevmøde*) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år *den tredje søndag i juli*. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. *Tæpper, lagner og håndklæder må medbringes til mødet*. Nogle kan måske også let medbringe et telt. Om elevmødet 1940 se iøvrigt side 134.

Etterårs mødet 1940 afholdes i de 4 dage søndag—onsdag den 22.—25. sept. Alle er velkomne til mødet. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sengeklæder og håndklæder. Der holdes *ikke* lørdag den 21. sept. nogen særlig sammenkomst for gamle elever.

Vi gør opmærksom på de i årsskriftet 1936 omtalte bøger om Vallekilde højskoles historie. I de forløbne år er de fleste af bøgerne solgt. Prisen er ganske lav. Bestilling på bøgerne indsendes til Vallekilde højskole.

Lokale elevmøder vil i 1940 antagelig blive holdt følgende steder: *Hjørring* sidste søndag i august, *Egå efterskole* (ved Århus) første søndag i sept. og i Skjern.

Da så meget er usikkert i vor tid, må vi dog hen-vise til bekendtgørelser i de lokale blade, hvor nøj-agtig tid og sted vil blive opgivet.

Skolen får helt eller delvis frit tilsendt et stort antal dagblade, ugeblade og tidsskrifter. Vi påskønner denne imødekommenhed og takker derfor.

Vallekilde folkehøjskole; 75 år.

Til november 1940 er det 75 år siden Vallekilde folkehøjskole modtog sine første elever. Omkring 21.000 kvinder og mænd har i dette tidsrum søgt hertil som elever, andre tusinder har været her til korte kursus, og utallige har været her gennem årene til de mange møder. Det er da mange mennesker, Vallekilde højskole har haft forbindelse med. Højskolen har kendt til skiftende vejr. Der var tider med strygende medvind, og der var tider med strid modvind, der var også tider med blid medbør, da der var meget at takke for, men slet intet at prale af. Hvad der kom ud af denne gerning, som vedrørte så mange, ved vi ikke. Vi vil heller ikke spejde derefter. Men de 75 år rummer uoverskuelig meget. Her er levet i glæde og sorg, i sejr og nederlag. Og således fortsættes livet i Vallekilde.

Når vi nærmer os den milepæl, som 75 års dagen er, finder vi det rigtigt at indbyde gamle elever og venner til jubilæumsfest. Vi vil holde denne i forbindelse med vort elevmøde 1940. Det indledes på sædvanlig måde lørdag den 20. juli om aftenen; men den egentlige jubilæumsfest vil blive holdt den følgende dag, *søndag den 21. juli*. Forholdene ude og hjemme er så urolige og usikre, at vi ikke så længe i forvejen vil fastlægge noget program for festen; dog kan det allerede nu meddeles, at en af skolens gamle elever, undervisningsminister Jørgen Jørgensen, har lovet at tale. Elevmødet 1940 vil få et særligt præg. Det vil skønnes alene af denne indbydelse. Vi indbyder ikke alene gamle elever, men alle venner af Vallekilde højskole. Vi håber, at navnlig egnens

folk i stort tal kan følge vor indbydelse; denne egns mennesker har betydet så meget for Vallekilde højskole gennem tre slægtled, at vi ikke kan holde 75 års fest uden at mødes med egnen. Vi er dog nødt til at tilføje, *at kun gamle elever kan deltage i de måltider, som ordnes af skolen.* Pladsen er så begrænset, at vi ikke kan tilbyde andre plads ved bordene; men det er jo også let for mennesker, som ikke har været elever her, at medtage madpakke eller spise på højskolehjemmet eller hotellet; ligeledes må kun gamle elever regne med natlogi på skolen; jeg vil endda meget tilråde de noget ældre elever i tide at sikre sig natlogi uden for skolen.

De gamle elever plejer ikke at indmelde sig til elevmødet. Men da vi til jubilæumsfesten 1940 kan vente særlig mange deltagere, vil vi bede alle gamle elever, som ønsker at deltage i spisningen på skolen, om at indsende den indmeldelsesseddel, som findes indlagt i denne bog. Udfyld og send den til Vallekilde højskole pr. Vallekilde inden den 1. juli.

Uffe Grosen.

Sidste skoleårs elever.

Vinterholdet 1938—39.

- Andersen, Erik, »Strøhøjgaard«, Skibby.
 Andersen, Harald, Katbjerg, Mariager.
 Andersen, Magnus, Hadbjerg, Hadsten.
 Andersen, Martin, Lyngby, Trustrup.
 Andersen, Mogens, Birkegaard, Elmelunde, Stege.
 Andersen, Rasmus Præst, Enslev, Grenaa.
 Ambühl, Ruedy, Erizbühl, Gunten, Bern, Schweiz.
- Baggesen, Helge, »Vesterg.«, Stubdrup, Brønderslev.
 Barsøe, Kristian, Marstrup, Hoptrup.
 Basse, Niels Nørregaard, Kernindg., Haarby, Skanderborg.
 Bisgaard, Jørgen, Purkær, Pandrup.

Blaabjerg, Erik, Solbjerg, Mors.
 Bojesen, Folmer, Givskud, Jelling.
 Boye, Aage, Gundestrup, Grevinge.
 Brandt, Villiam, Karup Mark, Karup.
 Buur, Hans Erik, »Langbjerggaard«, Brøndbyvester.

Christensen, Kruse, Præstely, Nr. Nebel.
 Christensen, Peter, Skovsø, Frederikslund.
 Christensen, Søren, Græshede, Hæstrup.
 Christiansen, Peter, Vennemose, Tønder.

Ellegaard, Karl, Halsmosegaard, Haastrup.
 Eriksen, Ejner, Otterup.

Friis, Kai, Dragstrup, Firhøj.
 Fynbo, Peter Uldall, Sdr. Bjært Mark, Dalager.

Geerthsen, Hans, »Stallerupg.«, Harte, Dybvadbro.
 Godsk, Marius, Tuen, Sindal.
 Grosen, Jørgen Blinkenberg, Koldby, Samsø.
 Grønnemose, Hans, Sarup, Haarby.
 Gyldenkærne, Frede, Vejgaard, Svogerslev, Roskilde.

Hansen, Edvard, Gammelsøgaard, Høsten, Haslev.
 Hansen, Hans, Hesselbjerg, Boulstrup.
 Hansen, Thorkild, Tommestrup, Storehedinge.
 Hansen, Viggo E., Munkebo Mark, Dræby.
 Hermann, Christen, Marthinesminde, Vesterm., Viborg.
 Holm, Søren, Stauns, Tranebjerg, Samsø.

Jacobsen, Kristian, Jerslev, Jylland.
 Jensen, Aage, Krusborg, Auning.
 Jensen, Arne, Lybæk, He.
 Jensen, Hans, »Hestehavegaard«, Gislev.
 Jensen, Jens Asger, Nørredal, Højerup, Storehedinge.
 Jensen, Jens Holm, Nordgaarden, Rørby, Kalundborg.
 Jensen, Jens, Lausbøllgaard, Askov.
 Jensen, Peder, Ladergaards Mark, Stilling.
 Jensen, Rudolf Lund, Høstrup Østerg., Haderup, Skive.
 Jensen, Svend Aage, Langtofte, Foldingbro, Brørup.
 Jensen, Vagner, Nr. Hyllinge, Kr. Hyllinge.
 Jeppesen, Tage, Hagedsted, Gislinge.

Johansen, Laurits, Nørre-Broby.
 Juul, Niels, Hornborg, Flemming.
 Jørgensen-Bank, Aage, Aggestrup, Søvind.
 Jørgensen, Asger, Bispegaarden, Lejre.
 Jørgensen, Erik Lyhne, Dyrslægeboligen, Snese.
 Jørgensen, Sigurd Kr. Kastrup, Hune Blokhus.

Kirk, Kai, Lindegaard, Taastrup.
 Knudsen, Svend Aage, Rodsted, Støvring.
 Kristensen, Ejnar, Kaastrup, Kalundborg.
 Kristensen, Harald, Lindum, Roslev, Salling.
 Kristensen, Niels Harkes, »Pedersborg«, Ølgod.
 Kruse, Svend, Sangstrup, Voldby.

Larsen, Egon, Amdal, Ilbro.
 Larsen, Gerner, Hyllingeledsg., Kirke-Hyllinge.
 Larsen, Ole Krog, Krogsagerg., Nordrup, Slagelse.
 Larsen, Oluf, Tuse, Maarsø.
 Lauridsen, Hans, Agersnap, Ølgod.
 Lauridsen, Kristian P., Nørhede, Lyhne, Ølgod.
 Laursen, Sigvald, Amstrupgaard, Rødkærbro.
 Lund, Jens, Oustrup, Egtved.

Markmøller, Søren, Markmølle, Nykøbing Mors.
 Mehl, Knud Bjerning, Skast, Ballum.
 Mikkelsen, Erik, Hjedding, Ølgod.
 Mikkelsen, Knud, Toftebjerg, Tranebjerg, Samsø.
 Mouridsen, Knud, Sædding, Nr. Nebel.
 Møller, Frode, Lindaa, Løgten.

Nielsen, Arne, Svorbæk, Assedrup.
 Nielsen, Christian, Snevre, Regstrup.
 Nielsen, Folmer, Lisbjerg Aarhus.
 Nielsen, Godtfred Østergaard, Iglsø, Stoholm.
 Nielsen, Laurits, Bundgaard, Hem.
 Nikolajsen, Asger, Skaade, Aarhus.

Olesen, Edvard, Haarby, Skanderborg.
 Olsen, Hans, »Egedal«, Herrestrup, Grevinge.

Pedersen, Ejvind, Ølmosen, Flakkebjerg.
 Pedersen, Erling, Brorfælde, Ugerløse.
 Pedersen, Gunnar, Kappendrup.

Pedersen, Jens Kristian, Ladelund, Arden.
 Pedersen, Knud B. la Cour, Skibelund Efterskole, Vejen.
 Pedersen, Peder Holm, Hvalpsund Kro, Hvalpsund.
 Petersen, German, Leragergaard, Gudum, Slagelse.
 Petersen, Hans Gunnar, Haraldsted, Ringsted.
 Petersen, Knud, Kildegaard, Raaby, Storehedinge.
 Petersen, Peter, Vestermark, Tørsbøl.

Rasmussen, Aage Moseholm, Nørre Broby.
 Rasmussen, Sigfred, Ørting.
 Raunkjær, Hans, Lyhne, Ølgod.
 Refslund, Bunde Dan, Bovlund, Branderup.
 Riber, Kristian Sand, Galkjær, Outrup.

Simonsen, Aksel Møller, Skovvang, Tiufkær, Fredericia.
 Søe, Kristian, Ølstrup, Lervang.
 Sønderby, Bent, Ø. Jølby, Erslev, Mors.
 Sørensen, Einar, Østergade 8, Hvalsø.
 Sørensen, Henry, Toftemoseg., Brøndbyv., Glostrup.
 Sørensen, Simon, Furreby Mølle, Løkken.

Tarp, Jens, Krogsgaard, Bække.
 Thisgaard, Elmer Kristiansen, Kokborg, Thyregod.
 Thomsen, Knud, »Godthaab«, Egtved.
 Toksvig, Niels, Velling, Ringkøbing.
 Trier, Ernst, Vallekilde.

Vestergaard, Ove, Oddense, Balling.

Sommerholdet 1939.

Andersen, Agnes, »Kongshøj«, Stenstrup.
 Andersen, Else, Hillerslev, Højrup.
 Andersen, Gerda, Torrild, Odder.
 Andersen, Karen, Snøde, Langeland.
 Andersen, Margrethe, Strammelse, Taasinge.
 Andersen, Marie Juul, Birkelund, Gern.
 Andersen, Sofie, Breum, Jebjerg.
 Andreasen, Karen, Vester Nebel, Kolding.

Bach, Elisabeth, Rindum, Ringkøbing.
 Basse, Lydia, Haarby, Skanderborg.
 Baunbæk, Sara, Skivevej 65, Holstebro.
 Baunbæk, Sigrid, Skivevej 65, Holstebro.
 Beck, Herdis, Bøvlingbjerg.
 Boesen, Mette, Knudsbøl, Jordrup.
 Bomholt, Inger, Elev, Lystrup.
 Bonnevie, Inge Lise, Emmasvej 20, Gentofte.
 Bukh, Anna, Bjergby, Erslev, Mors.
 Bukh, Sidsel Lynggaard, Flade, Sdr. Draaby, Mors.

Christensen, Anne, Faurholt, Ribe.
 Christensen, Ida Müller, Hygum, Esbjerg.

Egdal, Else, Gyruup Møllegaard, Kappendrup.
 Eliassen, Ingeborg, Nr. Hyllinge, Kirkehyllinge.
 Eskildsen, Lilly Kjærsgaard, Rude, Odder.

Frandsen, Nikoline, Hald, Højslev.

Godrim, Rigmor, »Bjerreg.«, Maarbjer, Holstebro.

Hansen, Alma, Sadelm. H., Vemming, Knarreborg.
 Hansen, Ellen, Thorsgade 17³, København N.
 Hansen, Gerda, »Thors Røjle«, Jersie, Køge.
 Hansen, Gudrun, »Løvemoseg.«, Kattinge, Roskilde.
 Hansen, Kirsten, Tystofte Forsøgsst., Skælskør.
 Hansen, Marie, »Lykkebjerggaard«, Egeslevmagle.
 Hedevang, Anna, Strellev, Ølgod.
 Hejgaard, Inger Lauersen, Saxild, Odder.
 Hjortnæs, Herdis, Palleskærvej 29, Hjørring.

Iversen, Karen, Grætttrup, Roslev, Salling.
 Iversen, Olga, Hover, Muldbjerg.

Jacobsen, Edith, »Ego«, Grejsdalen, Vejle.
 Jacobsen, Else, »Fredenslund«, Fangel.
 Jensen, Agnes, Grønnegade, Ølgod.
 Jensen, Inga, Nr. Hyllinge, Kirkehyllinge.
 Jensen, Karen, Skafterup, Sandved.
 Johansen, Marie, Gedsbjerggaard, Utterslev.
 Jørgensen, Anna Grosen, »Grønnegaard«, Falling.
 Jørgensen, Kirsten Munch, Torvet, Faaborg.

Kirk, Karen Marie, Velling, Ringkøbing.
 Knudsen, Anna, »Egøgaard«, Bellinge.
 Korsgaard, Karen, Øster Holm, Ulfborg.
 Koudal, Karen, Borre, Bjerringbro.
 Krarup, Erna, »V. Bossen«, Møborg, Bækmarksb.
 Kristiansen, Inger, »Enghavegaard«, Revninge.
 Kristjansson, Torbjörg, Eiriksgata 27, Reykjavik, Island.
 Kristensen, Agnete, Ø. Jølby, Erslev, Mors.
 Kristensen, Ella, Over Hadsten, Hadsten.
 Kristensen, Gerda, Over Hadsten, Hadsten.
 Kristensen, Gudrun, Ø. Jølby, Erslev, Mors.
 Kristensen, Karen, Kattrup, Hasselager.
 Kristensen, Signe Riis, Redsted, Mors.
 Kristoffersen, Marie, V. Vandet, Thisted, Thy.
 Kvisgaard, Gunhild, Bøvlingbjerg.

Lang, Marie, Flintinge, Lolland.
 Larsen, Else, »Mørkhøjg.«, Nakke, Nykøbing S.
 Larsen, Estrid, Sierslev, Storehedinge.
 Larsen, Inger Margrete Kramshøj, Godthaabsv. 17, Holbæk.
 Lauridsen, Ingrid, Darum, Bramminge.
 Liltorp, Anne, Foulum, Ullits.

Madsen, Erna, Bjerggaard, Billum.
 Madsen, Marie, Jels, Sdr. Jylland.
 Mikkelsen, Ella, Molgier, Vrønding.
 Møller, Kirsten Dahlgaard, Hestbæk, Roslev, Salling.
 Nielsen, Asta Johanne, Svungen, Hørby.
 Nielsen, Dagny Hesselbjerg, »Hesselbjerg«, Flemløse.
 Nielsen, Ellen Margrethe, Søiten Central, Hinnerup.
 Nielsen, Ellen Margrethe, Haarby, Skanderborg.
 Nielsen, Gudrun, Krogbæk., Varpelev, Klippinge.
 Nielsen, Kathrine, Femhøjgaard, Vig.
 Nielsen, Ruth, Taarøjgaard, Faxe.
 Neupart, Marie, Lavvang, Ringe.
 Norup, Marie, Fyrkilde, Arden.
 Nørgaard, Ruth, Aagaard ved Kolding.

Olesen, Karen, Hald, Højslev.
 Olsen, Ebba, Lund, Rødvig.
 Olsen, Ellen, Egeslevmagle, Skelskør.
 Olsen, Gerda, Torup, Dyssekilde.

- Pedersen, Agnes, Tind, Bjerringbro.
 Pedersen, Edit, »Krouskov«, Klippinge.
 Pedersen, Ellen, Brændholt, Ugerløse.
 Pedersen, Karen Uhre, Lem.
 Pedersen, Nanna Uhre, Lem.
 Petersen, Anna, »Korshøj«, Aale.
 Petersen, Marie, Postbud P., Tinglev.
 Petersen, Solvejg, Stenager, Rødvig.
- Rasmussen, Anna Langkilde, Gejsing, Lunderskov.
 Rasmussen, Grethe, Torkildstrup, Eskildstrup.
 Rasmussen, Ragna Porse, Aalstrup, Falling.
- Salomonsen, Marie, Mejlby, Arden.
 Sandal, Juliane, Hvidbjerg, Redsted, Mors.
 Sandahl, Norma, Bysted, Durup, Salling.
 Schmidt, Jytte, Skippinge Mølle, Starreklint.
 Schmidt, Trinke, Ullerup, Avnbøl.
 Schöne, Elisabeth, Nebbegaardsbakken 47, Kbhvn. N.
 Skipper, Jenny, Søttrup, Hornum.
 Skjold, Johanne, Lørup, Ringe.
 Stensgaard, Dagmar, Galtrup, Erslev, Mors.
 Stisen, Anna, Tolstrup, Ulbjerg, Viborg.
 Stræde, Marie, Faarborg, Lem.
 Svensgaard, Signe, Tim.
 Søndergaard, Ragnhild, »Grøngaard«, Øster-Lindet.
 Sørensen, Edith, Lille Flakkebjerg, Flakkebjerg.
 Sørensen, Gerda, Kathrinedahl, Svinninge.
 Sørensen, Marie, Vadgaard, Havbro,
 Sørensen, Vibeke, Hede-Mølle, Bjerringbro.
- Terkelsen, Edith, Hjelmsted, Brønderslev.
 Tranberg, Erna, Hungebjerg, Ølgod.
- Winther, Ester, »Tømmersgaard«, Jelling.

Lærlingebesøget på Vallekilde Folkehøjskole 1938–39.

	Vinter	Sommer	Ialt
Fra København	—	2	2
— Københavns amt	3	1	4
— Roskilde amt	5	4	9
— Frederiksborg amt	2	1	3
— Holbæk amt	12	7	19
— Sorø amt	5	5	10
— Præstø amt	6	6	12
— Odense-Assens amt	4	6	10
— Svendborg amt	4	7	11
— Maribo amt	—	2	2
— Ålborg amt	3	5	8
— Hjørring amt	8	3	11
— Viborg amt	6	10	16
— Thisted amt	3	8	11
— Århus amt	5	10	15
— Skanderborg amt	5	4	9
— Randers amt	8	—	8
— Ribe amt	10	8	18
— Ringkøbing amt	7	15	22
— Vejle amt	7	5	12
— Haderslev amt	2	2	4
— Åbenrå amt	1	—	1
— Tønder amt	1	1	2
— Sønderborg amt	—	1	1
— Bornholm amt	—	—	—
— Færø amt	—	—	—
— Island	—	1	1
— Schweiz	1	—	1
Ialt.....	108	114	222

INDHOLD:

	Side
<i>Grundtvig</i> : Alle verdens riger ældes	3
<i>Uffe Grosen</i> : Skuffelse og håb	4
<i>Vald. Nielsen</i> : Historiens og poesiens opgave	11
<i>Uffe Grosen</i> : Demokratiet og folkehøjskolen	23
<i>Adia Frost</i> : En islandsk digter	37
<i>K. Killemse</i> : Lingiaden	44
<i>Tage Dybkjær</i> : Flere unge på højskole	62
<i>Niels Petersen</i> : I krigens tid	71
Mindeord	
<i>Ingeborg Trier</i> : Jakob Sejr Trier	85
<i>K. Killemse</i> : Sally Högström	93
<i>Joh. Brydegård</i> : Peder Jakobsen	99
<i>Uffe Grosen</i> : Anders Vedel	105
<i>Uffe Grosen</i> : Fra Vallekilde folkehøjskole	110
Blandede meddelelser	132
<i>Uffe Grosen</i> : Vallekilde højskole: 75 år	134
Sidste skoleårs elever	135
Lærlingebesøget	142
Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening	143